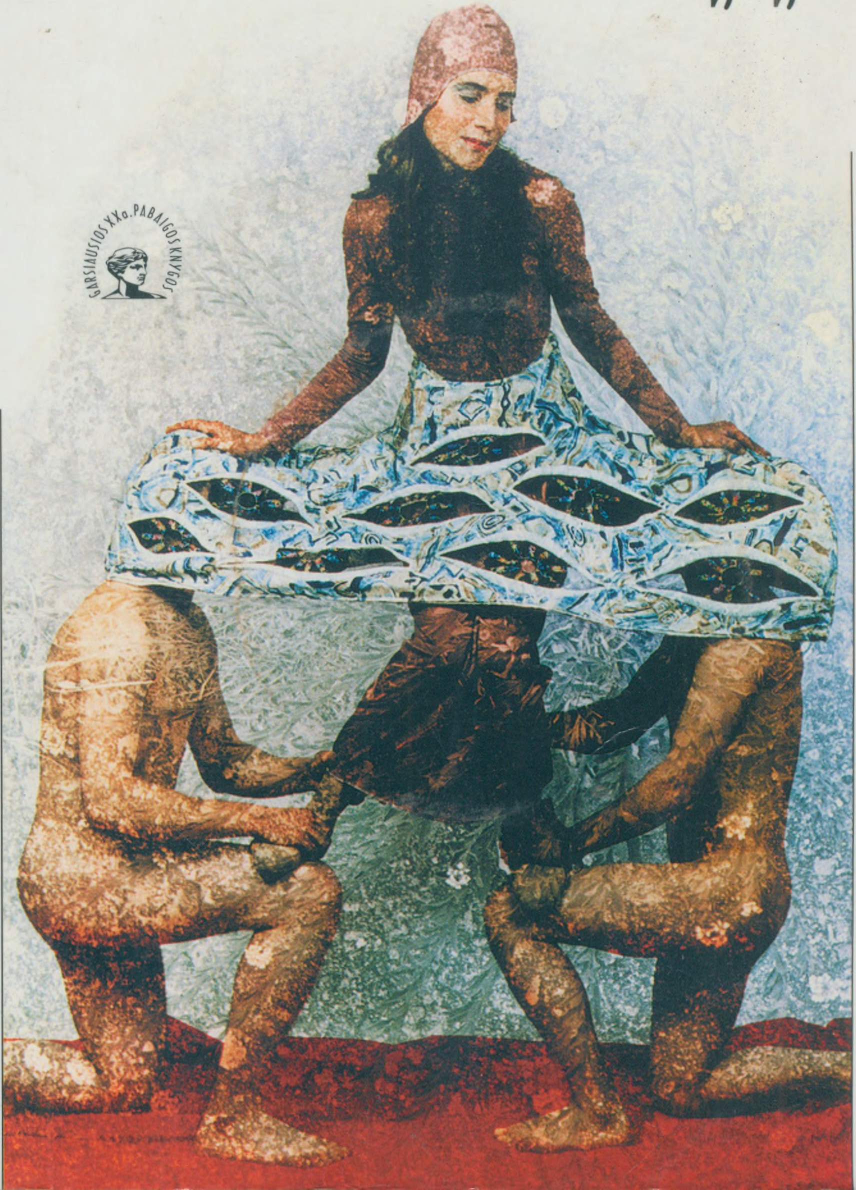
MICHAL VIEWEGH

Mergaičių auklėjimas Čekijoje

GARSIAUSIOS XXa. PABAIGOS KNYGOS

MICHAL VIEWEGH

Mergaičių auklėjimas Čekijoje

ROMANAS

Iš čekų kalbos vertė
Aigustė Vykantė Bartkutė

VILNIUS

UDK 885.0
Vi94

Michal VIEWEGH
VÝCHOVA DÍVEK V
ČECHÁCH
Nakladatelství Petrov,
Brno, 1997

Knygos vertimą rėmė
Čekijos Respublikos kultūros ministerija

ISBN 9986-16-213-0

1

1. *Kiekvieną kart pradedant pasakoti mus labiausiai glumina vienas keistas dalykas – tobula tuštuma, atsiverianti prieš mus. Įvykių veiksmas ima rutuliotis iš vientisos, neturinčios nei pradžios, nei pabaigos, beformės masės. Galime pradėti nesvarbu nuo ko...*

Vera Linhartova

Kai aš aną trečiadienį su dukra grįžau iš mokyklos namo, pašto dėžutė plyšte plyšo: be įprastų *Lidove noviny*, buvo ir didelis rudas vokas su mano romano korektūromis, dar baltas vokas, taip pat adresuotas man, ir galiausiai mėlynas polietileninis maišelis su reklaminiais *Procter&Gamble* gaminių, apie kuriuos tuo metu buvo gyvai diskutuojama, pavyzdžiais. Rakindamas pašto dėžutę pastebėjau, kad popierinis dėžutės žymuo su pavarde perrėžtas raktu – veikiausiai kokio nors jauno mokytojų priešo darbas.

Baltajame voke buvo vietos milijonieriaus Kralio laiškas – man buvo siūlomas *daug laiko nereikalaujantis ir labai gerai mokamas darbas.*

Kitaip tariant, *šio* įvykio veiksmas ėmė rutuliotis ne iš beformės masės ir ne tobuloje tuštumoje; istorija prasidėjo 1992 metų birželio 16-ąją, antradienį, nuo balto voko, atsidūrusio mūsų pašto dėžutėje.

– Ką nors gavom? – pasidomėjo žmona.

– Aš gavau romano korektūras ir siūlymą dirbti *labai gerai mokamą darbą*, – tariau. – O tu įklotų.

Nuoširdžiai sveikinu čekų feministes.

Paskui laišką perskaičiau atidžiau. Supratau, kad kalbama apie papildomą Agatos mokymą, tik šiek tiek trikdė užslėptas, bet labai tvirtas Kralio įsitikinimas, kad jo siūlymą priimsiu, – tai liudijo ir tas faktas, kad jis paskyrė tik vieną mūsų susitikimo datą. Netikėtai prisiminiau žinomą citatą iš Ficdžeraldo: *Ciniškai nusprendė, kad sekmadieniais nieko geresnio už darbą nėra.*

– Imsiesi to darbo? – pasiteiravo žmona.

Iš jos intonacijos dar nebuvo justi jokio vertinimo.

Gūžtelėjau pečiais.

– Ketinai rašyti *postmodernų romaną*... – ironiškai pridūrė.

Pasijutau laimingas, jog pasakė būtent tai – juk lygiai taip pat galėjo pasakyti, kad mums kiekviena krona ne pro šalį.

Ir viena, ir kita buvo tiesa.

– Pažiūrėsim, – atsakiau.

Ji nuėjo į vonią. Aš pasiėmiau korektūras ir ėmiau vartyti pirmuosius puslapius. Visu garsu pasileidau radiją, ir taip jau atsitiko, kad žmona mane užtiko darantį pratimus, kuriuos paprastai vadinu *lyties sujaudinimu.* Labai *atlaidžiai* mane stebėjo; galvą apsimuturiavusi rankšluosčiu.

– Na, gerai, – tariau. – Sakykim, kad aš džiaugiuosi.

– Labos nakties, – šaltai palinkėjo.

Siaubingai pailsome nuo išgalvotų pasaulio paveikslų, visus įtarinėjame prasimanymais net ir tada, nors tai neteisinga, kai literatūra byloja amžinus ir garbingus dalykus. Nuovargio ir nepasitikėjimo prisikaupė tiek daug, jog atėjo metas faktų literatūrai ir dienoraščių tiesai.

Sergejus Machoninas

2. Prisipažįstu, vaizduojamoji Kralio vila (kaip ir pati Kralio pavardė) visai ne tokia kaip tikrovėje, nes Kralis leido paskelbti šią istoriją, tačiau primygtinai prašė imtis tokių *priemonių*, kad nebūtų įmanoma jo identifikuoti. Kita vertus, norėdamas išlaikyti viso to rajono *genius loci*, išduosiu porą detalių: Zbraslavės pagrindinės gatvės erzelis šios vietos nebepasiekia, o kas trečias žmogus, vaikštinėjantis palei smiltainio cokolius ir puošnias káltas tvoras, už kurių pro tankias tujas retkarčiais galima pamatyti pievute apželdintą sodą ar mėlyną baseino kraštelį, vedasi kilmingos veislės šunį, pririštą už tampraus pasaitėlio.

Kaip tik tuo metu, kai nustačiau, kad laiške nurodytas numeris sutampa su numeriu ant vartų stulpelio, pasigirdo nemalonus skvarbus garsas – cypė atsidarantys automatiniai vartai. Atsivėrė įvažiavimas automobiliams (varteliai pėstiesiems liko dešinėje), bet apsidairęs nepamačiau nė vienos mašinos ir suvokiau, jog tikriausiai pro tamsius vilos langus kas nors mane pastebėjo, ir šie vartai, ši vila ir apskritai visas šis *pasaulis* atsiveria vien tik man. Taigi *draugiškai* šypsodamas vilos langams įžengiau į sodą ir kairę ranką plačiai išskėstais pirštais pakėliau aukštyn įprastam padėkos gestui. (Taip, girdžiu lengvą skaitytojų šurmulį, tačiau prisiekiu, kad išties nesiruošiu rašyti viso savo romano, remdamasis tuo nelemtu gestu, – net jeigu juo galėčiau užsitikrinti *nemirtingumą*.) Staiga – iki šiol negaliu sau to paaiškinti – ant manęs vos neužlėkė *Volkswagen Golf* kabrioletas; instinktyviai atšokau į šalį, išgirdęs būdingą padangomis gremžiamos skaldos garsą. Staigiu posūkiu mašina manęs išsilenkė – dešiniaisiais ratais užvažiavo ant pievutės – ir kiek tolėliau stabtelėjo. Nors tvyrojo kaitra, stogas nebuvo nuleistas, o pro tamsius stiklus viduje nieko nebuvo galima įžiūrėti – vis dėlto užpakalinio vaizdo veidrodėlyje įžvelgiau išbalusį, susikaupusį, netgi beveik griežtą Beatos veidą: kietai sučiauptos lūpos, po saulės akiniais paslėptos akys. Įsitikino, kad esu gyvas, nuspaudė akceleratorių ir dingo anapus vilos.

Po ratais išties šiek tiek dulkėjo.

Staiga, nespėjau nė atsitokėti, iš nugaros kažkas prie manęs pripuolė, parvertė ant žemės ir užlaužė rankas. Suklikau iš išgąsčio ir baimės.

– Daugiau nedrįsk šitaip!

Kalbėjusiojo kelis siaubingai smigo man į inkstą.

– Mes ne bukapročiai!

– Ai!

– O gal tu kitaip manai?

– Vajėzau, ai!!

Nusijuokė, o prie jo prisijungė kitas balsas. Tai buvo jaunų vyrų balsai.

– Taigi, drauguži, ko nors ieškai?

Spaudimas keliu neatlėgo. Dar niekad gyvenime nebuvau matęs žolės stiebo iš taip arti. Pabandžiau pakelti galvą, kad galėčiau atsakyti, bet ją vėl prispaudė. Kelis kartus sunkiai įkvėpiau ir suburbėjau į molį savo vardą.

– Nepažįstu, – šaipėsi.

Pradžioje kilusį išgąstį pakeitė įtūžis.

– Pusę šešių, – įniršęs pareiškiau, – susitinku su ponu Kraliu. Mes *sutarę*!

Nebūčiau patikėjęs, kad keli žodžiai gali reikalauti šitiek pastangų.

– Rimtai? – suabejojo, vis dėlto spaudimas į inkstą liovėsi ir mano rankos atsilaisvino. – Tai kodėl *kaip dera* nepaskambinot?

Padėjo man atsistoti. Ryšėjo kaklaraiščius ir buvo už mane gerokai augesni. Suirzęs paaiškinau padėtį.

– *Pardon**, – su šypsena tarė tas antras.

Jo balse nebuvo nė menkiausios atgailos. Susidomėjęs nužvelgė mane:

– Dar *vienas*?

Nesupratau:

* Atsiprašau (*pranc.*). *Vert.*

– Kaip – dar vienas?

Susižvalgė.

Palydėjo mane iki marmurinių laiptų, vedančių į erdvią vasaros terasą, gana neskoningai apstatytą: ten stovėjo du balti plastikiniai staliukai, keturios violetinės plastikinės kėdutės ir kyšojo dvispalvis – žaliai oranžinis – saulės skėtis. Mostelėjo, kad ten prisėsčiau.

– Sėkmės, – tarė šviesiaplaukis.

– Ir kitąkart – skambinkit, – tarė tas antras.

Surūgęs tylėjau. Šaipydamiesi nuėjo.

Laiptais užlipau į terasą – stengiausi žengti oriai, bet suabejojau, ar išvis įmanoma prisėsti prie kurio nors staliuko: vienas buvo aplietas kažkokiu vaisiniu kokteiliu, o ant kito pūpsojo nuostabą kelianti nešvarių indų, spalvotų žurnalų, įdegio kremų, plaukų segtukų ir rausvų aerobikos svarsčių krūva. O visame šiame natiurmorte vienvaldiškai karaliavo dirbantis – *įjungtas* – *Braun* plaukų džiovintuvas: vienišas tyliai dūzgė, vis kilstelėdamas madų žurnalo *Tina* lapus. Ilgiklio laidas pro atdaras duris driekėsi kažkur į apytamsį vestibiulį.

– Sveikutis, – iš ten prabilo Kralis, bet prietemoje jo nesimatė.

– Laba diena, – nieko nepaisydamas pasisveikinau.

– Prisėskit. Tuoj ateisiu!

Buvo girdėti, kaip lipa kažkur aukštyn. Tolumoje trinktelėjo durys ir pasigirdo prislopinti balsai – jo ir mergaitės. Paėmiau feną ir nupūčiau nuo stalo bulvių traškučių trupinius. *Angliška* pievelė apačioje atrodė apleista: krūmai peraugę, žolė seniai nešienauta, rožių kerai apvytę, balta takelio skalda prižėlusi kiaulpienių ir kitų piktžolių. Bet kai kurie sodo darbai buvo atlikti labai kruopščiai, pavyzdžiui, akmeninė tvorelė pataisyta nepaprastai rūpestingai, o prie kelkraščio nutįsusi gyvatvorė – gražiai pakirpta

– Sveikutis! – uždusęs tarė Kralis. – Džiaugiuosi, kad atėjote.

Jis buvo išvaizdus vyras, vis dėlto atrodė pavargęs (įspūdis, kurio ir vėliau negalėjau atsikratyti). Agata šiepėsi už jo nugaros:

– Laba diena!

Nutaisiusi kažkokią pašaipią parodišką grimasą, siektelėjo saujos traškučių, bet apvertė stiklinę su *Coca-Cola.*

– Sveikutė, – tariau pagal čionykštį paprotį.

Kažkodėl ji prapliupo juoku. Keletas smulkių trupinių prilipo prie šviesaus mano švarko rankovės.

– Agata, – švelniai sudraudė ją Kralis.

– *Pardon**, – tarė. Nusispyrė šlepetes ir terasoje vieną po kito atliko seriją gimnastikos pratimų, vadinamų *žvaigždė* ir *virve.* Paskui vėl apsiavė.

– Nenorite kolos? – draugiškai pasiteiravo. – O traškučių?

– Eime į mano kabinetą, – pasiūlė Kralis.

Žinojau, jog vilą nusipirko 1990 metais, bet kad įsikraustė ne taip seniai, buvo galima nuspėti iš to, kaip ištarė *mano kabinetas.*

Neprasprūdo pro mano akis ir tai, kad jis buvo užrakintas – turbūt tik dėl to jame viešpatavo tvarka: daiktai ant rašomojo stalo iš pelkinio ąžuolo surikiuoti, segtuvai lentynose dailiai sudėti, medaus spalvos kilimas išsiurbtas ir netgi ant medinio, tikra oda aptraukto impresarijaus krėslo nebuvo jokios žymės, kad kada būtų išlietas kokteilis. Kambaryje į akis krito tiesus impozantiškos auksinės stalinės lempos gaubtas. Turiu prisipažinti: kabineto (nors ir kuklaus) nuostabi elegancija man padarė didžiulį įspūdį.

– Čia gražu, – išdrožiau.

Tai jį pamalonino. Pripylė du stiklus škotiško viskio ir kiek pompastiškai atidarė dureles šaldiklio, iš kurio paėmė sklidiną ledo kubelių stiklinę. Atsisėdo priešais mane.

* Atsiprašau (*pranc.*). *Vert.*

– Skaičiau tą jūsų knygą... *Požiūriai į žmogžudystę*?

– Taip.

– Man patiko, – atsilygino Kralis tuo pačiu: tu pagyrei mano kabinetą, aš – tavo knygą.

– Ačiū.

– Mano dukra taip pat šiek tiek rašo.

– Išties?

– Gal tai jai padeda geriau pažinti save pačią, – pridūrė susimąstęs, žiūrėdamas į stalą.

Kai pažvelgė į mane, supratau, jog tai klausimas.

– Žinoma, – sutikau. – Tikrai.

Pritariamai linktelėjo. Man pasirodė, kad jis atkuto.

– Tiesą sakant, to jai reikia, – tarė. – Ta prasme, kad suprastų save. Dabar jai *kritinis* laikotarpis.

– Sakyčiau, jog tai visai normalu. – Nusijuokiau: – Gražiai sportuoja...

Pažvelgė į mane pasibaisėjęs.

Prašoviau pro šalį.

Žinoma, jis buvo susirūpinęs Beata.

Tai mane šiek tiek šokiravo – ir Kralis, kaip tikras prekybininkas, mano dvejojimu kaipmat pasinaudojo.

– Taigi, – energingai tarė. – Kaip dėl *kūrybinio rašymo kurso*?

– Ta prasme...

– Kalbėkimės labai konkrečiai: ateitumėt keturiskart per savaitę, pirmadieniais–ketvirtadieniais, visad apie antrą valandą. Savaitgaliais mes išvykstame, taigi penktadienius, šeštadienius ir sekmadienius turėsite laisvus.

Būdamas *čekų kalbos mokytojas* negalėjau nepastebėti, kad tariamoji nuosaka virto būsimuoju laiku.

– Ar ne per daug – aštuonios valandos per savaitę, – suabejojau. – Kaip tik šiuo metu ant mano stalo guli romano korektūros ir net nežinau, ar...

– Dvi valandžiukės perdien? Žinote, kiek valandų kiekvieną dieną dirbu aš? Dvylika. Kartais penkiolika.

Atsistojo ir prisėdo prie rašomojo stalo.

– Juk nekalbame apie kokį nors nuobodų *papildomą mokymą*... Programa priklauso tik nuo jūsų. Galėsite daryti, ką panorėjęs. Galiausiai niekas neliepia apie rašymą plepėti tik pas mus namie...

Stebėjo mane taip ilgai, kol jam nelinktelėjau.

Ore tvyrojo *permaina*.

Artėjanti permaina man visad sukeldavo iracionalų *džiugaus laukimo* jausmą, nesvarbu, kuria linkme vėliau pakrypdavo visi reikalai.

– Taigi priartėjome prie atlyginimo klausimo, – tarė Kralis.

Sėdėdamas krėsle su ratukais, atsistūmė nuo stalo, pasiekė gana atokiai gulinčią *elektroninę užrašų knygelę* ir sukdamasis atgal ją atvožė, įjungė ir švelniai paguldė ant stalo, beje, tuo pat metu jo dešinės rankos pirštai ilsėjosi ant mažutės klaviatūros. Man šovė į galvą, kad jo judesiai tiesiog *choreografiški*.

– Kiek jūs įsivaizduotumėt?

Nepajutau, kaip nuraudau. Pagal *ČR Vyriausybės įstatymą dėl biudžetinių ir kitų įstaigų darbuotojų atlyginimo normų nuo 1992 04 22* man tuo laiku priklausė 3680 kronų mėnesio alga, o iš penkiasdešimties išrinktų profesijų lentelės, publikuotos dienraščiuose, mokytojų atlyginimai užėmė 49-ąją vietą.

– Na, nors apytiksliai? – meiliai pakartojo Kralis.

– Neįsivaizduoju.

– Manau, kad pakaks aštuonių tūkstančių per mėnesį į rankas plius *už atliktus darbus*.

Neturėtų taip su manimi elgtis, liūdnai sau tariau. Nė kiek nejuokinga.

– Sutariam? – tarė Kralis.

Sumečiau, kad po tų visų teigiamųjų sakinių tai tiesiog taisyklingas klausimas.

Susigriebiau ir paprašiau trijų dienų pagalvoti.

To jis nesitikėjo.

– Gerai, – sudirgęs sutiko.

3. Aš taip pat likau suirzęs. Mintyse vis grįždavau čia prie mudviejų pokalbio, čia prie minėto laiško ir kuo toliau, tuo aiškiau supratau, koks tvirtas bei arogantiškas buvo ir turbūt iki šiol tebėra Kralio įsitikinimas, jog *jaunas čekų mokytojas ir rašytojas* už aštuonis tūkstančius kronų per mėnesį akimirksniu viską mes ir kiekvieną savaitę po keturias dienas sėdės palinkęs prie jo vyresnėlės dukters literatūrinių bandymų. Žinoma, tai smarkiai žeidė. Nusprendžiau visą kitą dieną skirti *savo profesiniam orumui telkti.*

Tai nebuvo visai lengva, – jei jūsų mokyklos direktorius yra žmogus, kurio intelektinių aukštumų laimėjimams atstovauja ketvirčio amžiaus senumo diplominis darbas *Moksleivių sportiniai kostiumai*, tai jūsų profesinis orumas glūdi ganėtinai giliai.

– Labą rytą, – pasakiau visiems, įeidamas į mokytojų kambarį.

– Linkiu labo ryto, – pasakė kolega ir bičiulis Jaromiras Nadanis, brandaus amžiaus vyras.

Atrodė gana gerai nusiteikęs, nors teisingai įspėti, kokia jo nuotaika, būdavo ne taip lengva. (Stengiausi perprasti jo besikeičiančias nuotaikas – ir dažnai man sekdavosi tuo geriau, kuo *gyviau* įsivaizduodavau, kaip slenka dienos ir savaitės tame mažučiame nameliuke, kur su juo gyveno tik viena gyva būtybė – juoda katytė. *Mano paskutinė katytė*, kartais pasakydavo Jaromiras.)

– A, labas rytas, – pasakė kolegė Irenka.

– Labas rytas, – pasakė kolegė Liba.

– Labas rytelis, – pasakė kolegė Lenka.

Kolegė Chvatalova-Sukova nieko nepasakė. Užuot pasisveikinusi, metė į mane tokį žvilgsnį, kokį vairuotojas meta į ant

plento gulintį pervažiuotą ežiuką. Tada veidan grįžo ankstesnis susirūpinimas ir ji toliau tęsė kabineto spintų apžiūrą. Galop atsitiesė.

– Lenička! Libuška! Irenka! – sušuko savitą Machos variaciją. – Ar kartais neturite tuščio kavos pakelio?

– Ne.

– Mes jau tau, Miluška, visus pakelius atidavėm, – paaiškino Irenka.

Miluškos akyse suspindo absoliutus nusivylimas; jis liudijo, jog priešpiet, o gal net jau ir dabar direktorius išvyks žvejoti. Jaromirui jos pagailo; savo tirpią kavą perpylė į polietileninį sumuštinio maišelį ir tylomis jai padavė tuščią indelį.

– Iš mažo menka nauda, – pareiškė Chvatalova-Sukova su slaptu pasitenkinimu.

Su pakeliu ir Amerikos armijos gynybiniu lauko kastuvėliu nuskubėjo į mokyklos sklypą. Žingsniai ir rankų mostai, kaip visad, atspindėjo muzikos kūrinio, tyliai grojamo kažkur po jos kaukolės skliautais, tempą.

Išėjome iš kabineto į koridorių ir susispietėme prie lango. Miluška plaikstė rasotą žolę.

– Odė džiaugsmui, – pašmaikštavo Lenka, kai mokytoja karštligiškai rausė lysves.

Jos veidas nedviprasmiškai išduodavo kiekvieną rastą sliekią. Tuščiąsias lysves Miluška su tylaus priekaišto išraiška iškart palikdavo. Reikia pasakyti, kad darbavosi labai mikliai.

– Kaip kamanė skraidžioja, – šaipėsi Liba.

Iš apačioje esančios rūbinės jau sklido pažįstamas ankstyvas klegesys. Tarp pirmų atėjusių mokinių, nelaimė, buvo ir Agata. Vos tik mane išvydo, jos veidas nušvito.

– Laba diena! – tyčia pabrėždama sušuko.

– Labas, – santūriai tariau.

Stengiausi sekti paskui kolegas kabineto durų link, bet Agata tiesiog pastojo man kelią. Iš po juodų marškinėlių kyšojo kažkokie smulkūs nėriniai. Meiliai šypsojosi, o jos žvilgsnis nė

akimirkos neslydo nuo mano veido.

– Na ką? – sučiauško geraširdiškai. Beveik *motiniškai.*

– Nieko. Tau lenda apatinukas.

Dėjosi, lyg nebūtų girdėjusi nieko įdomesnio.

– Taip nešiojama, – galop oriai atsakė. Įsupo savo kuprinę ir nusviedė savo klasės link.

– Bravo, – tariau šiek tiek suirzęs. – Tau ko nors reikia?

– Man? – sušvito siaubas nekaltose akyse. – Ne...

– Tai čiuožk kabėn, – pasakiau, nors šiaip jau šio *šmaikštaus posakio* vengdavau.

Kai nežinome, ką daryti, suvarome juos į klases.

– Jums sveikinimai nuo tėčio, – įsižeidusi mestelėjo Agata.

Pajutau į nugarą susmingant kolegių žvilgsnius.

– Dėkui.

Tučtuojau užvėriau duris.

– Persimetei prie *verslo*? – paklausė Irenka.

Pastaba, įkvėpta sliekų.

Kai kolegė Chvatalova-Sukova aptikdavo jų ypač didelių, iš godumo plėšdama iš molio kai kurį imdavo ir pertraukdavo. Iš to verta pasimokyti, nes šis tikras įvykis, – laimingo atsitiktinumo dėka tapau tiesioginiu jo dalyviu (turbūt tik rašytojas pajėgs suprasti džiaugsmą kolegos autoriaus, kuriam šiuo visuotinio nepasitikėjimo išgalvotais pasauliais metu likimas skiria *autentišką istoriją*), – tam tikru atžvilgiu nėra niekas kitas kaip *riebus kirminas.* Jei noriu išvilkti jį į dienos šviesą *visą*, turiu būti ypač apdairus.

Beje, lauko kastuvėlis, su kuriuo Chvatalova-Sukova kiekvieną kartą knaisioja jauko, ne koks paprastas lauko kastuvėlis. Kaip ir visureigis *Jeep*, kuris pavasarį darbo dienomis stovi priešais mokyklą, nėra tik paprastas automobilis. Jei pasakyčiau, kad džipas ir kastuvėlis iš amerikiečių jūrų pėstininkų ginkluotės, rizikuočiau, kad šis mano tvirtinimas gali būti priimtas

kaip laukinė savęs nekontroliuojančio pasakotojo mintis, – todėl verčiau pacituosiu straipsnį *PUIKUS SUMANYMAS*, publikuotą laikraštyje *Zbraslavske noviny* (1992/4, 3 psl.):

Praėjusį mėnesį Zbraslavės Vladislavo Vančūros pagrindinės mokyklos direktorius, turintis nuostabią verslininko gyslelę, pasiekė naujų laimėjimų. Jis pirmasis iš Prahos 5 rajono pagrindinių mokyklų direktorių atkreipė dėmesį į Amerikos ambasados siūlymą pigiai nusipirkti ginkluotės ir uniformų, kurias paliko iš Vokietijos besitraukiantis JAV armijos kontingentas. Taip mūsų mokykla labai pigiai (prekėms buvo panaikinti muito ir visi kiti mokesčiai, įskaitant pridedamosios vertės bei labdaros mokesčius) įsigijo aštuonias keliamąsias kopėčias, kurios dabar naudojamas vietoj gimnastikos sienelių, trikojus lafetus, labai pravarčius kaip nešiojamosios lentos stovai, darbo avalynės bei aprangos komplektų ir galiausiai naudotą visureigį Jeep. *Tai dar vienas akivaizdus įrodymas, kad daug naudingiau ko nors imtis, nei laukti ištiesta ranka... Sveikiname!*

Lygiai aštuntą antrąkart paskambino. Miluškos vis dar nebuvo.

– Cit! – tildė skambutį Lenka.

– Jau? – atsiduso Liba.

– Nėra didesnio nuotykio už kelionę į pažinimą, – tarstelėjo kolega Jaromiras.

Tačiau griausmingai startuojantis visureigis kaipmat įtikino, kad kelias į Orliką vis dėlto kur kas nuotykingesnis. Akylai stebeilijome pro langą: direktorius Naskočilas, apsivilkęs savo mėgstamą darbinę seržanto L. Vraito uniformą (žymenį dėl nežinomų priežasčių direktorius atsisakė nuardyti), kaip tik skyrė paskutinius pamokymus dviem berniukams, sėdintiems gale ant krašto: mokiniui Havličekui, kuris jau kiek laiko bandė išaiškinti ponui direktoriui – pamokėlės vyko tik retkarčiais, nes mokyklos vadovui labai greitai pabosdavo mokytis – asmeninio kompiuterio vartojimo paslaptis, ir mokiniui Laz-

niovskiui, kuris dabar laikė meškerykočius ir mėlynąjį maišelį (neabejotinai jame, tiksliau, Jaromiro pakelyje, raitėsi Miluškos sliekai).

– Kodėl Lazniovskis? – pasiteiravau.

– Niekas, – ėmė aiškinti man Liba, – neįstengia geriau išvalyti ungurių prišnerkštų tinklų...

– Mat kaip.

– Savaime suprantama, išskyrus Milušką.

Ant darbo stalo vis dar mėtosi anų mokslo metų tvarkaraštis – penktadieniais pirmoji pamoka būdavo stilistika VIII C. Šios klasės *auklėtojas* buvau jau ketvirtus metus. (Trumpai apie mano klasę: kai kurie mokiniai, švelniai tariant, buvo šiek tiek *problemiški* ir ryšio su jais ieškojau gana ilgai, – bet net ir tais laikais, kai mes tarpusavyje sutardavom visai gerai, retsykiais visą klasę apimdavo nepaaiškinamas visuotinis šėlsmo priepuolis, per kurį dažniausiai ant grindų išmėtydavo ir sutrypdavo spalvotą kreidą arba kartais pernokusiu pomidoru ant ką tik išdažytų sienų išpaišydavo naują teplionę – man nepastebimai įėjus, nudelbdavo akis, dar sukaitę ir uždusę, o kai piktai suėmęs už smakro keldavau kurio galvą, akyse atsispindėdavo tik vaikiškas nekaltumas.) Bet grįžkime prie stilistikos, – žinoma, *trykšdavau entuziazmu ir idėjomis kaip geizeris, ir neįtikima mano paruoštų pratimų įvairovė bei spalvingumas pribloškštiems mokiniams be paliovos kalė, kad gimtoji kalba – tai galingas ir veiksmingas savęs pažinimo įrankis*... Kitaip tariant, pasirinkęs pasakojimą pirmuoju asmeniu, nepajėgiu *teisingai* aprašyti nusisekusios pamokos.

– Šiuose sakiniuose veiksmažodžius pakeiskite ištiktukais, – skaitė Marcela pratimo užduotį. – Pavyzdys: Varlė *šoka* vandenin. – Varlė *pūkšt* vandenin.

– Neapsakomai lengva, – tariau. – Taigi pyškinkit. Radekai, tu.

– Elnias *šoka* per tvorą, – perskaitė Radekas Zelenis ir susimąstė. – Elnias *pūkšt* per tvorą.

Mokinių perliukai. Net ir visai nearogantiškas intelektualas tik užjaučiamai pasijuoks. (*Prahos* intelektualas veikiausiai draugiškai apsimestų, kad nieko negirdėjo – pavyzdžiui, lygiai taip jis pasielgtų, kai koks nors neišsimokslinęs vargšelis prie jo netyčia suvapėtų Chorchės Lujiso Borcheso vardą.) Tai man visiškai aišku. Dar vienas toks mokinių perliukas – ir išties niekas nuo manęs *nevykėlio humoristo* etiketės nebenuplėš.

Mano būsimoji mokinė tą rytą apie save netiesiogiai priminė dar porą kartų.

Pirmąkart, kai aš per pertrauką dėl vadinamosios *pedagoginės priežiūros* be tikslo klaidžiojau po koridorių ir ant vienos skelbimų lentos aptikau seną Beatos piešinį, užsilikusį iš tų laikų, kai ji buvo aštuntokė. Tai buvo gan vykęs anglimi pieštas paveikslas, kurio tema buvo *kairė ranka*, neabejotinai jos pačios. Man šovė į galvą, jog tos merginos išvaizda man atskleidžiama dalimis, kaip populiarioje televizijos žaidimo – paveikslėlių – viktorinoje; ligi šiol buvau matęs jos pusės veido atspindį automobilio užpakalinio vaizdo veidrodėlyje bei šešerių metų senumo kairės rankos piešinį, – ūmai pajutau, kaip mane apima gėdingas smalsumas.

O pusę dviejų priešais mokyklą manęs jau lūkuriavo Kralis.

4. Sėdėjo savajame turkio spalvos *Audi.* Vairuotoją pažinau: vienas jo apsaugininkų. Agata sėdėjo gale ir atsikirtinėjo į gausiai aplink besibūriuojančių bendraklasių replikas.

Šypsodamas išlipo manęs pasitikti.

– Sveikutis. Važiuojate namo? Mes jus parvešime...

Linktelėjau galva mokyklos valgyklos pusėn:

– Dar tik einu pietauti.

– Mes irgi važiuojame pietauti.

Tylėjau.

– Ką duoda? – mestelėjo Kralis.

– Pomidorų sriubos, – pareiškė vienas vaikinų, kurie jau buvo po pietų.

– Blee, – parodė Agata iš mašinos. – Bleee.

Ji pamėgdžiojo iki šleikštumo panašiai.

– Agata, – sudrausmino ją Kralis savo meilia šypsena, o paskui vėl kreipėsi į mane: – Žinot ką? Aš jus kviečiu!

– Bet man patinka pomidorų sriuba, – tariau linksmai.

Pirmąkart gyvenime supratau, kaip pasijunta sekretorė, kai šefas pakviečia ją papietauti.

– Spjaukit ant tos sriubos.

Draugiškai šypsojo.

– Pirmąkart gyvenime supratau, kaip pasijunta sekretorė, kai šefas pakviečia ją papietauti...

Vairuotojas šiek tiek kilstelėjo nuo sėdynės:

– Kaip?

Jo lūpų kampučiai trūkčiojo, viltingai laukdami sodraus anekdoto. Per daug greitai tapo mano draugu.

– Kvailai, – atsakiau.

– Na taip. Aišku, – nusivylė.

– Betgi tai visai kas kita! – nesutiko Kralis, nors galėčiau lažintis, kad iš tikrųjų tas palyginimas jam patiko.

– *Išties*?

Pažvelgė man tiesiai į akis:

– Žinoma.

Skėstelėjau rankomis:

– Na, gerai.

Atsisėdau gale prie Agatos.

– Pomidorų sriuba! Bleee! – nusiviepė vėl.

– Bleeee! – nusiviepė Kralis.

– Blee! – nusiviepė vairuotojas.

Ir pajudėjome.

Važiavome lėtai, lyg man būtų norėję skirti ganėtinai laiko, kad įvertinčiau tyliai gaudžiančio variklio galią, tobulą amorti-

zaciją, visą vidų: švelnius aksominius apmušalus ir malonią vėsą. Kralio toks manęs žavėjimas vis dėlto nepatenkino – jam pasirodė būtina pademonstruoti savo *mobilųjį telefoną*: su perdėtu susirūpinimu kažkur *skubiai* skambino, bet kadangi niekas neatsakė, turėjo tenkintis skambučiu žmonai, kuriai pranešė, kad vežasi svečią.

– Padenk dar vienam asmeniui, – ramiai nurodė, tačiau galėjai išgirsti, jog ponia Kralova nesuprato ir netgi gana nervingai reagavo. Nuo jų namų valgomojo mus skyrė vos keletas šimtų metrų, taigi skambinti nebuvo jokio reikalo.

Su Kraliu pietavau aš vienas, Agata ir vairuotojas kažkur prašapo. Ir Beatos nė padujų, bet Kralis nejautė nė menkiausio poreikio aiškinti, kodėl jos nėra, o aš neklausiau. Nors dvi aperityvo taurelės mane ganėtinai atpalaidavo, likau budrus. Po sriubos Kralis valandėlę dingo, o aš pro valgomojo langus ėmiau apžiūrinėti likusią sodo dalį. Ir čia mano žvilgsnis kliuvo už keistų dalykų: akis badė nemokšiškai išpjautų krūmų kelmai, apleistos žolių prižėlusios lysvės ir beveik nuogos agrastų bei serbentų šaknys. Bet labiausiai stebino išdrabstytas kompostas, ant kurio pūpsojo baisiausias šakų, molio, kartoninių dėžių, akmenų bei vielų kratinys.

– Jūsų sodininkas – žudikas, – pareiškiau Kraliui, kai šis sugrįžo.

– Tokios rūšies juokeliai, – staiga piktai tarė, – man nepatinka.

Nesusigaudžiau:

– Nesuprantu...

– Nežinau, kas jums ką sakė, – prašneko lediniu balsu. – Bet kokiu atveju palikit tai ramybėje.

– Tik norėjau pasakyti, kad sodas...

Įsmeigė į mane žvilgsnį. Šlykštų žvilgsnį. Kas čia, dėl Dievo, dedas, pagalvojau.

Įtampa buvo nepakeliama.

– Gerai, – tariau.

Apdairiai rinkausi žodžius:

– Atsiprašau, jei jus užgavau.

Kilniaširdiškai linktelėjo. Kas, po galais, manosi esąs? Pradėjau ginčytis:

– Taigi sodą paliksiu ir apsiribosiu tik *pedagoginėmis* pastabomis, – sukau kalbą kitur. – Visų pirma aš taip pat priešais mokyklą laukiu savo dukters, nors dauguma jos klasės draugių jau vaikšto savarankiškai, taigi aš nesu tas, kuris nepajėgtų tinkamai suprasti *tėviško rūpesčio*, – bet sutikite: kai laukiate dukters prašmatniame limuzine, tai tikrų tikriausia kiaulystė. Jau ir taip jai dėl jūsų nelengva, – tais rūmais ant ratų jūs tik dar labiau kartinate jai gyvenimą. O antra, nors jūsų prisiimtas *didžiadvasiško tėvo* vaidmuo visais atžvilgiais mielas, bet ta *tiesiog beribe tolerancija* ir tuo *nekritišku* Agatos *garbstymu* ruošiate dirvą tom pačiom problemom, kurių – sakyčiau – šiandien turite dėl Beatos.

Net pridusau.

Susimąstęs mane stebėjo. Išmes? – mintyse klausinėjau savęs.

– Gal aš išties per *minkštas*, – netikėtai ramiai pradėjo samprotauti.

Pažvelgė pro langą. Be abejonės, jį graužė kažkoks rūpestis.

– Betgi ji negali vaikščioti viena. Supraskit: kai turit šiek tiek šlamančiųjų, žmonės jums mažumėlę pavydi. Bet kai *iš tikrųjų* esate turtingas, deja, įsigyjate *tikrų* priešų.

– Tikiu, – pabandžiau *taikytis*.

– Klausykit, – staiga tarė neįprastai tyliai. – Imkitės to darbo.

O aš į tai:

– Gerai.

2

1. Tai, jog Beata *šiek tiek rašo*, manęs nenustebino: juk kiekvienas iš mūsų *kankinasi dėl to, kad neišgirstas ir nepastebėtas paskęs šiame abejingame pasaulyje, tatai rodo nepaliaujamas politikų, taksistų, gimdyvių, meilužių, galvažudžių, nusikaltėlių, prefektų, gydytojų ir net ligonių masinės grafomanijos augimas* (Milanas Kundera). Be to, žinojau, kad yra baigusi pirmą filosofijos fakulteto kursą (sėkmingai išlaikiusi pavasario semestro egzaminus, *asmeniniu prašymu* studijas nutraukė); taigi tai ta terpė, kur – kaip pats įsitikinau – žmogus rašydamas *pareiškia apie save*; *visiškai* nerašyti – vadinasi, sukelti abejonę, kad į aukštąją patekote su protekcija. Bet nesupratau viena: kodėl Beatos rašymas taip svarbu Kraliui; jo uolaus rūpesčio dėl Beatos *creative writing** kurso negalėjau pats sau dorai paaiškinti. Ar lygiai pultų ieškoti ir smuiko mokytojo? – mąsčiau.

– Ko iš tavęs tikisi? – pasiteiravo žmona, kai sekmadienio vakarą pirmąkart ruošiausi tarnybon. Nepaisydama mano priešgyniavimo, duktė man į kelionę vyniojo tris pyragėlius su varške.

– Pats mielai norėčiau sužinoti, – atsakiau suglumęs, nes kaip tik mąsčiau, ką gi dar turėčiau pasiimti. Raudoną žymek-

* Kūrybinio rašymo (*angl.*). *Vert.*

lį? Hemingvėjaus nuotrauką? – Kad išmokysiu ją rašyti... Kitaip tariant, laukia *stebuklo.*

– Stebuklo. Taigi ketini ją *pakerėti*?

Nors paklausė *pašaipiu* tonu, vis dėlto ji šiek tiek dvejojo.

– *Neketinu* jos pakerėti, – pasakiau ypač ceremoningai. – Mat aš jaunas merginas pakeriu visai *nesistengdamas.*

– Cha cha cha, – nepritardama nusijuokė duktė, nes nemėgo net ir pačių nekalčiausių užuominų *šia tema.* Anų metų pradžioje jai dar nebuvo devynerių.

Žmona tylėjo. Dėl pelningo Kralio pasiūlymo penktadienio vakarą ir visą šeštadienį, jos akimis, buvau *ypač gabus ir pavyzdingas vyras,* bet dabar jau buvo sekmadienis. Nebuvo sunku nuspėti, kad mintis dėl to, jog *nuostoliai* gali *viršyti pelną,* jai neduoda ramybės.

– Kiek kartų ten eisi? – paklausė duktė.

– Daug kartų.

Pasisukęs kreipiausi į žmoną:

– Daug kartų, nes *neturtas kaip blusomis aptekusi kalė jau gulasi prie mūsų slenksčio...*

– Tikrai esam neturtingi? – nuoširdžiai susidomėjusi pasiteiravo duktė.

– O tu pažįsti bent vieną turtingą mokytoją? – paklausė žmona.

Pabučiavau ją:

– Bet *pažinsi.*

Vos tik stabtelėjau priešais Kralio vilos vartelius, automatiniai vartai, ir šįkart garsiai cypdami, atsidarė. Likau stovėti.

Abu milžinai mojavo man iš sodo nuotolinio valdymo pulteliu:

– Sveikutis, mokytojūkšti!

– Sveiki, vaikinai.

– Eikš!

– Nė už ką! – tvirtai nukirtau.

– Nebijok, eikš! – juokėsi.

Nepasidaviau nė per pėdą. Linksmai suklego.

Tas, kuris ketvirtadienį vairavo Kralio *Audi*, pagaliau atėjo man atidaryti. Pastebėjau, kad jo akys paraudusios ir aptinusios.

– Šioje pilaitėje vėl apsikandžiojom, – paaiškino. Padavė man ranką: – Esu toks Petras. O šiaip mane vadina Petršiku.

Mostelėjau galva tos vietos, kur mane anąkart parvertė, link:

– Berods aš jau prisistačiau.

Jo lūpomis nuslinko kreivas šypsnys.

– Šiandien manęs neapkulsite? – pasiteiravau.

Atsibaldė ir tas antras.

– Klausia, ar šiandien jo neapkulsim... – džiaugsmingai pakartojo mano nuogąstavimus Petršikas.

– Šiandien ne, – nusijuokė antrasis. Jo vardas Jirka, nors visi jį vadina Jiržiku. Šio akims buvo dar blogiau nei Petršiko.

– Ką apraudojote? – pasiteiravau. – Negi numirė Arnoldas Švarcnegeris?

Paaiškėjo, jog abu vyručiai susilažino, kuris ilgiau išbus ašarinių dujų pripurkštame automobilyje. Jiržikas laimėjo.

Nuo terasos pasilenkė Kralis.

– Užeikit! – pašaukė ir vėl dingo.

– Na bėk, – praleido mane.

– O kaip asmeninis patikrinimas?

– Bėk, – kumštelėjo. – Skuba į tenisą.

– Jūsų lengvabūdiškumas pritrenkia – kas, jeigu mokytojo lazdelėje nešuosi semtekso*?

Abu vos nepasspringo juoku. Jiržikas apsispjovė švarką.

Bent jau šitie idiotai nebekvaršins man galvos.

Šiek tiek naiviai vyliausi, kad priėmimas tarnybon bus jei ne *protokolinis*, tai bent jau tikrai *oficialus*, – bet galop tas įsi-

* Čekijoje gaminamas sprogmuo. *Vert.*

vaizduojamas *funkcijų paskyrimas* (jeigu tokiu atveju išvis galima apie tai kalbėti) įvyko prabėgom ir visai neiškilmingai; Kralis skubiai rengėsi tenisui ir visus nurodymus dėstė pakeliui iš miegamojo į vonią.

– Beata savo kambaryje – jai pasakiau, kad pradėsite šeštą. Dar pusė valandos, žmona virtuvėj išvirs jums kavos.

Nusimovė trumpikes ir nuogas nubėgo į vonią. Duris paliko atlapas. Pajutau, jog mano sena antipatija nuogiems, savimi pasitikintiems vyrams nuo privalomosios karinės tarnybos laikų dar labiau padidėjusi.

– Perduokit jai, jog primygtinai reikalauju, kad pradžioj liktumėt namuos, – čia jei ji užsimanytų kur nors eiti...

– Gerai.

– Po dviejų valandų jau būsiu grįžęs. Jei nespėsiu, luktelkit.

Tai nuskambėjo šiurkščiai. Lyg visą kantrybę būtų išeikvojęs per ankstesnius mūsų susitikimus.

– Gerai.

Užsivilko žaliai baltus marškinėlius su apykakle. Tada dirstelėjo į mane:

– Kaip jau sakiau: jai *kūrybinė krizė*. Taigi nebus lengva. Nesileiskite perkalbamas.

Apsimovė baltas *Adidas* kojines su trim žaliom juostelėm.

– Jau seniai turėjau būti kortuose.

Negalėjau nusikratyti jausmo, kad laiko stygius Kraliui tik į naudą. Visi šitie trumpi kapoti įsakymai slėpė kažkokį netikrumą. Tai irgi jau buvau pastebėjęs armijoj.

– ODS* Open Cup**? – *kandžiai* mestelėjau.

– Taurės – tiktai gruodį. Halėje, – paaiškino. Šyptelėjo, patenkintas savimi: – Šiandien žaidžiu su Petru Čermaku.

Kartais paviršutiniškai tvirtinama: poezija žodžiais kuria nau-

* Demokratinė liaudies partija (*ček.*). *Vert.*

** Atvirosios taurės varžybos (*angl.*). *Vert.*

ją savitą meninę realybę. Poetinis žodis tokios galios neturi. Realybė yra tik viena.

Janas Mukaržovskis, *Poetikos studijos*

Valandėlę virtuvėje sėdėjau vienui vienas. Paskui atėjo ponia Kralova.

– Su pienu ar be? – griežtai paklausė, matyt, ji taip pat gavo nurodymų. Pats sau panėšėjau į televizorių meistrą.

– Ačiū, be pieno.

– Kaip galite gerti juodą? – tarė priekaištingai. Sau pasidarė *baltos.*

Lyg atsiprašydamas gūžtelėjau pečiais ir pasiūliau pyragaičių – tai, kad atsinešiau tris pyragėlius su varške, ją netikėtai pradžiugino. Pradėjo klausinėti apie dukrą. Pati juos man suvyniojo? Be niekieno pagalbos? Ką vyniodama sakė? Kieno ta mintis? Tikrai jos?

Prie panašių klausimų mane pripratino abi senelės, todėl man sekasi į juos atsakinėti – jei mano žodžiai nenuskambės per daug pasipūtėliškai – be tų visų įprastų *skirtingų generacijų grimasų.* Suprantama, tai padėjo suartėti su ponia Kralova.

– Angelėlis, – galop tarė nuoširdžiai nustebusi.

Atsiduso.

Nebuvo abejonių, kad galvoja jau apie ką kita.

Parodė į lubas:

– Kai ką jums pasakysiu – jai jau beveik dvidešimt. Turėtų eiti dirbti, – rimtai tarė. – O antra, jai laikas tekėti.

Tolesnius samprotavimus, ko reikia dvidešimtmetėms, pertraukė netikėtai pasirodžiusi trylikametė Agata. Čiulpė ledinuką.

– Je, – sučepsėjo patenkinta, užuot pasisveikinusi. – Jūs jau čia?

– Taip. Aš jau čia.

– Mandagiai pasisveikink, – tarė ponia Kralova. – Ir nusiauk.

Agata nuspyrė sportinius batelius į kampą, o ledinuką prilipdė ant *Magazin Blesk* žurnalo, gulinčio priešais mane ant stalo. Paskui pagal plytelių raštą basa nutipeno prie šaldytuvo. Iš ten išsitraukė plastmasinį *Coca-Cola* butelį ir milžinišką pomidorą, šį visą susigrūdo į burną – ir kaip reikėjo tikėtis – jai pro abu lūpų kampučius pradėjo trykšti pilnos geltonų sėklelių sultys.

– Agata, – pyktelėjo ponia Kralova.

Agata žiauktelėjo, žagtelėjo ir pradėjo dusti – paraudo, siaubingai išsprogdino akis ir sukniubo man prie kojų išraiškingai gestikuliuodama; paklausiau jos ir ištiestu delnu kelis kartus sudaviau tarp išsišovusių menčių. Įkvėpė oro:

– Dėkui.

Jos akys prisipildė ašarų.

– Negaliu to pakęsti, – tarė ponia Kralova. Eidama iš virtuvės liūdnai į mane pažvelgė.

– Kas jai vėl? – priekaištingai paklausė Agata.

Nenulaikiau šypsnio, nors ir žinojau, kad mano *mokytojišką* šypseną supras tik kaip pritarimą, o gal net paskatinimą.

Tai labai greitai pasitvirtino.

– Kaip sutari su Beata? – pasiteiravau. Šioji kaip tik darė kažkokį lankstumo pratimą.

– Kokie dar batai? – tarė atsainiai, vaidindama neprigirdinčią.

Nusivylęs pakartojau klausimą.

Pažvelgė į mane su niekinama nuostaba:

– Kaip galiu su ja sutarti, jei ji jau ištisą savaitę su manim nesišneka?

– Ji su tavim *nesišneka*?

– Nesišneka *su niekuo*... – gynėsi.

Na, Dieve, padėk, pamaniau.

– Kodėl nesišneka?

Matyt, norėjo kažką sakyti, bet galiausiai tik šyptelėjo:

– Dėl to, kad ji karvė.

2. Kai kelios minutės po šešių marmuriniais laiptais ėmiau lipti į Beatos palėpę, pajutau, kaip mane apninka šiokia tokia baimė. (Tai mane šiek tiek nustebino. Nors mokytojavimo pradžioje – turbūt kaip kiekvieną – mane porąkart buvo apėmusi baimė, dabar eidamas į pačias įvairiausias klases dvidešimt šešis kartus per savaitę jokio jaudulio net neprisimindavau.) Laiptai vedė į saulės nutvieskstą mansardą su mažučiu žiemos sodu. Čia kažkas buvo pastatęs tris pintus krėslus, staliuką ir prabangią stalinę lempą, rausvu šilkiniu gaubtu ir kutais, taigi sukūręs labai jaukų kampelį. Tetrūksta kavinuko ir dviejų puodelių – ir tylų pokalbį apie literatūrą galima pradėti, pamaniau. Ant Beatos kambarėlio durų buvo užklijuotas didelis stačiakampis lipdukas su užrašu *PRIVATE* ir koks tuzinas senų riebaluotų plakatų su muzikos grupėm. Gausūs rėžiai ant kai kurių jų liudijo bevaises pastangas juos nugramdyti. Kai trečiąkart pasibeldęs nesulaukiau jokio girdimo kvietimo, sakydamas *Ar galima*? įžengiau vidun.

Užtrauktos brokatinės langų užuolaidos praleido tik mažumėlę šviesos, todėl kambaryje viešpatavo tvankuma ir prieblanda. Prireikė kelių akimirkų, kad susigaudyčiau: visą erdvę perpus dalijo besidriekianti nuo priešinės sienos kokio pusantro metro aukščio knygų lentyna; tiesiai priešais duris pagal laivo nosies puošybos tradicijas ji baigėsi spalvota medine undinės figūrėle, kurios pernelyg išraiškingai ištiestos rankos atstojo drabužių kabyklą. Palyginti nedidelę kambario dalį užėmė įprastas darbo kampelis su rašomuoju stalu, apklėstu knygomis ir popieriais. Kitus du kambario trečdalius užėmė originalus kampinis *komplektas*, kurį sudarė dvi milžiniškos dešrelių pavidalo pagalvių kaugės, dvi žemos, iš pažiūros aplūžusios odinės taburetės ir tikrų tikriausia dantų gydytojo kėdė. Vietoj tradicinio žurnalinio staliuko kvadratinio rytietiškais motyvais marginto kilimėlio vidury stovėjo pusė perpjauto *Texas* benzino bako. Sienų kampuose kabojo juodi reproduktoriai, o tarp užtamsintų langų polistireno plokštė su daugybe ranka

rašytų pastabų ir iškarpų iš *Vokno* žurnalo. Sujaukta patalynė, ant kurios gulėjo Beata, buvo iki graudulio paprastutė.

– Sveikutė. Taigi aš čia. Kitaip tariant, kaip tik į tavo studentišką kambariuką – beje, labai savotišką – įžengė *tikro, nuoširdaus meno* atstovas.

Jokios reakcijos. Akimis vėl permečiau visą interjerą:

– Gerai: *miesčioniško* meno.

Nieko.

– Ką padarysi, – tariau, – kad tau nepavyko manęs suvažinėti...

Šviesiaplaukė galva net nekrustelėjo. Gal ji kurčia? – dingtelėjo. Dėl Dievo, juk man šitai būtų pasakę. Akimirką svarsčiau, kur geriausia būtų prisėsti. Galiausiai atsargiai susmukau į minėtų dešrinių pagalvių kaugę, bet jau kitą mirksnį pakraupau supratęs, jog pagalvės pripildytos vandens: minkšta masė akimirksniu pasidavė mano svoriui, keliskart švelniai suteliūškavo ir pagaliau man primetė Gojos *Nuogos machos* pozą.

– Ne krėslas, o pelkė...

Pirmas bandymas išsilaisvinti baigėsi *Marato mirties* poza.

Tylą drumstė tik mano šnopavimas. Iš antro karto man pavyko. Prisėdau ant kieto dantų gydytojo kėdės krašto:

– Gerai: juokelius į šalį.

Susimąsčiau.

– Pasikalbėkim tiesiai šviesiai. Tėvas man sakė, jog *šiek tiek rašai*, ir pasiteiravo, ar negalėčiau porą kartų per savaitę apie tai su tavim šnektelti. Aš jam aiškinau tikrai neturįs daug laiko, be to, tokius *kursus* vertinąs gana skeptiškai. Ir jeigu jo siūlymą galų gale priėmiau, tai pirmiausia todėl, kad man pasiūlė – bent mano galva – gražią sumelę.

Man pasirodė, kad ji *linktelėjo.*

– Man susidarė įspūdis, kad tavo rašymas jam labai svarbu. Nors jis man tvirtino, kad literatūrinis stiliaus kursas yra tavo *slaptas troškimas*, aš, tiesą sakant, jau kokios trys minutės,

klausiu savęs, ar jis iš tiesų bent kiek supaiso apie savo vyresnėlės dukters paslaptingas užgaidas...

Tylėjo. Jos galva ramiai ilsėjosi ant pagalvės. Mano *dėlionėje* (be šviesių plaukų bangų) – jokio naujo vaizdo.

– Man išeiti? – pasiteiravau.

Jokio atsako.

– Juk aš nenoriu ką nors versti kažką veikti...

Nieko.

– Einu. Apsieisiu be tų pinigų. Tiesiog toliau sekmadieniais valgysiu mėsos konservus, užuot prašmatniai pietavęs. Aš juk dievinu konservus.

Ir pomidorų sriubą, prisiminiau.

– Paspruks mano pietūs, – tariau veikiau pats sau.

Tai, kad ji niekaip nereagavo, vis dėlto mane gerokai suerzino. Prisiminiau Kralį ir jo „nesileiskite perkalbamas". Pasilenkiau prie jos plaukų (kalbu apie vadinamąjį *puolamąjį pedagoginį veiksmą*).

– Paklausyk, Beata, – tariau primygtinai, – aš jau devynerius metus vedęs – ir jei ko nors *tikrai nepakenčiu*, tai tokių *pompastiškų teatrališkų scenų*. O kas, jeigu tiesiog atitrauktume visas tas užuolaidas, įleistume čionai šiek tiek oro bei šviesos ir pabandytume *ramiai* šnektelti? Arba... – netikėtai toptelėjo mintis, – paliktume šią įspūdingą stomatologijos kabineto bei naftos sandėlio kombinaciją ir trumpai persikeltume į tuos mielus pintus krėsliukus ten, mansardoje?

Kažkas įėjo. Sudirgęs dėbtelėjau į šviesos stačiakampį.

– Netrukdau? – draugiškai pasiteiravo Agata. – Ko čia sėdite tamsoje?

– Trukdai! – pirmąkart šiuose namuose pakėliau balsą. – Atleisk, bet privalai palikti mus vienus!

Įsižeidusi atmetė kirpčiukus ir trinktelėjo durimis.

– Negirdžiu tavo atsakymo, – kaip galėdamas ramiau tariau Beatai.

Kaip žirniai į sieną.

– Beata, *prašau.* – Kad mano žodžiai skambėtų ramiai, turėjau gerokai pasistengti. – Ar negalėtume bent *pabandyti*? Ar negalėtume tiesiog pasistengti pamaloninti tavo tėvą? Pažiūrėsime – gal iš viso to kas nors išeis...

Ir dar pasakiau:

– Dėl Dievo, juk niekas nekalba apie kokį nors *papildomą mokymą* – tad kodėl taip viską komplikuoti?

Taip pat:

– Visa, ko reikia, tai tik trupučio tavo geros valios.

Ir dar:

– Pažadu: visiškai *apsieisim* be sąsiuvinių...

Galiausiai – paveiktas filmų, kurių veiksmas vyksta psichiatrijos klinikose – aš ją pabandžiau išprovokuoti:

– Tau riebaluojasi plaukai – pastebėjai?

Tysojo *kaip negyva.*

Nusivylęs vėl klestelėjau ant dantų gydytojo kėdės.

– Viešpatie, – garsiai atsidusau, – nelengvai užkalami pinigai.

Pasirėmė ant alkūnių ir *akmeniniu veidu* pasisuko į mane.

– Va tai ir užsirašyk! – suinkštė, nė kiek neslėpdama apatijos.

Taigi va tai ir užsirašiau.

Ir staiga [...] nei iš šio, nei iš to ėmė nykti, džiūti ir sirginėti [...] ir blyško, ir vyto, ir vaitojo, ir dūsavo – stačiai gaila buvo žiūrėti. *

Karelas Čapekas, *Suleimanijos princesė*

Turiu prisipažinti, kad staigus Beatos protrūkis mane apstulbino: neįstengdamas suregzti bent kiek rišlesnio sakinio, turinčio kokią nors mintį, bežadėmis akimis klaidžiojau po apytamsį kambarį.

* Vertė P. Žemaitytė.

Tik įsižeidimas, į kurį įpyniau veidmainiškumo (*Kas ta mergiotė mano esanti?*), man dar teikė jėgų – galų gale juk aš nesu koks nors *dzenbudistas*, kad pusantros valandos tamsoje galėčiau išbūti tik su savo ir, be to, visai ne drąsinamomis mintimis.

Iš to dar gausis nuostabiausia *istorija*, pavargęs raminau save.

– Ei, – tariau, – ar bent jau negalėtume įsijungti radijo?

Beveik susitaikiau su tuo, jog kiekviena mano replika be atgarsio pranyksta tamsioje erdvėje.

– Arba mago? Nors tyla ir vaistas, bet kita vertus, žmogus nebūtinai turi *perdozuoti*... O kas, jeigu nueičiau sutaisyti žemuogių kokteilio – to, ant kurio ketvirtadienį pas jus terasoje atsisėdau? Buvo nuostabus – namuose nusilaižiau skvernus.

Šįkart prieš savo valią ji pusbalsiu sukikeno. Užtat vėliau atkakliai tylėjo.

Vis vien tave pričiupsiu, kale, tariau sau. Tačiau man stigo įkvėpimo.

– O gal man išsiurbti kambarį? – pasisiūliau be penkiolikos septynios.

Septintą tariau:

– Aš tik taip paklausiau – *pokalbiui palaikyti*...

Po pusės aštuonių nusiklojo antklodę. Laukiau, kas bus toliau, bet ji gulėjo kaip gulėjusi – turbūt nebeištvėrė karščio. Absoliutus abejingumas, su kuriuo man atkišo nėriniuotomis kelnaitėmis aptemptą užpakalį, buvo užgaulus. Man pasirodė, kad tiesiog fiziškai jaučiu judesius, tą akimirką atliekamus mano *sąmonėje*.

– Jėga, – tariau. – Tik palįsiu po dušu ir šaunu pas tave.

Visai nesuskambo taip, kaip norėjosi.

Tad užsičiaupiau.

Be šešių aštuonios neatsisveikinęs pakilau ir nulipau žemyn. Netrukus grįžo ir Kralis – visas išraudęs, o iš jo burnos sklido

šioks toks alaus kvapas. Žmona nuvilko prakaituotus viršutinius drabužius.

– Kaip sekėsi? – žvaliai paklausė, bet manęs apmauti jis nesugebėjo.

– Visai nesisekė.

Kaipmat išsigando:

– Kaip – visai?

– Tiesiog *visai*.

– Buvo namie? – įtariai tarė Kralis.

Klausimas buvo skirtas žmonai. Ši linktelėjo.

– Gana, – tariau.

– *Gana?* – pasišaipė Kralis. – Juk jūs dar nė nepradėjot...

Neturėjau jėgų leistis įtraukiamas į kokią nors *diskusiją*.

– Tai ne mano jėgoms.

– Kodėl? Taip iškart ir pasiduosite?

– Kodėl? Dėl to, kad per dvi valandas iš jos teištraukiau vos vieną sakinį.

Mano žodžiai sutuoktiniams Kraliams padarė neįtikimą įspūdį.

– Ką? – nustebo Kralis. – Ji prašneko?

– Ką pasakė? – ponia Kralova pasiteiravo lygiai taip, kaip prieš tai klausinėjo apie *mano* dukrą. Bet šįkart jos susidomėjimas buvo kur kas didesnis.

– Švelniai tariant – kad man bus su ja vargo.

Sutuoktiniai susižvalgė.

– Garsiai? – pasitikslino Kralis.

– Kas? – visai susipainiojau.

– Ištarė garsiai?

– Taip. Garsiai. Pati – be niekieno pagalbos.

Jiedu nesuprato.

– Eikit su manim, – džiaugsmingai pasiūlė man Kralis ir nusitempė į savo gražųjį kabinetą; čia man grynais išmokėjo dešimt tūkstančių kronų *avanso už liepą*.

– Pamatysit, jums pasiseks! – patikino mane.

Ne taip seniai laikraštyje *Lidove noviny* aptikau interviu su Valstybės teatro aktoriumi Borisu Riosneriu. Į klausimą, koks šiuo metu didžiausias asmeninis laimėjimas, jis atsakė: „Labiausiai man pasisekė tai, kad turiu dukterį, kuriai dabar aštuoniolika, ir ji sveika, sumani ir graži“.

Ar ne tiesa?

3

1. Dar tą patį vakarą bandžiau *įvertinti* padėtį, bet neprisimenu, kad būčiau sumąstęs ką nors svarbaus.

Rytą mokytojų kambario *durys neužsidarė.*

Pirmiausia įbėgo kolega Stržibrnis, aštuoniolikmetis gimnazistas.

Užsikirsdamas pareiškė, kad slepiasi nuo devintokų, ir su įniršusio danieliaus išraiška paprašė iki skambučio suteikti jam prieglobstį. Už durų buvo girdėti pamažu tolstančios beveidės minios šurmulys.

– Apsišik, Stržibrni! – kažkas suriko prieš sutrepsint kojoms.

Matot, kokie jie, bylojo jo žvilgsnis. Nors buvo jaunas, atrodė išsekęs.

– Neleisk jiems lipti tau ant galvos, – draugiškai patarinėjo jam kiti.

Liūdnai palingavo galva:

– Visi man tą sako – bet kaip tai *padaryti*?

Atsakymo nesulaukė, nes įsiveržė įsiutusi kolegė Trakaržova *sutikslinti kai kurių detalių dėl rytojaus auklėjamojo koncerto* su kolege Chvatalova-Sukova.

Tačiau Chvatalovos-Sukovos čia nebuvo.

– Kur ji – ta mūsų menininkė?

– Direktoriaus kabinete.

– Ką jie ten vis veikia – mylisi? – nusišaipė.

Svetlana Trakaržova, viena iš nedaugelio mokytojų, *iš tiesų* suprato, kokią didžiulę ir pavojingą spragą komunistinis švietimas (tiksliau, veidmainiškas puritoniškumas, vadinamas *socialistine morale*) paliko lytinio švietimo srityje. Ją užpildyti arba bent jau užglaistyti buvo svarbiausias jos gyvenimo tikslas. Reikia pripažinti, kad su šiuo nelengvu uždaviniu ypač gerai dorojosi, nes, visai kitaip nei konservatyvusis Jaromiras Nadanis (jo reakcingą nusiteikimą geriausiai liudija iškilmingas pareiškimas, kad *netgi Čekijos Respublikos pirmavimas pagal apsikrėtusių nepilnamečių skaičių jo nepriverstų su vaikais nagrinėti sekso vadovėlio* Vidinės lūpos), jokio apsimestinio gėdijimosi nejautė – priešingai, *visiškas atvirumas*, su kuriuo per *ruošimo šeimai* pamokas paliesdavo temas, dar visai neseniai buvusias tabu, jai suteikdavo tikrų tikriausią pasitenkinimą.

Aną pirmadienio rytą po pažastimi laikė kokius du šimtus ką tik padaugintų *vaginos pjūvio* kopijų (tiksliai nepamenu – gal ir *gimdos* pjūvio). Per kontrolinius mokiniai jose žymėdavo atskiras dalis. Šis egzaminavimo būdas tinka kaip ir išbandytas *tuščių geografijos žemėlapių* principas, vienintelis skirtumas gal tas, kad, pavyzdžiui, vietoj *Štiavnicės kalnagūbriai* užrašoma *lytinės lūpos*.

– Ar patikėsit: devyni iš dešimties *septintos* klasės berniukų negeba rasti klitorio? – dėstė mums apstulbusi.

– Bet *kaip*? – nusivylęs kartojo kolega Stržibrnis.

Laimė, pagrindinė ankstaus Svetlanos vizito dingstis buvo tas jau minėtas auklėjamasis koncertas.

– Kodėl turime eiti į auklėjamąjį koncertą *keturis kartus* per mėnesį? – raukėsi. – Vieno karto per metus jau per akis...

– Dėl to, kad muzika, – meiliai paaiškino Jaromiras, – tai širdies kalba.

Deja, man neteko savo kolegų išklausyti iki galo, nes tuoj po to, kai įsiveržė Svetlana, mokyklos budėtoja mane iškvietė pas

direktorių, – galiu įsivaizduoti jūsų protestus, bet juk niekad nesakiau, jog *kiekvienas* dialogas, kurį skaitote, – notaro patvirtintas magnetofono įrašas. *Autorius stilizuoja įvykius taip, kad skaitytojas nujaustų, jog jų herojus – pats rašytojas, jog tai tiksliai atpasakoti jo paties konfliktai, bet kartu jis mus verčia abejoti dėl „išgalvojimo", fikcijos, akivaizdžių hiperbolių, todėl neįmanoma visa tai tapatinti nerizikuojant suklysti.* (Milanas Jungmanas apie Rudolfą Slobodovą)

Tąkart direktorius tikrai nesiruošė žuvauti – jis vilkėjo paradinę *išeiginę* desantininko J. K. Adamso uniformą.

(Man atrodo, kad po visų ankstesnių pastabų turbūt būtų tinkama pabrėžti, jog kalbama apie neišgalvotą asmenį.)

– Na, ką man pasakysite? – tarė iškart, vos tik įžengiau į tą elektros prietaisų parduotuvę, kurią tik keli mano kolegos (dėl priežasčių, kurių verčiau nenagrinėsiu) vis dar vadino *direktoriaus kabinetu.* Nė velnio jam nerūpėjo, kad mane pasišaukė pats, ir todėl kuo puikiausiai turėjo žinoti, dėl ko ateinu, – nevalingai to klausdavo kiekvieno įeinančio mokytojo, kad parodytų, jog *jo* vadovaujama Vladislavo Vančūros mokykla dėl atskirų mokytojų išėjimo nesmunka ir negriūva, nes už durų stoviniuoja *dešimtys kitų, ir* – savaime suprantama – *dar geresnių.*

– Sėskitės.

Likau stovėti, nes norėjosi kuo greičiau nešdintis. Mūsų nesantaika jau senokai buvo ganėtinai atvira, taigi desantininkas J. K. Adamsas nė kiek nenustebo.

– Tas jūsų straipsnis apie Vančūrą... – tarė susimąstęs. Bandė jį rasti ant stalo, bet loterijų kuponų, žurnalų *Skelbimai* ir žaidimo *Statyk 100 – išlošk 1 000 000!* šaknelių gausa ieškojimo visai nespartino.

– Tikriausiai po ta skardine dėžute su smeigėmis, – pabandžiau jam padėti. *Iš tiesų* ten ir buvo.

– Man jis nepatinka, – atvirai prisipažino.

– Džiaugiuosi tai girdėdamas, – tariau. – Vadinasi, išties geras.

– Ne, ne geras!

– Kodėl?

– Per daug apie Vančūrą.

Visiems buvo žinoma, kad to *kairiojo intelektualo* vardas mokyklos pavadinime direktoriui yra it krislas aky.

– Suprantu.

– Perrašysit.

– Tikiuosi, kad tai – klausimas. Mano atsakymas – „ne".

Pažvelgė į dėžes su televizoriais, vaizdo grotuvais ir mikrobangų krosnelėmis, kurios buvo sukrautos palei sieną, lyg akivaizdi prekybos sėkmė būtų jo literatūrinio–istorinio išprusimo įrodymas.

– Parašysiu *pats*!

– Nacionalinės raštijos paveldas jūsų nepaglostys, – perspėjau jį.

Gūžtelėjo pečiais:

– Nei premijos, nei jokio kito materialinio paskatinimo *nesitikėkite.*

– O jeigu atneščiau sliekų?

Kaip ir reikėjo tikėtis, mane išvarė.

Iš „direktoriaus kabineto".

Nors pinigų Kralio dėka man nestigo, bet, kaip visad, tai buvo principo reikalas. Į pavakarę parašiau emociškai spalvingą skundą (*...materalinis skatinimas ir premijų skyrimas kuo toliau, tuo dažniau pono Naskočilo rankose tampa būdu, kuriuo sprendžiami ginčai su oponentais...*), kurį su prierašu „iki pareikalavimo" pasiunčiau *hab. dr. Jiržiui Naimonui, Mokslo departamento direktoriui, Praha 5, Na Valentince 5.* Cituoju jo atsakymą: *Per susitikimą ponas Naskočilas dėl Jūsų skundo man paaiškino, kad skirdamas premijas ir asmenines priemokas, kurios teisiškai nepriklauso, direktorius gali remtis savo nustatytais kriterijais. Su jais pedagogų kolektyvas buvo supažindin-*

tas. Atrinkti ir įvertinti darbuotojus – pono direktoriaus teisė. MD vargu ar gali skirti teisiškai nepriklausančių lėšų, neišmanydamas atskirų mokytojų darbo nuopelnų. Kaip paaiškino ponas direktorius, Jūs akivaizdžiai neatitikote tų nustatytų kriterijų.

Nuoširdžiausiai.

Pavykusi šventė (Zbraslavske noviny, 1992/7, 2 psl.)

Didžiojo čekų rašytojo Vladislavo Vančūros, prieš penkiasdešimt metų kritusio nuo vokiečių gestapininkų rankos, tragiškos mirties metinių minėjime dalyvavo ir Vladislavo Vančūros pagrindinės mokyklos mokiniai. Mokyklos direktorius ponas Naskočilas savo kalboje pabrėžė svarbų Amerikos indėlį Raudonajai armijai vaduojant mūsų šalį, o kultūros programa, kaip visados, pasirūpino mokytojos Chvatalovos-Sukovos vadovaujamas mokyklos choras. Didžiausią pasisekimą turėjo visų mėgstama Zbraslavės kompozitoriaus Jaromiro Veivodos polka Gaila meilės, *kurią choristai atliko pagal anglišką pasaulinio garso* Roll on the Barrels*. *Nuostabią šventę vainikavo baigiamasis* Military Car Club** *vietos filialo narių pasirodymas, kuriame su amerikietišku karišku automobiliu* Jeep *dalyvavo ir ponas direktorius Naskočilas.*

Mano nuomone, šalies švietimas palengva atsigauna.

Petras Pitha

2. Namo ėjau kartu su Jaromiru.

– Ar tu nemokei čekų kalbos Beatos Kralovos? – paklausiau jo tiesiai. – Prieš kokius šešerius aštuonerius metus?

– Mokiau, – atsakė veik negalvojęs.

* Muškim būgnus (*angl.*). *Vert.*

** Karinių automobilių klubas (*angl.*). *Vert.*

– Kaip ji mokėsi? Lygiai kaip Agata?
– Visai ne, – tarė Jaromiras. – Ji buvo *pirmūnė*.

Prie Belvederio išsiskyrėme. Ėjau *aukštutinės* mokyklos link pasiimti savo dukters. Žinoma, ji galėjo eiti ir į *žemutinę* mokyklą, kur mokiau aš, bet mudu su žmona norėjome, kad bent jau pirmus ketverius metus ji išvengtų nelengvos *mokytojo vaiko* dalios. (Šiandien – rašyta 1994 metų sausį – jau eina į ketvirtą klasę ir nuo rugsėjo turėtų tęsti mokslus *žemai*, bet kadangi ten jau nebemokau, tai *dėl tėtuko rašliavos*, vargšelė, turės važinėti net į Chuchlę.

Pamatė mane iš tolo ir pasileido manęs pasitikti. (Taigi, man irgi aišku, kad *bėganti devynmetė mergaitė – su tabaluojančiomis kasytėmis ir kuprine ant nugaros – mylinčiam tėtukui į glėbį*, žvelgiant iš literatūrinės kalvės, labai problemiškas vaizdas, bet, deja, yra taip, kad turiu jį palikti knygoje, nes man atrodo, jog jis su svarbiausiu įvykiu paslaptingai susijęs.)

– Labas, – *pabučiavo*.

Iki šiolei manęs nesigėdija.

Nuo švelnių jos petukų nukėliau sunkiąją kuprinę.

– Labas.

Rudose akyse blykstelėjo pašaipa:

– Tau turbūt rūpi, *kaip praleidau dieną*?

Aišku, kur link taikė: kaip specialistas, suprantama, žinojau, kad įprastas tėvų klausimas *Kaip sekėsi mokykloje?* yra pedagoginė ir psichologinė klaida, nes turiningą įvairialypį mokyklos gyvenimą apriboja mokslais, – kita vertus, niekados nesivarginau to, nors ir pedagogiškai, ir psichologiškai teisingo, bet labai jau monotoniškai kartojamo klausimo *Kaip praleidai dieną?* išplėsti keliais bent kiek skirtingais žodžiais.

– Man *iš tiesų* rūpi, – tariau, kaltai šypsodamasis.

Tiriamai į mane žiūrėjo.

– Kaip Ržiha – vis dar jį mėgsti? – tariau. – O gal tau labiau patinka vėžliukas Nindzė?

Pastatė savo rudas akis stulpu, bet padavė man ranką.

– Kaip pietūs? – pasiteiravau. – Kada vėl teks rašyti kokią nors peticiją?

– Žuvienė, – trumpai atitarė. – Nieko.

Mąsčiau, ar mudviejų pokalbio nederėtų pakreipti kokia nors poetiškesne linkme. Kiek patylėjęs tariau:

– Kaip tau atrodo: turbūt jau *kvepia* atostogomis?

Įtariai pasuko į mane galvą. Pamačiusi dirbtinę veido išraišką, papriekaištavo:

– Kam stengiesi – ir taip aišku, kad *iš tiesų* tau rūpi tik pažymiai.

Akimirksniu pasinaudojo savo pergale (tai paveldėjo iš mamytės):

– Nusipirkau *Bravo* žurnaliuką – jėga?

Sudvejojau.

– Jėga, – pritariau nelabai nuoširdžiai. – Juk tie kišenpinigiai *tavo.*

– Jame yra ir *angliškų* dainelių, – porino akivaizdžiai stengdamasi įrodyti *pažintinę* žurnaliūkščio vertę.

Prisiminiau viduriniuosius puslapius *Meilė, seksas ir glamonės,* kurie praėjusį kartą mane supykdė.

– Tarp visa ko kito, – šiurkščiai tariau.

Nuraudo kaip bijūnas.

Bruožas, liksiantis amžinai, vyliausi iš visos širdies. Nusprendžiau ilgiau jos nekankinti.

– Džeksonas iš antros vietos nusirito į devintą, – *skubiai* mane informavo.

Pasibaisėjau:

– Ir tu man tai sakai lyg niekur nieko?! Mano gyvenimas darosi visai bevertis! O kaip tavo?

– Tu iš manęs visą laiką tik šaipaisi, – sumaniai perėjo iš gynybos į puolimą. Ji man tuo taip pat panėšėjo į savo motiną. – O tai man siaubingai nepatinka...

Einu iš proto dėl Maiklo Džeksono ir norėčiau susirašinėti su

negru, panašiu į jį (žinoma, nebūtinai). Man 12 metų.
Michaela Lipajevova, Sartoriova 29, 169 00 Praha 6. *BRA-VO*

Prieš eidamas pas Beatą perverčiau savo senus užrašus bei pastabas ir porą daiktų pasiėmiau su savimi.

Nei Kralio, nei Kralovos namuose nebuvo. Kavos akivaizdžiai *nenoriai* man išvirė Agata.

– Kas gero? – paklausiau.

– Jau po karo! – šiurkščiai atkirto.

– O be to, – tariau, – Maiklas Džeksonas iš antros nusirito net į devintą!

– Na ir kas? – pasakė Agata ir už savęs užtrenkė duris.

Vieną įveikiau, pamaniau. O dabar pas tą kitą.

3. Beata ir šį kartą į beldimą nereagavo.

Nei kambarys, nei jos poza, lyginant su vakarykšte diena, nepasikeitė, tiktai pilkuma dėl apniukusio dangaus buvo dar didesnė. Priėjau prie rašomojo stalo ir nieko nesakęs įžiebiau mažą halogeninę lempelę. Sukamąją kėdę ant ratukų, pagrūstą po stalu, nustūmiau prie benzino bako ir ant jo numečiau aplanką su pastabomis. Kiek dunkstelėjo, ir Beatos galva ant pagalvės trūktelėjo. Dar gyva, pamaniau. Neradau nė vienos priežasties, dėl ko tos *išpaikintos primadonos* turėčiau paisyti.

Paskaitą pradėjau A. P. Čechovo *Patarimais pradedančiam rašytojui*:

– *Tapti rašytoju labai paprasta. Nėra tokio nevėkšlos, kuris nerastų sau lygaus, nei tokios nesąmonės, kuri nerastų tinkamo skaitytojo,* – skaičiau. – *Taigi nenukabink nosies... pasitiesk prieš save popieriaus, į ranką paimk plunksną ir, užčiuopęs patrauklią mintį, skubiai rašyk. Rašyk apie ką tiktai nori: apie nudžiūvusias slyvas, apie orą, apie laikrodžio rodykliukę, praėjusių metų*

sniegą... Kai būsi parašęs, imk rankraštį į ranką ir, jausdamas savyje šventą virpulį, eik į redakciją. Paskui namuose išsidrėbk ant sofos, spjaudyk į lubas ir mėgaukis svajomis...

Patylėjau.

– Mat aš tikiuosi, kad jau ką nors esi parašiusi? – ištariau kandžiai.

Toliau nekrutėdama tysojo.

– Duosi man paskaityti?

Nė žodžio.

– Gaila, – tariau. – Prustas sako, kad žmogus turėtų pažinti rašytoją tiktai iš jo knygų, o ne asmeniškai. Cituoju: *nėra geresnio, labiau išaukštinto ir įkyresnio pašnekovo už savo paties knygas.* Bijau, kad tai tinka ir *mudviem...*

Staiga šalia bako išvydau jos blyškų pakeltą veidą.

– Pabučiuok sau į subinę, – pasakė lėtai, raiškiai tardama.

Likusias šimtą penkiolika minučių burnos nebepravėrė.

O aš toliau normaliai (jei taip galima apibūdinti) už *jos nugaros* tęsiau paskaitą pagal pradinį planą.

Supažindinau su kokių šešerių metų senumo, bet vis vien *labai išradinga Damos su šuniuku* analize, kuri tapo *idealia vaizdine priemone veiksmingai, su erudicija atskleisti beveik visas pagrindines apysakos žanro paslaptis.* Ir iki pat pabaigos mano balse išliko tas įprastas spazminis oratorių, kalbančių iki galo, nors ir pastebinčių, jog niekas jų nesiklauso, orumas, nes buvau įsitikinęs, kad *esu* girdimas, – visa tai panašu į tą iracionalų nėščios sutuoktinės įsitikinimą, kai ji trečią nėštumo mėnesį kalbasi su savo – mokslininkų įrodyta – kurčiu embrionu, įtikinėdama save ir vyrą, jog jųdviejų Davidekas ar Jituška *tai tikrai girdi.*

Kai šiandien perrašinėjau anksčiau minėtas eilutes, vėl prisiminiau tą savo vienišą monologą ir man toptelėjo kitas pavyzdys: tai juk tas pat kaip rašymas – aš taip pat siunčiu saki-

nius kažkur į nežinią... (Tuo visiškai nesiskundžiu; tai daug geriau, nei rašant prieš save matyti, neduokdie, kad ir Jaromiro Slomeko veidą.)

Lygiai aštuntą susirinkau savo užrašus ir nulipau žemyn. Kralis išėjo iš savo kabineto. Po akimis pajuodę maišeliai.

– Sekėsi puikiai, – pradėjau nelaukdamas jo klausimo. – Man pasiūlė pabučiuoti sau į subinę.

Smagiai nusijuokė.

– Garsiai, – pridūriau. – Kiek gausiu už tai?

Šįkart suprato.

– Norėčiau su jumis pasikalbėti, – paprašiau.

Linktelėjo savo kabineto link.

Ponia Kralova palydėjo mus rūpesčio kupinu žvilgsniu.

Nuostabioji auksinė lempa kontrastavo su pusmetrine išmėtytų ant ąžuolinio rašomojo stalo popierių krūva. Kralis nuėjo prie baro ir pažįstamas odinių krėslų kvapas sumišo su dvylikos metų škotiško viskio *Glen Deveron* kvapu. Šį kartą nesileidau užliūliuojamas.

– Patikslinkime, – ryžtingai tariau. – Per dvi dienas iš viso čia praleidau keturias valandas.

Luktelėjau.

– Per tas keturias valandas jūsų duktė prakalbo du kartus. Iš viso ištarė *aštuonis* žodžius.

Leidau jam tai apmąstyti.

– Juk tai normalu, – ne visai kantriai tarė Kralis. – Viskam reikia laiko.

Pasilenkiau:

– Normalu? Per keturias valandas ištaria aštuonis žodžius – ir tai normalu? Visiškai mane ignoruoja, apie kokius kursus dar gali būti kalba – ir tai, sakote, normalu? Nejaugi?

– Viskam reikia laiko, – ramiai pakartojo. Įdegusiame veide buvo matyti gausybė raukšlelių.

– Supraskit, – reikalavau, – pasako *Tai užsirašyk*, o jūs man už tai sumokate dešimt gabalų. Ką, dėl Dievo, paskui žmogus turi manyti?

Nukreipė žvilgsnį.

– Tai bent jau pateikite man kokį nors įtikinamą paaiškinimą. Na, sugalvokite, – paprašiau. – Juk, po velnių, aš taip mėgstu save apgaudinėti.

Jis nusijuokė.

Aš ne.

– Jūs be reikalo viską dramatizuojate, – tarė. – Tai mergaitei tiesiog užplaukė. Išsiskyrė su vaikinu – lyg nežinotumėt tokių atvejų... Ją reikia tik šiek tiek *nuteikti*.

Tai man buvo naujiena.

– Nuteikti? Taigi ne *rašyti*?

– Kad ir rašyti, – tarė Kralis. – Pažiūrėkite, kas jai geriausiai tiks. Galų gale juk jūs specialistas.

– Aš? Negi aš psichologas?

Iš pradžių norėjau sakyti *psichiatras*.

– Studijavote *pedagogiką*, esate *rašytojas*, *taip pat* turite dukrą... – vardijo. Šyptelėjo: – Jūs dar nežinot, kad esat mano slapto konkurso nugalėtojas!

– Aš?

– Negi turėjau pasikviesti *kokią mokytoją*? Negyvai ją užgraužtų.

Žodį *mokytoja* ištarė neslėpdamas pasibjaurėjimo.

Kas ką? – pamaniau.

– Mokytoju *gimstama*, – ėmė cituoti seną išmintį. – O mokytoja *tampama*.

Draugiškai šyptelėjau.

Dabar jis pasilenkė prie manęs:

– Aš tik noriu, kad ji taip nesigraužtų. Kad veiktų ką nors *protinga* – nesvarbu ką. Na, eitų paplaukioti, pasikviestų draugių į gimtadienio vakarėlius... Nesusitikinėtų su jokiais *šikniais*.

– Šikniais?

Jis mostelėjo ranka:

– Su vienu kažkada susitikinėjo.

Susimąstė.

– Ar pagaliau supratot, ko iš jūsų norėčiau?

– Turbūt kažkokios pedagoginės–psichologinės *pagalbos*, – tariau. – Kitaip sakant, jums reikia *žmogaus sielos inžinieriaus*.

Laimė, beveik nesiklausė.

– Aš tik noriu, kad ji nebūtų nelaiminga.

(Nors ir labai norėdamas, nepajėgčiau įtikinamai, nesentimentaliai aprašyti tos tėviškos meilės lavinos, kuri užliejo tą jo sakinį.)

Gurkšnojome tylomis.

– Gyvenimo laimės... – galiausiai bejėgiškai tariau. – ...argi to galima išmokyti?

– Jūs pats, – suktai pradėjo, – nelaimingas?

Susimąsčiau.

– Tikriausiai ne, – pasakiau.

– Na matot, – pergalingai tarė. – Žodžiu, parodykit jai, kaip tai įmanoma pasiekt...

4

1. – O kai tą liūdnąją karalaitę prajuokinsi, – pusryčiaujant paklausė manęs žmona, – ar tau ją bent jau atiduos į žmonas?

Nerūpestingai tepė sūrį ant skrudintos duonos. Pažvelgiau į dukrą: atidžiai klausėsi.

– Žmoną jau turiu, – atsakiau. – Reikalausiu *visos* karalystės.

Smichovo stoties metro stotelės laukiamasis, įprasta susitikimų prieš auklėjamuosius koncertus vieta, gyvai šurmuliavo. Kol merginos, apsiavusios aukštakulniais, nedrąsiai be tikslo slankiojo po salę (maskatuodamos trukdančiomis rankinėmis), beveik visi vaikinai tarytum bičių spiečius spaudėsi aplink panelę mokytoją Trakaržovą, stovinčią veidu į sieninį prezervatyvų automatą ir su lytinio švietimo auklėjimo novatorės išraiška be *apsimestinio gėdijimosi* garsiai vardijančią patikimiausias rūšis, o kartais padedančią atgauti užstrigusią penkių kronų monetą. Išskyrus kolegę Chvatalovą-Sukovą, kuri it diriguodama Vagnerio *Dievų žuvimą*, dėl kažko bandė įtikinti pakraupusį stotelės prižiūrėtoją, visi kiti pedagogų palydos nariai suglumę stoviniavo rateliu ir, vengdami praeivių žvilgsnių, stengėsi nekreipti dėmesio į atkakliai niokojamo automato dundesį. Norėdamas kuo greičiau iš ten išsinešdinti, staigiai linktelėjau – tyliai paliepiau eiti.

– Einam, – šūktelėjau *prislopintu* balsu.

Viešumoje man sunkiai pavykdavo parinkti *mokytojui* tinkamą balso intonaciją, nes – net ir po kelerių praktikos metų – niekaip nepavyko nusikratyti gėdos rėkiant *Cekai, pirmyn* ir kitus panašius sakinius.

Dvi trys mano klasės merginos išgirdo nurodymus, bet išvydusios, kad niekas nesibūriuoja, tik nužvelgė mane nebyliu žvilgsniu ir toliau apžiūrinėjo stendus. Turėjau pakelti balsą:

– Hanka, Kamila! Eikšekit!

Vyresnio amžiaus sutuoktinių pora, kaip tik einanti pro šalį, akimirksniu sustojo, kad savo akimis išvystų nykstantį *čekų mokytojo* egzempliorių, juo labiau dar net kažką *veikiantį*. Jie akivaizdžiai džiaugėsi – it zoologijos sodo lankytojai, žiūrėdami į *karčiuotąjį pavianą* maitinimo metu.

Hanka su Kamile maklinėdamos atsivilko ir sudarė pirmą beviltiškai vienišą porą.

– Ladia! – pašaukiau.

Ladia nenoriai atsistojo už abiejų mergaičių. Kiekvienais metais kolegė Chvatalova-Sukova uždrausdavo per auklėjamuosius koncertus mūvėti džinsus ir apskritai vilkėti bet kokius džinsinius priedus. Todėl vaikinas protestuodamas apsimovė per dideles juodas (taip kaip pageidavo mokytoja) kelnes, pasiskolintas iš tėvo, o kad šios nesmuktų, kuo tvirčiausiai susiveržė jas odiniu miškininko diržu. Pro baltų dederoninių marškinių krūtinės kišenę persišvietė *Wild Tiger* prezervatyvų pakelis.

– Cekai, pirmyn!!! – galingai sukriokiau.

Miesto bibliotekos koncertų salės fojė, kurią užplūdo jaunieji muzikos bičiuliai iš penkių Prahos mokyklų, prieš sudėtinę programą gražiai liejosi *Mažoji vakaro melodija*. Nuvedžiau savo klasę į santykinai ramų kampą priešais vyrų tualetą ir išrėžiau trumpą kalbą su keliolika *vyriškų priekaištų* dėl Smichovo stotyje kilusių nesusipratimų.

– Kas turi klausimų? – galiausiai paklausiau, žodynu ir tartimi mėgdžiodamas baisingąjį papulkininkį Brabecą.

– Galiu klausytis ausinuko? – sukniaukė Jana, nykščiu ir smiliumi teatrališkai laikydamasi už nosies.

– Ne. Daugiau klausimų nėra?

– O jeigu man Mocartas nepatinka, – pasigirdo šūksmas.

– Man irgi!

– Man irgi!

Nors ir gerai žinojau, kad gresiantį maištą geriausia malšinti, kol jis dar neįsižiebęs, sudvejojau. Pasisukau į pilnėjančią salę: Chvatalova-Sukova primerkusi akis švelniai rėmėsi į ložės turėklą. Buvo matyti, kad muzikos genijaus naujo prisikėlimo laukia su didžiuliu jauduliu. Valandėlę užmiršau savo mokinius ir mintyse mėgavausi įsivaizduodamas, kas būtų, jei šį akimirksnį koks nors elegantiškas vyras baltu rokoko stiliaus peruku prieitų prie mano kolegės ir sušnibždėtų jai, pavyzdžiui, žodį *Bertramka**. Po tokių vaizdinių mane neišvengiamai imdavo riesti klastingiausia kantorių liga – *pedagoginis nihilizmas*.

– Taigi, – pasakiau. – Kurie *dar* prahiškiai nesupranta Maestro?

Pernelyg sudėtinga.

– Kam dar nepatinka? – pakartojau jų kalba.

Rankų miškas.

– Na – jeigu taip, klausykitės to, kas jums patinka.

Netikėjo savo ausimis.

– Galime klausytis? – nedrąsiai pasiteiravo Vlastikas Lizanekas. – Ausinuko?

Vienas populistiškas linktelėjimas mane padarė dienos herojumi. Pergalingai kaukdami nubėgo į salę. Susigrūdęs rankas į kišenes stebėjau juos, bet, pažvelgęs į pagyvenusių budėtųjų solidžius *Pirmosios respublikos* laikų apdarus, pats pašiurpau nuo savo drąsos.

* Vilos, kurioje dažniausiai apsistodavo į Prahą atvykęs Mocartas, pavadinimas. *Vert.*

– Bet tik kai užgesins! – tekinas jiems pavymui išsigandęs sušukau.

Neužgesino, o tik pritemdė.

– Dar nesulaukęs aštuoniolikos, – ėmė porinti koncerto vedėja ir *graudžiai* pažvelgė į Vlastimilą Lizaneką, kuris – su juodomis ausinėmis ant ausų – prisitraukė savo dešiniojo kaimyno ranką, kad galėtų geriau pavaizduoti muzikantą su elektrine gitara, – dar nesulaukęs aštuoniolikos, jaunasis Mocartas buvo parašęs per *du šimtus* muzikos kūrinių.

Tačiau didesnį atgarsį nei nuostabus Mocarto darbštumas turėjo skvarbus jos mikrofono cyptelėjimas.

– Šššš, – sušnypštė kelios mokytojos iškart. Jos stovėjo abiejose salės pusėse, stebėdamos žiūrovų salę.

– Du šimtus muzikos kūrinių. Aštuoniolikos metų. Ar galite įsivaizduoti, – pakartojo vedėja.

Čia tai bent: *teisingi pavyzdžiai, ryškūs paveikslai.*

Vėl verčiame juos *klūpoti pagarbią baimę keliančių paminklų papėdėje.* (Zygfridas Lencas)

– Tylos!

Sudrausmintasis buvo ne mano mokinys, vis dėlto Chvatalova-Sukova pakirdo iš savo vizijų ir tik dabar suvokė ne tik skandalingą faktą, kad maždaug trečdalis VIII C klasės mokinių su ausinėmis, bet visų pirma tą tiesiog nepaaiškinamą dalyką, jog jų klasės auklėtojui, greičiausiai paveiktam kokių nors narkotikų, tai visiškai nė motais.

– Greitai nusiimt! – sušnypštė. Į sceną atgręžė atgailaujantį veidą.

Vedėja pritardama linktelėjo.

– Mocartas kūrė paprastą, žaismingą, dažnai netgi džiaugsmingą muziką, – ištarė aiškiu, beveik žaismingu balsu.

Ir tuoj pavyzdys.

– Zeleni! – pertraukdama muziką slopiu balsu sušuko Chvatalova-Sukova. – Paskutinis įspėjimas.

Zelenis nusitraukė nuo galvos ausines ir, teatrališkai iš au-

sinuko ištraukęs abi pailgas baterijas, susigrūdo į nosies skylutes. Šiek tiek priminė *Žvaigždžių karų* herojų, ir man tuo momentu dingtelėjo, jog tai visai teisėtas protesto gestas prieš *Figaro vedybas.* Tačiau iš savo kolegės pantomimos galėjau spėti, kad vertinant Zelenio veiksmus mudviejų požiūriai veikiau skiriasi, nei sutampa.

– Tai nuoširdi, daininga muzika – muzika, kupina atviro džiaugsmo, laimės ir dvasinės pusiausvyros, – toliau tęsė vedėja.

– Zvara!

Šįkart suirzęs balsas – Irenkos. Zvara trumpai aprimo, bet skambantis muzikos kūrinio fragmentas staiga jį įkvėpė stulbinamai atakai: slapta apglėbė per pečius abi savo kaimynes, kuriomis prieš koncerto pradžią Irenka naiviai pabandė jį izoliuoti nuo kitų sunkių mokinių, ir davė valią savo delnams: tie slystelėjo kelis centimetrus žemyn.

Merginos pakraupusios suriko.

– Papai lab fain! – sušuko Zvara su išties *atviru džiaugsmu.*

– Zvara! – sudejavo Irenka ir, kaip įprasta mokytojams, pasilenkusi puolė prie neklaužados.

Supratau ir pateisinau Zvarą: aš pats prie merginos krūties pirmąkart prisiliečiau labai panašiai Prahos planetariume, bet kai Irenka brovėsi pro šalį, vis viena nulydėjau ją kupinu *nuoširdžios kolegiškos atjautos* žvilgsniu.

– Zelenis pavogė iš manęs kasetę! – garsiai pasiskundė Kamila.

– Nepavogiau! – gynėsi Zelenis. – Paslėpiau!

– Tylos! – paprašė išsyk keletas mokytojų.

Prisiminiau Beatą – ir tai man pasirodė paradoksalu.

Vedėja įdėjo skaidrę su sutuoktinių Duškovų portretais, bet vaizdą man užstojo pripūstas prezervatyvas.

Ir taip toliau.

Mane apniko abejonės.

Viena iš *Windows* programų sistemos, – o ja naudojuosi rašydamas šią knygą, – dalių yra *automatinio tvarkymo* įsakymas

(*Automatinį tvarkymą vertina kiekvienas stropuolis, o apskritai ir visi tie, kurie nepakenčia chaoso.* Michaelis Hruška, *Windows 3.1*); argi aš pats juo nesivadovauju, tuos chaotiškus skyrius skirstydamas į trumputėlaičius skirsnius?

Kartais priverčia abejoti ir kas nors iš šalies: kai prieš kurį laiką pasakojau Beatos istoriją vienam Brno leidėjui – savo draugui Martinui Pluhačekui, šis neatrodė per daug įtikintas.

– Ką gi, *story** jaudinanti, – pasakė. – Tiktai: ar išvis išeis – *rašyti* apie savižudybę?

Supratau, ką turi galvoj.

– Turi išeiti.

Užsidegęs ėmiau aiškinti *nutylėjimo* metodą.

2. Kiekvienas po auklėjamojo koncerto grįžęs į mokytojų kambarį pedagogas beveik visados primindavo sumuštą kalinį, po tardymo parvestą atgal į kamerą – judesiai panašūs į išglebėlio, ir todėl jam iš karto suteikiama rūpestinga slauga.

Ne kitaip buvo ir su mumis: Irenka tuoj pat susmuko ant kėdės, kurią pristūmė Jaromiras, o Liba su malonumu užkaitė vandenį kavai.

– Janačekas? – su užuojauta pasiteiravo Lenka, pildama mums po taurelę becherovkos**.

– Mocartas, – pasakiau. – Ir Sukova su Trakaržova.

– Po velnių, – iš savo patirties spėjo Jaromiras. – *Sudėtinė programa.* Septyniasdešimt penkios minutės be pertraukos. Ir šviesos salėje.

– Tai išgerk dar vieną, – pasiūlė Lenka.

– Ir nesklandumai dėl mikrofono, – pridėjau. – Be visų kitų.

* Istorija (*angl.*). *Vert.*

** Stipri žolelių trauktinė. *Vert.*

– Ir dėl prezervatyvų, – pasakė Irenka. Ir puolė aiškinti.

– Nemaža teko patirti, – pripažino Libuška.

– Bet kita vertus, – iš lėto pradėjo Jaromiras ir jo akys sukibirkščiavo, – jūs bent nekabojote keturiasdešimt minučių ant gimnastikos žiedų žemyn galva kaip kolega Stržibrnis.

Po šios žinios atgijo netgi Irenka:

– Kas tai padarė?

– Devintokai, – tariau.

– Pririšo jį prie gimnastikos žiedų už batraiščių ir užtempė iki pat stogo, – patikslino Libuška.

– Ir įsiūbavo, – pridėjo Lenka.

Nepatikliai pažvelgiau į Jaromirą, bet tas tik linktelėjo:

– Jis rytą davė rašyti kontrolinį, – ištarė. – Apie šikšnosparnius.

Su pašaipa. *Studentai* ir *kantoriai.*

– Kas tave verčia? – klausdavo Beata, kai aš, taip sakant, imdavau *šmaikštauti.*

Kartą ji man perskaitė iš Anais Nin: *Gėdijausi jo optimizmo, jo pastangų viską lyginti.*

Kas mane verčia? Kodėl galiausiai kiekvienas rimtas kūrybinis sumanymas kaskart virsta grotesku? Turbūt dėl per didelio dėmesio skaitytojui – tai vadinu linksmintojo sindromu. Suprantate: prievolė rūpintis svečiais ir linksmybėmis. *Iš tiesų jums nuo to lango nepučia, ponia Curžinova? Ar visi turite ko gerti? Ar visiems linksma?*

Taisyti nuotaiką. Nekalbėti apie ligas. Nuo vaikystės mums kalė namuose: *Turite būti seneliui geri, kai jam tas auglys. Pasistenkite jį kiek pralinksminti – galėtumėt jam papasakoti, pavyzdžiui, kaip į kanalizacijos šulinį įkrito jūsų paspirtukas... Laukiate svečių, o žmona žirklutėmis įdūrė jums į kaklą? Pasakykite, kad įsipjovėte skusdamiesi...* Turbūt man stinga drąsos sakyti tiesą, todėl aš taip šleikščiai meluoju. Esu gėdingas

bailys: neturiu narsos atimti paskutinius nuotaikos likučius iš kelių tūkstančių pavargusių darbo žmonių. Taigi svaidausi juokeliais ir šliūkšteliu vilties – kaip grietinėlės į per daug karčią kavą. *Sakote: savižudybė? Tebūnie, nors apskritai viso labo tik krušliava.*

Bet užbėgu už akių.

Pasinaudojęs nerūpestinga linksmybe, kuri įsižiebė po žinios apie kolegos Stržibrnio kankinimus, aš lyg tarp kitko informavau kolegas apie savo *šalutinį darbą*; dar ilgiau jau nebebuvo galima atidėlioti. Stengdamasis, kad mano pranešimas kuo greičiau *būtų užmirštas*, savo naują darbą apibūdinau kaip daugmaž *papildomą mokymą*, bet ir toks mano ėjimas nepavyko.

– Kralis? – nuoširdžiai pasibaisėjusi paklausė Irenka. – Tas *mafiozas*? Tas *lupikautojas*?

– O, moterie, – saldžiai ištarė Jaromiras, – tavo vardas – nepastovumas.

– O gal ne? – gynėsi Irenka.

– Mafiozas? – nustebau. – Kaip juos atpažinti?

– Paprasta. Kai kam nors priklauso – tik čia, Zbraslavėje – dvi vyninės, du viešbučiai ir bordelis Zabehlicėse, išties paprasta.

Jos žinios apie Zbraslavės gyventojų materialinę padėtį, kaip visados, stebino.

(Čia primenu savo sandėrį su Kraliu ir pabrėžiu, kad pateiktas nekilnojamojo turto sąrašas sąmoningai iškraipytas.)

– Čia kažkur yra bordelis? – nuoširdžiai nusistebėjo Libuška. – Kur?

– Zabehlicėse, – pasakė Lenka.

Irenka net nešyptelėjo.

– Irenka, – tarė Jaromiras, – tu gali atpažinti nešvarius pinigus? To negali nė pats ponas premjeras...

– Aš – taip, – tvirtai pareiškė Irenka. – Turiu uoslę.

Susiruošė eiti pietauti.

– Aš tik, – susirūpinusi tarpdury į mane atsigręžė, – bijau, kad tu per tą saugumietį *nesudegtum*...

Neturėjau laiko svarstyti jos žodžių, nes Lenka su Jaromiru mane vėl įtraukė į prisiminimus apie *pavyzdingą mokinę* Beatą Kralovą: jos su seseria net negalėjai lyginti. Galiausiai Jaromiras rado 1983–1984 mokslo metų nuotrauką – tuo metu jai buvo apie vienuolika: sėdėjo pirmoje eilėje balta nėriniuota palaidinuke. Rankas, fotografui patarus, sudėjus ant mėlynos džinsinės suknelės (tai buvo tas akį rėžiantis džinso mėlis, kuris spalvotose fotografijose atsiranda dėl gana prastos juostelės kokybės). Įdegusios kojos aptemptos baltomis kojinaitėmis ir apautos nudrengtais vaikiškais bateliais. Pajutau nenusakomą linksmą jaudulį.

– Na, ar ne katytė, – tarė Jaromiras.

– Tikrai Zabehlicėse yra bordelis? – pasiteiravau, nes gyvenau netoliese.

– Velnias žino, – atsakė. – Bet turbūt ne cukrainė.

Išsiruošiau paskui Irenką į mokyklos valgyklą. Asfaltuotoje aikštelėje priešais mokyklą devintokai bėgo šešiasdešimt metrų – pirmiausia pastebėjau, kad tarp visų trinasi ir Doubekas. Kolegė Andelova stovėjo prie finišo žymos su sekundometru ištiestoje rankoje.

– Labas, Helena.

– Labas, – atsakė kankinės balsu. Ant abiejų dilbių kabojo gal dešimt laikrodžių, tad pakėlusi rankas atrodė it nelaimėlis muitininkas.

Pagaliau atbėgo Doubekas ir švokšdamas griuvo prie kitų vaikinų ant įšilusių laiptų. Nuėjau prie jų: suprakaitavę ir apdulkėję, o daugeliui jų – nepaisant diplominių darbų, tyrinėjančių moksleivių sportinių kostiumų sritį – pro raudonus treningus ryškėjo penių apribai. Nepatikliai mane nužvelgė.

– Einu su taika, – ištariau, – pas raudonąjį brolį Doubeką.

Pažvelgiau į jo tarpvietę:

– Ir pakliūvu į raudonodžių pinkles.

Jų juokas viltingai žadėjo, kad man mokymo valandų neteks leisti pririštam prie sporto salės stogo.

– Apie ką šneka? – susitvarkęs paklausė Doubekas.

– Apie tą *baigiamąją kalbą*, – priminiau. – Liko nedaug laiko.

– Aha, gerai, – prisiminė. – Parašysiu...

– *Parašysi?* Sakei, kad jau parašęs.

– Praktiškai jo, – nuramino mane. – Tvarka – *baigsiu.*

– Prašau, – pasakiau. – Prašau *baigti.*

Irenka jau pakilo iš vietos, ir aš norom nenorom turėjau sėsti prie Styvo. Panašu į išties sunkią dieną.

Styvas mokykloje mokė anglų, nes 1991–1992 mokslo metais Amerikos lektorių už anglų kalbos mokymą dar nesodino į kalėjimą. Buvo visai simpatiškas (*Man patinka amerikiečiai – jie sveiki ir optimistiški.* Francas Kafka), bet kita vertus, mano kalbinio menkavertiškumo kompleksas atsidūrus šalia jo visąlaik tik stiprėjo. Ką ir kalbėti: jo akinamai balti dantys versdavo mane liežuviu pasitikrinti amalgamos plombas. Dėl išvardytų priežasčių jo vengdavau, bet dabar nebeturėjau kur trauktis.

– Labutis, Styvai, – ištariau savo *zbraslaviška* anglų kalba. – Kaip sekasi?

Atsakė, jog jam sekasi kuo geriausiai. Paskui pradėjo pasakoti apie kažkokį koncertą, apie vėluojantį lėktuvą ir įdegio kremus. Pasakiau jam, kad geri įdegio kremai šiais laikais *unfortunately** būtini, nes danguje žioji skylė. Tiriamai mane nužvelgė ir pareiškė, kad mergaitės niekad neturėtų mūsų stebinti – ar aš suprantu, ką jis turi omeny. Pasakiau, kad *gerai* suprantu, ir pridūriau, kad vis viena bet kuris debesis turi si-

* Deja (*angl.*). *Vert.*

dabrinį kraštelį (tai buvo viena iš trijų angliškų patarlių, kurias prisiminiau). Abejodamas pritarė. Surijau abu knedlikus išsyk ir pareiškiau, kad šiandien *unfortunately* labai karšta. Nusistebėjo, kad taip skubu. Paaiškinau jam, kad esu *unfortunately very busy**.

Niekad dar nebuvau surijęs pietų beveik akimoju.

Patikėkit, tas amerikietis čia ne tik dėl grožio.

Kitaip tariant, sąmojingumas nėra meno tikslas. (Janas Zabrana)

Dar pastaba. Praėjusiais metais Hamburge Karelo Trinkevico paklausiau, koks jo požiūris į šiuolaikinėje literatūroje vartojamas citatas. Vėliau jis man atsiuntė savo esė *Apie postmodernistinį romaną*, kurioje buvo pabraukęs šią Rolano Barto citatą: *Originalumo niekur nėra. Gyvenimas – tai tam tikri makromainai, didžiulis mezotekstas. Idėjos cirkuliuoja, kalba taip pat. Turime priprasti prie jų kombinavimo ir nebijoti tai daryti. Pati idėja dar nesukurta: ji – tam tikra makrorinka makroekonomikoje. Mintys, paleistos į apyvartą, tam tikru momentu sustabdomos, lyginamos ir prieinama, tarsi filme, prie montažo, – būtent tai yra kiekvieno veikalo pagrindas.*

Taigi, turbūt supratote.

3. Namie pastabas apie rašymą padėjau šalin ir įdomumo dėlei pabandžiau pasiieškoti kokios išminties apie gyvenimo laimę.

Laimė – tai menas būti patenkintam. (Bergmanas)

Ir kitokios.

Pas Kralius vilkausi tikrąja to žodžio prasme, nes tvankuma buvo išties baisi.

Agata su manimi ir toliau nesišnekėjo.

* Deja, labai užsiėmęs (*angl.*). *Vert.*

Jos tėvų nebuvo namuose.

Palėpės kambarėlyje buvo tik vienas pasikeitimas: pajutau vyno kvapą. Įsistebeilijau į tamsą: ant naktinio stalelio stovėjo butelis. Beata gulėjo prisidengusi tik suglamžyta paklode – dar nebuvau šimtu procentų tikras, bet man pasirodė, jog nuoga. Patalai mėtėsi ant žemės šalia lovos. Abu šie dalykai mane kiek suerzino, aš net neįžiebiau lempos, o tik prisėdęs ant kėdės su ratukais nučiuožiau prie knygų lentynų, tarsi to daugelio gerai pažįstamų knygų viršeliai, kuriuos dabar pirštų galiukais paliečiau, būtų galėję tą įtampą *įžeminti.* Ilgai svarsčiau, kaip apskritai pradėti, ir, neradęs nieko geresnio, buvau priverstas pavartoti tą vakarykštį Kralio: ar aš nelaimingas? Tikriausiai ne. Taigi tiesiog jai atskleisiu, kaip to galima pasiekti.

Stengiuosi *ieškoti gerų ženklų.* (Doktorovas)

Stengiuosi *mylėti gyvenimą labiau nei jo prasmę.* (Dostojevskis)

Stengiuosi *iš savo jau nugyventų metų išlukštenti įprastus, aprimusius, man pačiam svarbius įpročius bei aistras, beje, šios man rūpi labiausiai – gyvenimas turi teikti džiaugsmą.* (Prustas)

Stengiuosi neprarasti humoro, nes *tik pokštai padeda susitaikyti su gyvenimo grotesku* (S. Dž. Lekas), ir todėl, *kol žmogus moka juoktis, jis saugus.* (K. Kesėjus)

Stengiuosi vadovautis taisyklėmis, nes *jos – vienintelis dalykas, kurį turime.* (Goldingas)

Stengiuosi *pritarti kiekvienam pasaulio aiškinimui, kuris veda prie meilės* (Šimečka), ir nesistengiu visko perskaityti, juolab viską suprasti, nes neretai *neišmanymas – jėgos ir ramybės šaltinis* (Italas Svevas), juolab kad *visko, kas žmogui privalu išmanyti, išmoko vaikų darželyje* (Falhas).

Stengiuosi *save mylėti* ir stengiuosi kiekvienąkart kuo greičiau pamiršti, už kurią partiją balsavo kai kurie mano bičiuliai.

Stengiuosi nepirkti loterijos bilietų ir nelošti Tutovkoje.

Stengiuosi gerti tiek, kad atsipalaiduočiau, bet jokiu būdu nesusinaikinčiau.

Stengiuosi vengti šokių vakarėlių ir universalinių parduotuvių.

Stengiuosi vyrų pirtyje per daug nesidairyti į šalis.

Dantų gydytojo laukiamajame mieliau linkęs klausytis kvailų anekdotų, nei pasakojimų apie dantų rovimą.

Gyvenime – panašiai.

Galiausiai jai – buvau įsivažiavęs – atskleidžiau ir patį rafinuočiausią triuką, kaip pasivogti šiek tiek tos laimužės: *Pasiaukojimas, savęs apribojimas. Jeigu netausoji savęs, tausok kitus.*

Padori gudriausių egoistų gauja.

Man pakako kokių keturiasdešimties minučių, kad keliomis dešimtimis citatų absoliučiai viską paaiškinčiau: tradicinių vertybių nuopuolį, didėjantį susvetimėjimą, proto kultą, šeimos krizę, Dievo bei tapatumo netektį – ir dar man liko dešimt minučių apibendrinimams ir pakartojimui. Išties *pavyzdinė* pamoka.

Buvau savimi patenkintas.

– Amen, – baigė Beata.

Buvo jau gerokai įkaušusi ir aš tiesiog *jai kėliau nuobodulį, kartodamas protingus dalykus.* (Solis Belou)

Tęsti nebuvo prasmės. Kai siekteldavo butelio, paklodė nuo jos krisdavo. Galiausiai net ir nebesistengė prisidengti, ir tai buvo visai ne koketavimas, o (lygiai kaip ir jos susiriebalavę, išsitaršę plaukai) tik akivaizdžiai rodomas abejingumas. Visos lovoje demonstruojamos pozos buvo *tikslingos*: kad galėtų atlaisvinti nugulėtą ranką, atsiremti nugara į sieną, pasiekti vyną, – ir, apsinuogindama man absoliučiai *visa*, rodė, kad jai visiškai nusispjaut, jog čia esu.

Vieną akimirką netgi garsiai pirstelėjo ir nė nesiteikė apsiprašyti – bent jau šyptelti.

Nosį užgulė.

To nebeištvėriau.

– Moters kvapas, – pasakiau su panieka.

Tai ją tikrąja to žodžio prasme įsiutino:

– Nešdinkis! Girdi? Dink! Niekas tavęs neprašė, kad čia būtum!

Po jos laukinio išpuolio tam tikra mano proto dalis vis dėlto liko įstabiai rami. Tai bent žodžių lavina, ponaiti, kone patenkintas mąsčiau. Kralis neišsimokės.

– Manai, man įdomūs tie tavo *mokytojiški plepalai*? – suriko. – Ir neprimink man jo!

Ko? *Šikniaus*?

Susmuko ant lovos apimta verksmo priepuolio.

O Jėzaumarija, bliauname!

Dar kurį laiką kūkčiojo, o paskui užsnūdo. Ant putlių lūpų sutvisko raudonojo vyno lašeliai.

Mažų mažiausiai buvo neįprasta.

Per savo apgailėtiną erotinį gyvenimą porąkart esu patyręs, kai ant lovos išsitiesusios alkūnėmis pasirėmusios merginos nukreipė į mane krūtų spenelius, – bet jos nebuvo nusiteikusios *priešiškai*. Buvo nusiteikusios *meiliai* arba *koketiškai*, arba *normaliai*, arba (dviem diskusijų vertais atvejais) *smagiai*, bet tik ne *priešiškai*. Šitas dar niekad nepatirtas nuogumo ir neapykantos mišinys užvirė košę mano galvoje – ir tai truko gana ilgą laiką.

Vos vos sudejavo.

Nustebęs pažvelgiau ir pastebėjau, kad pro miegus ji save glamonėja.

Ant sujauktos paklodės sužibo jos skystas perlamutras.

Mano susidomėjimas filosofiniais grožio ir neapykantos derinio aspektais kiek priblėso.

Jai džiūvo burna. Priduso ir atsipeikėjo. Mano buvimas ša-

lia žadino visokius jausmus: jos veidas atspindėjo ir nusivylimą, ir džiaugsmą – turbūt panašiai žmogus pasijunta, kai namuose jį užklumpa nenugalimas ledų torto su vaisiais ir grietinėle įgeidis ir kai jis vėliau šaldiklyje nustebęs atranda gerokai aptirpusį plombyrą.

– Eikš, – tarė.

Duslus balsas. Suprantama.

Prie savęs palaisvino vietos.

– Na jau ne, – pasakiau.

Siaubingai reikėjo kokios nors tinkamos citatos.

– Eikš! – vėl įsakė.

– Vai ne, karalaite, – ištariau, – aš jums tos kurpaitės raištelio neužrišiu.

Kralis parvažiavo tiktai persirengti. Vairuotojas net neišjungė variklio.

– Man reikia su jumis pasikalbėti.

– *Vėl*?

Tai nuskambėjo nerimastingai. Negaliu pats sau patarti? Man prireikia jį vis kuo nors apsunkinti?

– Siaubingai skubu, – atsikratė manęs.

– Skirkit man tris minutes.

– Niekaip.

– Dvi minutes!

– Rytoj, – ištarė tarpdury. – Rytoj jums skirsiu nors ir valandą.

Atsisveikinau su ponia Kralova ir išėjau. Sode užsiroviau ant Petršiko su Jiržiku. Dešinės rankos *riešu*, vadinamuoju *briauniniu* būdu, jiedu laužė plytas.

– Jis buvo saugumietis? – galiausiai išstenėjau, kad tik netylėčiau.

Tai neapsakomai juos pralinksmino.

– Ne, – nusijuokė Jiržikas. – Disidentas!

Tiesą sakant, tuo metu tie dalykai man nelabai ir rūpėjo. Turėjau kam nors išsilieti. Užsiminiau apie vargus su Beata.

– Nori tylėti, tai tegu tyli, – patarė Petršikas. – Nori dulkintis, tai išdulkink ją. Kokios problemos?

– Ir tai sakai man tu, – paprieštaravau, – ...kuris turi ją saugoti?

Draugiškai bakstelėjo man į tarpvietę. Mano akys prisipildė ašarų, – bet jiedu laukė anekdoto.

– Žinau, – tariau. – Merginas labai sunku apsaugoti nuo tokių kulkų – *jos* turbūt net neįtrauktos į jūsų darbotvarkę...

Humoristo jungas.

4. Grįžau namo. Atrodo, kad pasisveikinau su šunimi ir pabučiavau dukrą, linkėdamas labos nakties (eidavo miegoti kaip tik tuo metu, kai aš grįždavau iš Kralių, taigi tai visai įtikima). Paskui turbūt su žmona išsivirėme arbatos ir žiūrinėjome įvairių kelionių agentūrų katalogus – tomis dienomis kaip tik bandėme nutarti, kur už Kralio pinigus važiuosime atostogauti. Tokios mano spėlionės, – aiškiai prisimenu tik viena: norėjau praleisti kuo *ramesnį vakarą su šeima.* Man beveik pavyko, jeigu ne tai, kad rytojaus dieną atmintis mane visąlaik atakavo labai *gyvais* save glamonėjančių merginų prisiminimais.

Išmušus vidurnakčiui kažkas trumpai skambtelėjo į duris.

Žmona jau miegojo. Pro užuolaidos kraštą apžvelgiau gatvę: nublizginta Kralio *Audi* stovėjo tiesiai po mūsų langais. Prie durų skambučio stovėjo Petršikas, taigi mostelėjau jam ranka lipti viršun.

Vos tik įėjo, prirėmiau jį veidu į sieną ir be žodžių simboliškai apieškojau (suabejojau, ar iš tiesų turėčiau atimti pistoletą, mat bijojau juo kaip nors manipuliuoti).

– Renkis, – tyliai nusijuokė. – Važiuosi su mumis.

– Kur?

Elgėsi paslaptingai.

– Jei neturi arešto orderio, niekur neisiu, – pasakiau.

Vis dėlto ėmiau rengtis. Nenutuokiau, kur reikės važiuoti ir kodėl, bet visiškai tiksliai žinojau, kad noriu važiuoti.

Dar nesenas sėslus mokytojiškas gyvenimas virto nuostabiu nuotykiu.

– Skaitysiu jai pasakėlę vietoj labanaktuko?

Petršikas tik šypsojo.

– Tik ne džinsus, – perspėjo. – Vilkis eilutę.

Duris užvėriau kuo tyliau.

Naktis buvo šilta. Kralis vaikštinėjo aplink automobilį.

– Esu jums skolingas – turime pasikalbėti, – tarė.

Pažvelgiau į laikrodį.

– Ar taip jau skubu...

Ironiškai kilstelėjo antakius:

– Negi jau nebenorite išgirsti tos *baisios paslapties*?

Limuzinas beveik be garso slydo tamsiomis gatvėmis. Žibintai apšviesdavo aplinkinių sodų medžius. Už posūkio atsivėrė juodas Vltavos slėnis. Iškišau ranką pro langelį ir padėjau ant stogo: buvo maloniai vėsus.

– Švento Jono naktis, – pareiškiau. – Gerai surežisuota.

– Šiandien? – nuoširdžiai nustebo Kralis.

Man rodos, tikrai nežinojo.

Petršikas sumažino greitį: važiavome aikštės link. Atlošiau galvą į minkštą atramą. Kralis iš vidinės švarko kišenės išsitraukė paauksuotą gertuvę: gurkštelėjo ir ištiesė man. Atsigėriau – tai buvo jo mėgstamas škotiškas – ir grąžinau.

– Merginos šokinėja per ugnį, – ėmiau pasakoti. – Atsiveria pilni turtų urvai ir giliai tamsiose giriose pražysta auksinis paparčio žiedas.

– Plepalai, – pasakė Petršikas.

Tikėjausi, kad pasuks dešinėn į Prahą, bet nėrė atgal Zbraslavės link.

Važiavome į Zabehlices.

– Išgerčiau dar lašelį, – paprašiau.

Prapliupo juoktis.

Viešbutis *Vltava* iš plento pusės atrodė be gyvybės, tad nustebau, jog automobilių stovėjimo aikštelė priešais įėjimą tokia sausakimša – ir bevek visos mašinos su vokiškais valstybiniais numeriais. Virš dvivėrių durų, kaip tik toje vietoje, kur mano gerų, darbščių gimdytojų namuose kabo geležinė arklio pasaga, čia kabojo matinis raudonas žibintas.

Kralis paskambino ir prisistatė į mikrofoną.

Kažkas iškart atidarė.

Pakliuvau į pinkles.

Visas personalas *draugiškai* sveikino Kralį.

Petršikas atsiskyrė, norėdamas pasisveikinti su kažkokiu saugu, vilkinčiu livrėja.

– Nekvailiokit, – išsigandęs pasakiau Kraliui, – aš esu *humanistinės orientacijos* rašytojas. Meilės namus turėčiau *smerkti*, o ne juose *lankytis*.

Manęs jis visai nesiklausė; eidamas dėl kažko priekaištavo vyresnio amžiaus vyrui, drabužinės darbuotojui, taigi aš norom nenorom turėjau sekti iš paskos. Beviltiškai bandžiau prisiminti, ar tik mano mūvimos trumpikės nėra iš tos siaubingos *rožinės serijos*, kurią paskutinį kartą skalbdama sukūrė žmona.

Salėje, kitaip negu apšviestame vestibiulyje, tvyrojo maloni prietema; pastebėjau mažutį, bet *tikrą* orkestrą, apytuščius staliukus su rožinėmis lempelėmis ir vienintelę porą ant nušviesto blizgančio šokių aikštelės parketo. *Merginos* buvo nuostabiai jaunos ir atrodė geriau, nei galėjau tikėtis.

Kralis vėl visą dėmesį skyrė man. Prisėdome prie baro – nuo aukštų kėdžių gerai matėsi visas *vyksmas*.

– Ko ponai norėtų? – draugiškai paklausė barmenas.

Kralis mostelėjo mano pusėn, siūlydamas užsisakyti pirmam.

– Kepto sūrio, – pasakiau. – Ir dvigubą bulvyčių porciją.

Barmenas pažvelgė į Kralį.

– Ponas humoristas, – paaiškino Kralis.

Pasiūlė šampano.

– Ryte turiu pirmą pamoką, – perspėjau jį. – Septintai bė. Negaliu čia ilgai užsibūti.

– Tvarka.

Pažvelgė į vieną merginų.

– *Viens du*, ir baigta... – pajuokavo.

Berniokiškai nusijuokiau, vis dėlto mano *berniokiška* širdis nuo tokio atvirumo suspurdo it pabaidyta paukštė.

– Kur kambariai? – pasidomėjau. Tikėjausi, kad *šiame kontekste* mano klausimas nuskambės *ryžtingai*, gal net *nepadoriai*, bet iš Kralio veido supratau, kad paklausiau beveik *kvailai*.

– O kur jie turėtų būti? – mostelėjo ranka į plačius laiptus, kuriais kaip tik lipo viena iš porų. – Žinoma, viršuje.

Tik dabar supratau visą padėties rimtumą. Taip pat pastebėjau, kad moteris šokių aikštelėje gal kokia trisdešimčia metų vyresnė už išvaizdų jauną partnerį.

Kralis šypsodamas pakėlė taurę – turėjau su juo išgerti už *kurso sėkmę*.

Stebėjo mane.

– Kas atsitiko? – pasiteiravo po kurio laiko.

– O kas galėjo atsitikti? Nieko, – atsakiau. – Tiesiog vidurnaktį mokytojas sėdi Zbraslavės viešuose namuose prie baro. Normalu.

Tai bent džiaugtųsi manimi Trakaržova, pamaniau.

– Per daug tą savo pašaukimą imat į širdį.

Nepritardamas gūžtelėjau pečiais.

– Mokytojai nesimyli? – paklausė Kralis.

Provokavo, visiškai neprisiimdamas atsakomybės už tai, kad pats mane čion atvilko.

– Neteisingas klausimas, – paprieštaravau. – Ne taip keliamas.

– O koks gi teisingas? – tarė šiek tiek užsigavęs.

Nebuvo prasmės ginčytis su juo.

– Teisingas? Sakykim, *Kuriai politinei partijai priklauso švietimo ministras?* – pabandžiau paaiškinti. – Gal ir nevisiškai teisinga formuluotė, bet tikrai kur kas tikslesnė.

Įtampa atslūgo. Prie vieno iš staliukų sėdinti rusvaplaukė savo pašnekovui vokiečiui tarsi dovaną iš iškirptės ištraukė savo krūtį. Tas aiškus, kantrus jos dalykiškumas mane nupurtė.

Kurį laiką gurkšnojome tylėdami.

Jaunasis šokėjas aikštelėje nepaliovė šypsojęsis.

– Kalbu ne tik apie *mokytojavimą*, – tęsiau po valandėlės. – Nepriklausau tam visuomenės sluoksniui, kuris *čia* lankosi. Esu draugiškas, gerai išauklėtas vyrukas. Nerankioju daiktų nuo žemės, nes jie *vee*. Nekaišioju peilio į burną. Kai išplovusi indus žmona neišleidžia vandens, pusę valandos metame burtus, katras kiš nagus į tą šaltą, riebų, nešvarų vandenį.

Mergina krūtį jau buvo susikišusi. Vokietis miegojo galvą padėjęs ant stalo. Padavėjas rusvaplaukei vėl ištuštino peleninę.

– Viešieji namai irgi *vee*, – tariau. Mano artikuliacija nebuvo be priekaištų (kai išgeriu, turiu problemų – kaišioju kur nereikia priebalsį *h*).

– Aš tikriausiai lygiai kaip tas bailus jūreivis, kuris visad atstovi eilę, bet toliau neina, – mąsčiau balsu.

– Tvarka, – pasakė Kralis. – Neprievartauk savęs.

Pastebėjau, kad ėmė tujinti, man irgi liepė kreiptis į jį *Denisai.*

– Gerai, Denisai.

Šampanas buvo puikus. Ta nelygi pora sukosi aikštelėje.

– Denisai, – atsargiai pasiteiravau, – ji taip sielvartauja dėl to *šikniaus*?

– Visai ne, – papurtė galvą. – Tai jau baigtas skirsnis.

Laukiau, bet jis nieko daugiau nepridūrė.

– O kaipgi tada ta paslaptis? – paklausiau tiesiai. Ištariau *phaslaptis*, bet jis mane suprato.

– Nėra čia jokios didžiulės paslapties. Nusivilsi.

Jis kalbėjo kur kas geriau.

– Nenhusivilsiu.

– Ką norėtum išgirsti? *Normalu* – nelaiminga meilė. Kaip visad, kai mergina įsimyli kokį nors valkatą. Paprasčiausią *pašlemėką*.

Mano žvilgsnis turėjo išreikšti *žinančio, ką reiškia auginti dukrą, tėvo pritarimą*, bet viename iš daugybės baro veidrodžių pastebėjau, kad, deja, reiškia tik girtumą.

– Pašlemėką, kuris apsimetinėjo, jog ją myli, bet lindo tik prie pinigų.

Iš pakelto balso supratau, jog jam sukilo kažkoks senas įtūžis.

– Taigi mes jam davėm progą – kad užsidirbtų! Kad galėtų atlyginti tuos visus *nuostolius*! – ištarė nedraugiškai.

Ūmai pajutau, kad tuos žodžius jis skyrė kažkam iš salės.

Pasisukau šonu ir pasekiau jo žvilgsnį: žvelgė į šokių aikštelę.

Kralis pajuto.

– Jo, – ištarė surūgęs. – Anas gražuolis – *žigolo*. Tvirtino man esąs *sodininkas*.

5

1. *Prikaustantis dėmesį nuotykis.*

Valteris Keras

Turbūt nenuostabu, kad likusios nakties dalies prisiminimai padriki ir migloti. Tikra tik viena: *medžiotojo* (nors gal būtų tiksliau – *žvėries*) *aistra* išgėrus keliolika taurių šampano ir truputį konjako, kad ir kaip keista, gali prabusti ir labai puikiam vyrukui. Tam pačiam, kuris nekaišioja peilio į burną ir nerankioja daiktų nuo žemės. Taigi vis dažniau mano žvilgsnius, kuriuos kuo toliau, tuo drąsiau mečiau vis apnuoginančios krūtis rusvaplaukės staliuko pusėn, užvaldė apgailėtinai gašlus *geismas.* Išėjus vokiečiui, dideliam Kralio džiaugsmui, netgi prie jos prisėdau, taigi galiu pasigirti, jog maždaug po antros valandos nakties cigaretes jai pridegėinėjau aš. Tai buvo mažiausia, ką galėjau jos labui padaryti, nes *meilės vardu* buvau tvirtai pasiryžęs – jei tik būtų paprašiusi – pakelti nuo žemės ir susigrūsti į burną bet ką. Tačiau ji manęs paprašė papasakoti *ką nors gražaus* apie mokyklą. Ne itin lengva užduotis, bet apskritai, man rodos, susidorojau. Vyliausi, jog už pasakojimus ir galantišką pridegėinėjimą mane apdovanos – kyštels tą gražią apvalią dovaną iš savo iškirptės. Nelaimė, vėliau prie mudviejų prisėdo smarkiai įkaušęs Kralis ir su įprastu girtuokliams patosu ėmė mane saikdinti, kad *pagydyčiau jo dukružę.*

Petršikas turbūt išliko tiek blaivus, jog jį ir mane vis dėlto parvežė namo – tokią išvadą darau tik iš žmonos pasakojimų. Ji kiek po pusės šešių pro miegamojo langą stebėjo, kaip stengiuosi išsikeberioti iš Kralio automobilio. Į jos klausimą, kur praleidau naktį, atsakiau, kad *bhordely*.

(Šiandien iš Liubomiro Martineko romano *Gerosios nevilties kyšulys* korektūrų nurašiau sakinį, kuris mane gal kiek nemaloniai įtikina: *Humoras visa verčia aukštyn kojom – todėl lengviau išgyventi.*)

Kai jaunas gimnazijos mokytojas iš Čechovo apsakymo *Žmogus futliare* vieną dieną atmina į mokyklą dviračiu, jo vyresnysis kolega Belikovas audringai pasipiktina: *Jei mokytojas važinėja dviračiu, kas belieka mokiniams? Vien tik lipti per galvas!*

Iš tiesų nebandysiu išsisukinėti, kad minėtas apsakymas iškilo mintyse aną kritišką rytą, kai dukters dviračiu sukandęs dantis myniau tuos beveik du kilometrus nuo namų iki mokyklos. (Pajuoka buvo kur kas priimtinesnė nei grėsmė, kurią mano skrandis kėlė, kai tik įsivaizduodavau tvankų autobusą, prisigrūdusį vaikų, tėvų ir kolegų.) Jei savo braškančia galva dar iš viso gebėjau mąstyti, tai jokiu būdu ne apie senus skaitinius. Mažumėlę vyliausi, jog gaivus ryto vėjelis mane nors šiek tiek atgaivins, bet gailesčio kupinas mokyklos sargo Františeko Nedelničeko, kuriam prie mokyklos įdaviau dviratį, žvilgsnis leido suprasti, kad mano viltys veik tuščios. (Beje, nors Františeko ir mano nuomonės apie paskutinių mokyklos direktorių darbą skiriasi, man jis visai patinka. Visų pirma iš tiesų nuoširdžiai stebiuosi tokia jo renesansiškai įvairialype pareigų ir pomėgių gausa. Nuo pirmadienio ryto iki penktadienio popietės darbuodamasis mokyklos katilinėje, jis dar suspėja vaidinti mėgėjų bei lėlių teatre, dalyvauti žirgų lenktynių totalizatoriuose, rašyti straipsnius vietos laikraščiams, o sekmadieniais kapinėse per deginimo apeigas skaityti savo liūdnas kalbas.)

Laimė, kol kas mokytojų kambaryje buvo tik Jaromiras, kuris, kitaip nei Belikovas, dažniausiai suprasdavo savo jaunus kolegas.

– Gėriau, – tiesiai šviesiai prisipažinau, nors to visiškai nereikėjo. – Ką darysim?

Pradžioje ketinau šnekėti tik apie *pagirias*, tačiau kai kurios priebalsių grupės galėjo sukelti vėmimą, todėl turėjau tenkintis jau minėta paprastesne versija (skaitytojams – abstinentams ir toms pavyzdinėms asmenybėms, kurios visad žino normas, aprašysiu kai kuriuos kitus šios būsenos *simptomus*, nes neturint nė menkiausio supratimo apie pagirias neįmanoma *kartu išgyventi* šio skyriaus; tai: paraudusios, aptinusios ir skaudančios akys, pakaitomis užliejančios karščio ir šalčio bangos, linkstantys keliai ir bendras kūno silpnumas, nemalonus burnos kvapas ir lipnus, su apnašomis liežuvis, poreikis išsivemti ir galiausiai kaltės jausmas bei įkyrus noras priesaikauti).

Jaromiras pristūmė kėdę. Man jos labai reikėjo.

– Užšoksiu pas Neteikalą, – noriai pasisiūlė. – Tas turės *Samariečio*.

Netrukus Neteikalas pats prisistatė ir visiškai neslėpė pasitenkinimo tuo, kad – taip jis pareiškė – *mokyklos sveika šeima* nuo šio ryto pasipildė dar vienu nariu.

– Vladia, – ėmiau maldauti. – Gelbėk mane.

Mane apėmė jausmas, lyg pakeliui į mokyklą man liežuvin būtų įgėlęs širšinas.

– Daugiau niekad negersiu, – vargiai išstenėjau.

– Nepiktžodžiauk, – subarė Vladimiras.

Švelniai palenkė mano galvą į šviesą ir kažko įlašino į akis. Degino.

– Gerėja, – tarė Jaromiras.

– Menininkas turi gerti, – pareiškė Vladimiras, – nes mato giliau nei kiti.

– Dabar išvis nieko nematau!

– Menininkas mato *per daug.*

Vladimiras dėl nežinia kokių priežasčių laikė save menininku.

– Nes jam *dvejinasi,* – pridūrė Jaromiras.

Iki aštuntos dar liko dvidešimt minučių.

– Pirmasis principas – vaikštinėti, – rėžė paskaitą Vladimiras, stiklinėje su vandeniu maišydamas baltus miltelius. – Vaikštinėti. Vaikštinėk tarp suolų. Antra: atverti langai. Trečia: jei įmanoma, stengtis nekalbėti – tik *per daug įkvėpsi,* ir tau galas.

Jo akis trumpą mirksnį užtraukė kažkokio nemalonaus prisiminimo šydas.

– Išgerk, – įsakė.

– Atlaikys? – rūpestingai pasiteiravo Jaromiras.

– Atlaikys, – autoritetingai pareiškė Vladimiras. – Tik neuostyk.

Užsimerkiau ir išmaukiau stiklinės turinį.

Man buvo likusios penkios sekundės. Geriausiu atveju šešios – bet tikrai ne daugiau.

Pašokau nuo kėdės, dviem šuoliais pasiekiau atdarą langą ir išsivėmiau.

Mokytojų kambaryje ūmai įsivyravo tyla. Nusišluosčiau lūpas.

Vladimiras kostelėjo.

– Na, – ištarė, – perplaukei jūrą.

Jo optimizmas man pasirodė suvaidintas.

– Einu sutvarkysiu, – nusiminęs pasakiau.

– Išprotėjai? Nieko nematei, nieko negirdėjai – dėkis lyg nieko nebūtų atsitikę.

Po dešimties minučių – mokytojų kambarys jau buvo pilnutėlis – po langais pasigirdo spigus Radeko Zelenio balsas:

– Tamsta mokytojau! Tamsta mokytojau!

Jaromiras su gniaužiančiu kvapą miklumu išsilenkė pro langą:

– Tučtuojau baik inkšti ir varyk į klasę! – suriko neįprastai garsiai.

Pasijutau ypač dėkingas.

– Bet, tamsta mokytojau...

– Negirdėjai?! – galingai sugriaudėjo Jaromiras.

Išsigandęs Zelenis nutilo.

Jaromiras pasitraukė nuo lango ir pasipiktinęs atsisėdo.

Padėkojau jam akimis.

– Kažkas jums privėmė po langais! – lauke suinkštė įsižeidęs Zelenis.

Nepaisydamas nesėkmės su *Samariečiu*, per visas pamokas net per daug uoliai bandžiau laikytis visų Vladimiro nurodymą.

– *Gražu* lauke, – ištardavau atėjęs vesti pamokos. – Atverkite langus!

Mokiniai suglumę pažvelgdavo į apniukusį dangų.

– Didelius popieriaus lapus. Pasirašyt, – kuo trumpiau nurodydavau, vaikštinėdamas tarp suolų.

Pasibaisėdavo. *Ką? Kontrolinis prieš pat mokslo metų pabaigą? Kai jau išvesti trimestrai?*

– Tai dėl kitų metų, – griežtai juos nusodindavau.

Negalėjo suprasti to staigaus draugiško palankumo atoslūgio.

– Ministerijos patikrinimas, – improvizavau aštuntokams.

Visos mano griežtos pastabos taikė labai aukštai.

Per ketvirtą pamoką man prasidėjo vaizdinės haliucinacijos.

Kai muzikos kabinete vaikštinėdamas tarp suolų netyčia pakėliau akis į galinę sieną, vietoj šimtąsyk matyto šūkio MUZIKA – TAI ŠIRDIES KALBA dabar nustebęs perskaičiau visai kitą:

KALBA – TAI MARMŪZĖS ŠIRDIS

Priešpaskutinis žodis buvo išraitytas gana nemokšiškai.

Ko man prilašino į tas akis? – pamaniau.

– Tau nepasivaideno, – per pertrauką patvirtino Jaromiras. – Tai Kralova papokštavo.

2. Pietų nevalgiau. Nusivilkau iki aukštutinės mokyklos ir ten palaukiau dukters. Per mudviejų *linksmą* pokalbį ji keletą kartų mane apkaltino nedėmesingumu: išties aš galvojau tik apie tai, kaip parėjęs namo griūsiu į lovą. Miegamajame jau buvau užtraukęs užuolaidas ir *lėtai* nusirenginėjau, kai iš jos kambario sugriaudėjo Maiklas Džeksonas. Viskas man sukilo, tačiau net ir tokiu metu nenorėjau būti *amžinai draudžiantis tėvas.* Išėjau į koridorių ir lengvai spustelėjau pagrindinį saugiklių jungiklį: stojusią tylą, be abejo, galėjau pavadinti *nuostabia.* Tučtuojau grįžau atgal.

– Vėl atjungė elektrą, – atėjusi man piktai pareiškė dukra.

– Niekdariai.

Nusprendė verčiau eiti laukan.

– Bėk, – tariau. – Gražus oras.

(Šią pedagoginę *know how** atskleidžiu nesitikėdamas jokio atlygio, vis dėlto perspėju: jeigu pritaikysite šį paprastą triuką, tiesa vis viena kada nors paaiškės, be to, šaldytuve suges mėsa.)

Netrukus dukra grįžo, vos nebliaudama.

– Kas atsitiko?

– Nepyksi?

– *Tikiuosi*, kad ne.

– Tu pyksi.

– Nepyksiu.

– *Iš tiesų* nepyksi?

– *Nepyksiu*! – surikau.

Galiausiai ryžosi. Sukaupė drąsą ir prieš pradėdama šnekėti nurijo seiles.

* Patirtį (*angl.*). *Vert.*

– Iš manęs pavogė dviratį...
Užmerkiau akis. Tėviška gėda.
Nuėjau išsiskalauti burnos, kad galėčiau ją pabučiuoti.

Kai žmona parėjo iš darbo, dar miegojau.
Atitraukė užuolaidas ir *pompastiškai* ėmė vėdinti. Tai darydama ironiškai šypsojosi, bet kartu atidžiai stebėjo, kiek aš pats jaučiuosi prasikaltęs. Žinojo, jog nemoku meluoti, todėl stebėjimas buvo pats veiksmingiausias būdas įvertinti mano nuodėmių dydį ir svarbą. Be kita ko, tai kol kas reiškė, jog dar tik *svarsto:* širsti ar neširsti.
Susikaupiau, kad nupasakočiau jai prabėgusios nakties įvykius: aišku, pavartojau ironiškų ir autoironiškų hiperbolių, kaip ir keliolika kitų įprastų *naratyvinių priemonių,* nors iš esmės mano porinimas buvo nė kiek nemelagingas (netgi nenutylėjau savo gašlaus geismo rusvaplaukei), bet ji vis vien dėjosi be galo abejojanti. Tai man stojo skersai gerklės: jos atleidimą norėjau *pelnyti* garbingai – *tinkamai* ją linksmindamas kaip humoristas, – o ji pamanė, jog aš tas visas įdomias detales pasakoju, kad tik nukreipčiau jos dėmesį ir savo istorijai suteikčiau tikroviškumo.
Kad tu kur prasmegtum, užsigavęs pamaniau.

Agatos atleidimą pelniau kur kas lengviau: už bananinių ledų kaušelį, nupirktą Zbraslavankos cukrainėje, į kurią pakeliui pas Kralius užsukau *gaivinančios Orbit* gumos.
– Nenoriu, – iš pradžių atžagariai pratarė.
Sėdėjo ant baseino sienelės, kojas įmerkus į melsvą vandenį.
Kai prisėdau, pasitraukė šalin.
– Agata, – *nuoširdžiai* pasakiau, – gailiuosi, jog užvakar tave kiek aprėkiau. Atsiprašau.
– Niekas to iš jūsų nereikalauja.
Atšovė grubiai, nors smakriukas vis dėlto virptelėjo.
– Neišlaikė nervai, – pasiteisinau. – Dėl tavo sesutės, – veid-

mainiškai pridūriau.

– Nekenčiu, kai ant manęs rėkia...

– Kas dar ant tavęs rėkia – *be manęs*?

– Visi!

– Bet aš atsiprašiau.

– Jūs – taip, – pripažino.

Tirpo kaip tie ledai.

– Norėčiau kai ką tau pasiūlyti: ar negalėtum – bent čia, namie, – mane tujinti?

Kilniadvasiškai sutiko.

– Draugai? – paklausiau.

– Na taip, – tarė.

Persilaužimo momentas. Dingtelėjo, kad dabar tikriausiai turėčiau ją – mūsų atnaujintai draugystei sutvirtinti – žaismingai įmesti į baseiną. Bet apie jokius *taškymosi žaidimus*, kurie, be abejo, kiltų, mano savijauta neleido net pagalvoti.

Stebėjau, kaip laižo ledus.

Tai ją sutrikdė:

– Į ką žiūrite?

– Žiūri, – pataisiau. – Kaip dirba tavo *marmūzės širdis*.

Nusijuokė:

– Geras, ar ne?

– Geras, – pelnytai ją pagyriau. – Kaip čekų kalbos mokovui man tas posakis iš tiesų patinka: padori, juokinga metafora.

Kai įsitikino, jog nejuokauju, pamaloninta nuraudo.

– Bet šit viena problema: ką pasakys *kitų* dalykų mokytojai.

– Ką daugiau, – ištarė Agata. – Rėks.

Tiesą sakant, ji neapsiriko.

Paveiktas ankstesnio Pržemyslo Rutos straipsnio *Egoizmas kaip meno kryptis*, vakar dar kartą perkračiau mintyse tą skaudų faktą, kad aš taip atvirai pareiškiau esąs šios knygos *protagonistas*. Netgi pabandžiau pasakoti trečiuoju asmeniu.

Kvidas po koncerto grįžo išsekęs.

– Dėkui už kavą, ponia Kralova, – pabrėžtinai tarė Kvidas.

Apie Beatos savižudybę Kvidas sužinojo naktį, grįžęs iš Danijos, išbarškinau bandydamas.

Paskui visa tai perskaičiau.

Tapo aišku, kad taip nieko nepavyks.

Koks čia dar idiotas, tas Kvidas?

Ką jis išvis apie save mano?

3. Užuolaidos vis dar buvo užtrauktos. Tą dieną Beata sėdėjo ant dantų gydytojo kėdės. Vilkėjo apsmukusius nudrengtus marškinėlius, o įžengęs pastebėjau, kaip ji apatiškai užmerkė akis.

Prisitraukiau kėdę priešais ją ir pradėjau galvoti, kaip paguosti merginos širdį, sugniuždytą žinios, jog mylimas *sodininkas* yra ne kas kitas kaip suinteresuotas avinas. Tačiau man į galvą šovė tik visokios veidmainiškos banalybės, tokios kaip *ne tau, Martynai, mėlynas dangus* ir panašūs liaudies išminties perliukai. Norėjau jai bent jau *parodyti savo gerumą, prisirankiotą iš knygų* (Sandoras Brodis), bet lyg užkeiktas negalėjau prisiminti nė vienos tinkamos citatos.

– Vakar... – šiurkščiai paklausė, – ...jis ten buvo?

Sudvejojęs nusprendžiau šiandien dar kartą pabandyti rėžti *tiesą*:

– Buvo.

– Kalbėjosi su tėčiu?

– Kiek mačiau – nekalbėjo.

– Net nepasisveikino?

– Tas – tai taip.

– Tėtis jam atsakė?

– Negirdėjau, kad būtų atsakęs.

Griežti, kapoti, *kaip kirvis* klausimai. Su manimi elgėsi lyg su niekuo neišsiskiriančio apskrities miestelio turizmo informacijos centro darbuotoju. Be to, per visą laiką nė karto į ma-

ne nepažvelgė.

– Kaip atrodė?

Sudvejojau:

– Dauguma žmonių pasakytų, kad *labai gerai.*

– Kuo vilkėjo?

– Šviesiu kostiumu. Juodais šilkiniais marškiniais.

Paskutiniam klausimui akimirką sėmėsi drąsos:

– Buvo... vienas?

– Ne.

Prikando apatinę lūpą lyg leidėjo Železnio knygų herojės. Nusuko galvą sienon.

– Beata, – tyliai pasakiau, – abu žinome, jog kelio atgal nebėra. Ne tau, Martynai, mėlynas dangus.

Į tą smūgį atsigręžė:

– Niekas tavęs neklausė!

– Tvarka, tyliu. Jei tau netrukdysiu, valandėlę čia nusnūsiu – naktį neišsimiegojau. Jeigu norėsi sužinoti, ar jo vakarykštės partnerės kojų venos iššokusios, tai, būk gerutė, timptelk man už rankovės.

– Būk mielas, nustok mane *slapta mokyti.* Baik mane *auklėti*!

Greitis, su kuriuo vėl pakilo į ataką, nustebino:

– Kai ką tau pasakysiu: nekenčiu mokytojų, ypač nekenčiu *jaunų mokytojų, kurie kupini entuziazmo*!

Išrėžė tai man tiesiai į veidą.

– Ir įsidėmėk: man nusispjaut ant tavo išskaitytos išminties, nusispjaut, kaip pasakiškai sutari su vaikais, ir nusispjaut į tavo nuostabius netradicinius *metodus*! Man nusišikt ant tavo nuostabaus *mokėjimo valdyti balsą*! Supranti?

Įsižeidžiau.

Įsižeidžiau taip stipriai, kad iki septynių nepravėriau burnos. O tada užsnūdau.

Kai atsibudau, kambaryje Beatos nebuvo. Išsigandęs nubė-

gau žemyn. Terasoje stovėjo Petršikas.

– Žiū, – mostelėjo ranka į vakaro šešėlių pilną sodą.

Beata gulėjo po tujomis ant pilvo, rankas ir kojas plačiai išskleidus.

Pastuksenau sau į kaktą:

– Ką apie tai manai?

Dar kartą pažvelgiau į jos veidą, įkniaubtą į patamsėjusius žolynus.

– Tik dvi galimybės, – pareiškiau. – Arba ji girtutėlė, arba tyko kurmio.

...tėvukas išlėkė pro kaminą.

Arnoštas Lustigas

Understatement. Nutylėjimas.

Laimė, Beata netrukus grįžo į kambarį.

Likau apačioje su Petršiku laukti Kralio. Po pusvalandį trukusių pasakojimų apie Yvaną Lendlą, automatinį šautuvą M6 ir filmą *Mirtini spąstai* aš mielai priėmiau siūlymą virtuvėje sulošti kortomis *Akį*.

Dažniau laimėdavo Petršikas. Ponia Kralova prie alaus mums iškepė porą bulvinių blynų.

– Ne toks jau tu *budrus*, – pareiškiau.

– Tau tik taip atrodo, – patikino mane. – Be to, prie vartų stovi Jirka.

Kralis parėjo devintą.

– Kaip sekėsi? – iškart pasiteiravo.

Pasiėmė bulvinį blyną. Žmona jam rankšluosčiu nušluostė riebalus nuo smakro, kad nenuvarvėtų ant marškinių ar kaklaraiščio.

– Norėčiau, Denisai, tavęs šio to paprašyti, – ištariau *pagarbiai*, net nepakeldamas akių nuo kortų. – Gal galėtum pagaliau liautis klausinėjęs *kaip sekėsi*? Kai pradės sektis, būtinai tau pranešiu. – Kol kas nesiseka.

– Kas nors nutiko? – rūpestingai pasiteiravo.

– Nekenčia manęs, – trumpai atšoviau. Pamėgdžiojau Beatos intonaciją: – *Nekenčiu mokytojų...*

Patenkintas nusijuokė – kaip tėvas, kurio vaikas ką tik iškrėtė kokią stačiai *mielą* šunybę:

– Tvarka – aš taip pat jų nemėgau. Niekad.

– Aš irgi, – pritarė Petršikas.

– Rytoj savo antipatijas turėtum kokią valandą nugalėti, – tariau. – Bus tėvų susirinkimas.

Tylėjo, bet jo lūpų kampučiuose pamačiau pasididžiavimą.

Gūžtelėjau pečiais ir pasinėriau į žaidimą.

– Agata kažką pridirbo? – sunerimęs paklausė.

– Nekaltas dalykėlis. *Grubus vandalizmo aktas.* Viskas priklauso nuo to, kaip vertinsi.

Paaiškinau, kas ir kaip.

– Užeik pas direktorių, – patariau jam. – Kad netyčia neužuostų Chvatalova.

– Galima su juo susišnekėti? – suabejojo.

– Ne visai, – pasakiau. – Patarčiau nupirkti tinklą.

4. Rytą nustebau ant savo stalo radęs net šimtą dvidešimt vakarykštės dienos rašto darbų. Mintis, kad dėl hipochondriško atradimo dviejų trijų tikros inteligencijos perliukų turėsiu patikrinti tą kalną nykumos, buvo daugiau nei atgrasi, bet už kabineto durų jau stoviniavo pirmieji šunuodegiautojai su įkyriais klausimais *Kaip pasisekė?*

– Ne per geriausiai, – ištariau jiems akmeniniu veidu. – Tiesą sakant, daugumos jūsų laukia nekoks naujų metų startas.

Jų lūpose virpčiojo nedrąsios šypsenos.

– Ar dar neaišku, – tariau. – Aš *nejuokauju.*

Nuspūdino tarsi iškaršti šunys.

Žinia apie siaubingus vakarykščio tikrinimo rezultatus *arti-*

lerinio pasiruošimo pedagoginei atakai dėka kaipmat pasklido, todėl atskirose klasėse *kilniaširdiškai* ir *draugiškai* plėšydamas neištaisytus kontrolinius į karnavalinių konfeti dydžio skutelius pelniau vien tik nuoširdų pripažinimą.

Čekų mokytojas nėra negyvas mitas.

Petras Pitha

Man pavaduojant literatūros pamoką VII D, laimė, pasitvirtino bent jau tas vienas vakarykštis pedagogikos laimėjimas: kai po pusvalandžio humoristinių Ivano Krauso apsakymų skaitymo užkimęs paprašiau mane pakeisti, Agatos ranka akimirksniu šoktelėjo viršun. Nors jai nesisekė valdyti kvėpavimo (nekalbu jau apie *balso valdymą*), skaitė nepaprastai įsijautusi ir netgi pati ragino kai kuriuos mažiau užsidegusius klasės draugus.

– Kas tau? Pavažiavo stogas? – ją įžeidinėjo.

– Ne, – mandagiai atsikirtinėjo Agata ir siuntė man meilius sąmoksliškus šypsnius.

Kol man nepradėjo tirpti apatinis žandikaulis, *spontaniškai* jai atsakinėjau.

Per kitą pamoką nuėjau pietauti.

Man grįžtant į mokytojų kambarį, visoje laiptinėje tam tikru atstumu pasiskirsčiusios šeštų klasių merginos atsargiai, tarsi restauratoriai meno kūrinį, drėgnomis šluostėmis trynė kiekvieną, net ir menkiausią, puošnių ketinių turėklų stulpelių vingį.

– Labas, merginos. Dėl Dievo, ką čia veikiate?

– Šluostome dulkes, – sušnibždėjo Andrėja. – Mums mokytojos Matos darbų pamoka.

– Šluostome dėl pažymių, – sušnibždėjo Jiržina.

– Dėl pažymių? – nusistebėjau.

– Kvaila, ar ne? – tyliai ištarė Andrėja.

– Iš tiesų, – pripažinau. – O kodėl šnibždate?
– Taip reikia, – sušnibždėjo Jiržina.
– Kas ten? – suriko iš trečiojo aukšto Mata.

Direktorius į popietinį tėvų susirinkimą atėjo apsivilkęs nuostabų pilkšvai melsvą kostiumą, kuris – mūsų mokyklos žargonu – *buvo teisingas.* (Jei ir galima kalbėti apie kokį nors trūkumą, tai turbūt tik apie tai, – bet tai išties mažmožis, – kad kelnės buvo su raudonu įsiuvu, o ant dešinio švarko rankogalio likęs įskaitomas užrašas *US NAVY FORCES**.) Ypač gerai prigludęs švarkas, – beje, tas netiesioginis įrodymas, jog ir amerikiečių kariuomenės karininkas gali turėti pilvuką, – tik didino ir taip jau nemenką direktoriaus pasitikėjimą savimi taip, kad į tradicinius įžanginio tėvų tarybos posėdžio klausimus *(Kodėl iki šiol nepateikė jokios koncepcijos? Kodėl iš mokyklos vienas po kito išeina mokytojai, ypač jauni? Kodėl mokykla užsisakinėja žurnalą* Žvejyba?*)* atsakinėjo su pašaipa pergalingai pabrėždamas *teisinį subjektyvumą* bei *didelę direktoriaus kompetenciją.* Kitais atžvilgiais tėvų susirinkimas vyko kaip visados: valytojos priversti nusiauti batus, tėvai vienomis kojinėmis stovėjo ilgomis eilėmis ant šalto linoleumo, o po valandos laukimo iš kiekvieno mokytojo išgirsdavo, jog pagrindinė jų augančio vaikučio problema – nepakankamos žinios apie sulfatus bei oksidus.

Mums nereikia jokio esminio persilaužimo. Reformų jau buvo tiek, kad visi pažaliavo.

Petras Pitha

Grūdausi perpildytais koridoriais, nudūręs akis žemyn. Taip vos nepražiopsojau ponios Doubkovos, su kuria norėjau pasitarti, kaip priversti jos sūnų *baigti* pažadėtą sukurti atsisveiki-

* JAV karo laivynas (*angl.*). *Vert.*

nimo kalbą, – bandžiau jai paaiškinti, jog vien mintis, kad *padėką mokytojams* ir šiais metais turėsiu rašyti aš pats, man kelia fizinį pasibjaurėjimą. Pažadėjo, *kad padarys, ką gali.* Kai atsisveikinome, su valdinga šypsena man palinkėjo *sėkmės šalutiniame darbe.*

Zbraslavės gandų tinklo duomenų perdavimo greitis manęs niekad nenustojo stulbinęs.

– Dėkui, – pasakiau. – Laimė, ponas Kralis man moka net ir už nesėkmes.

Tik už nesėkmes, mintyse patikslinau.

Buvome sutarę, jog po susirinkimo jis lauks manęs prie mokyklos. Nustebau: laukė pačiame mokytojų kambaryje – sėdėjo ant mano kėdės, koja ant kojos, gėrė kavą iš mano puodelio ir nesivaržydamas kalbėjosi su mano kolegomis.

– Sveikutis, – apdairiai ištariau. – Atrodo, kad jūs visi jau pažįstami.

– Buvome supažindinti, – pasakė Lenka ir plačiai nusišypsojo.

– Nežinojai, mane mokė ponas mokytojas? – tarė Kralis iš aukšto, lyg tai keltų kaži kokius – tiksliau neapibrėžtus – reikalavimus.

– Denisas buvo pats blogiausias mano mokinys, – su šypsena ėmė pasakoti Jaromiras. – Turiu pasakyti: jis išties darė viską, ką galėjo, kad tik išlaikytų lyderio poziciją.

Kralis pamalonintas nusišypsojo. Tik dabar pastebėjau, kad jis su batais.

– Kaip praėjai pro valytojas? – pasidomėjau.

Įkišo ranką kišenėn, ištraukė saują monetų ir linksmai jomis pabarškino:

– Kaip per metro užtvarą.

Pastebėjau, jog moka papokštauti (ypač, kai rašau jo replikas).

Svarstymus apie *avimąsi Čekijoje* ūmai nutraukė kolegė Trakaržova, kuri įlėkė į mokytojų kambarį visa paraudusi iš piktumo:

– Avingalviai, silpnapročiai! Miesčionys ir veidmainiai! – suriko tėvų adresu.

Solidarus pritarimas buvo kur kas ironiškesnis nei kitais kartais, nes norėjome pasipuikuoti prieš Kralį, taigi netrukus įsižeidusi trinktelėjo durimis.

– Dėsto lytinį švietimą, – supažindinau Kralį. – Turbūt tėvai jai uždraudė aptarinėti su vaikais masažinių *Veneros rutuliukų* naudą.

– Na kaip direktorius? – paklausiau vėliau automobilyje.

– Tvarka.

– Ko norėjo? Preparavimo rinkinio? Ar plokščiadugnės valties?

– Keturiasdešimties narvų.

– Keturiasdešimties narvų?

Staigiai linktelėjo.

– Kolektyve mūsų trisdešimt šeši, – suskaičiavau. – Keturi turbūt atsargai.

– Kur tau, – nusijuokė Kralis. – Nutrijoms.

V. Vančūros pagrindinės mokyklos vadovas mus darkart įtikino nepriklausantis tiems, kurie tik verkšlena dėl lėšų stygiaus. Ponui direktoriui Naskočilui šovė dar viena puiki idėja – šįkart nusipirkti šiek tiek nutrijų. Šie vertingo kailio žvėreliai gali išgyventi iš mokyklos valgyklos atliekų, o maitins ir prižiūrės juos patys mokiniai per gamtos pažinimo bei namų ruošos pamokas. Pelnas juos pardavus, anot pono direktoriaus žodžių, bus skirtas taip reikalingai kompiuterių klasei įrengti. Taigi, kai yra noras, viskas įmanoma – net ir be paliovos kritikuojamoje švietimo sistemoje. Sveikiname!

Zbraslavske noviny, 1992/8, 2 psl.

5. – Nemėgstu laukti, – nerimastingai tarė Beata. – Nemėgstu laukti žmonių, kuriuos myliu, – tuo labiau mane erzina, kai reikia laukti tų, kurie man nepatinka.

Buvo prasmegusi vandens *krėsle*. Vyno butelis stovėjo ant žemės šalia bako.

– Išties nesitikėjau, jog tau manęs stinga...

– Kas kalba, kad stinga? – piktai atkirto. – Tik sakau, jog siaubingai nemėgstu laukti.

Šitą jos savybę jau žinojau: poreikis ginčytis buvo stipresnis, nei duoti tylėjimo įžadai.

– Buvo tėvų susirinkimas, – taikiai pasakiau. – Atvykome tiesiai iš ten.

– *Tėvų susirinkimas?* – pasišaipė. – Tai dar likę?

– Likę, – ramiai ištariau. Pažvelgiau į užtrauktas užuolaidas: – Likusi ir visa virtinė kitų dalykų. Pavyzdžiui, *saulė*. Arba *vasara*.

– Ir *šienas*. Ir *žemuogės*. – Šyptelėjo: – Su visu tuo eik šikt!

– Ar tau nesunku – visą laiką vaidinti *surūgusią cinikę*? – pasiteiravau. – Nenori valandžiukę atsipūsti?

Norėjo kažką sakyti, bet kaip tik tą mirksnį pastebėjo mano kaklaraištį. Su perdėtu smalsumu prie manęs pasilenkė:

– Kas čia tau kabo ant kaklo?

Kol jį bodėdamasi dviem pirštais *kruopščiai* tyrinėjo, mintyse perkračiau, kas galėjo sukelti tą neregėtai *komunikatyvią* nuotaiką.

– Kas?! – nepatikliai pakartojo.

– Spėk, – kantriai pasakiau. – Čia gali būti: a) įprastas europiečių vyrų apdaro priedas, vadinamas kaklaraiščiu, arba kaklaryšiu, ir bė) sunykusi mano storoji žarna...

Sukikeno.

Draugiškai jai nusišypsojau.

– O cė? – paklausė.

– Cė? – mano žvilgsnis užkliuvo už atversto žurnalo *Vokno*. – Amuletas, saugantis nuo *kyberpunker*'ių.

Iškart pasišiaušė.

– Būk mielas, nekalbėk apie kibernetinius pankus – juk apie juos visai nieko neišmanai, – prirėmė mane.

– Čia tu klysti: kai aš praėjusiais metais per klaidą iš kietojo disko ištryniau trijų mėnesių darbą, tai mano galvoje atsivėrė *pankiška skaidruma* ir ji niekaip iki šiol nenyksta.

Kaip tik gėrė, taigi apsitaškė vynu.

Tai ją vėl įsiutino:

– Žinai, kas tu toks? Apgailėtinas šmaikštaujantis *rašyto-jūkštis*!

Nevykėlis humoristas.

– Negi manai, jog tie tavo *pasakojimai* turi ką nors bendra su *tikru menu*? Ar matei kada kokį nors *performansą*? Nespėjai į traukinį! Atsilieki kokiu pusšimčiu metų.

– Atsilieku nuo ko?

Pasibjaurėjusi nuo manęs nusigręžė.

Atsidusęs prisitraukiau minėtąjį žurnalą, kad nors kiek prisivyčiau tą traukinį su *tikrais menininkais*. Performansas, persiskaičiau, yra menas, rodantis pats save. Vis dėlto jo tikslas – ne tik išreikšti save, be jo, – bent jau europinėms tradicijoms – svarbus meno suvokimo išsaugojimas ateinančioms kartoms. Bandoma išbudinti publiką iš vartotojiško gyvenimo letargo. Todėl nenuostabu, jog pasirenkami šokiruojantys pristatymai, pavyzdžiui, tokie kaip ugnies uždegimas ant savo kūno. Škotas Maklaudas, padegęs save, važinėja vikšrine transporto priemone ir nuo jos puola anglių krūvon. Menininkas performeris tiesiog ieško naujų kontekstų – tai gali būti gabalas polistireninės plokštės arba televizorius, kuris Maršalo Vėberio performanse užsidėtas ant pečių atrodo kaip antra galva. Džulija Regan ir Estera Armi Fišer vaidinimo metu kaip įniršę žvėreliai bando pasprukti iš policininkų apsuptos teritorijos ir žaloja vieni kitus. Kitame performanse Estera vaizduoja kekšę, žaidžiančią su ugnimi ir kartu bandančią pasprukti nuo šios vilionių (indas su ugnimi, kuri baigiamojoje apsivalymo scenoje supleškina skarmalus ir apnuogina ją, pritvirtintas jai prie kojos). Taboro industrinės grupės *3* gitaristas ant pakylos, pilnos tuščių gesintuvų, šoka su įjungtu gludintuvu, o paskui juo pa-

lyti stiprintuvą; žiežirbų lietus pasipila į neturinčių kur dingti žiūrovų minią. Žinoma, pakanka ir to: apsipilti dažais arba griūti žemėn, tai taip pat traukia dėmesį, arba ištiesus per sceną dygliuotą vielą išsivynioti iš rankšluosčio ir nuogam daužyti galvą į banguotą skardą. Tokios scenos nėra betikslės; šokiruoja tikrumas, kuris yra pagrindinis mūsų gyvenimo šaltinis ir esmė.

– Tarkim, – galiausiai prisipažinau, – jog dėl savo paties pasirinktos poetikos iš esmės ilgus metus klydau.

Beata nepatikliai mane stebėjo.

– Nežinau, kas įpiršo tą baisingą klaidą, bet... – tęsiau, – ...išties jam esu be galo dėkingas.

Bandydama susivaldyti giliai įkvėpė.

– Tikrai nenorėčiau sulaukti tų laikų, kai per savo knygų pristatymą ant anglių kalno privalėsiu deginti tušinuką arba išsirengęs nuogai spraginti skaitytojams skirtus diskelius.

– Ką gi, – įniršusi sušnibždėjo, – tuomet – *karas*!

Nepatikėjau savo ausimis.

– Juokauji?! – ramiai ištariau. – Jei iki šiolei buvo *taika*, tai tada išties geriau kariauti!

6

1. Tikrai laukiau savaitgalio pas tėvus Sazavoje, nes labiau nei bet kada man norėjosi pailsėti.

Jeigu apie orą, tai abi dienos buvo nuostabios: jau nuo labo ryto auksinė *saulė* kaitindavo terasos plyteles ir upelio gelmę, patenkintas kaimynas vartė greitai džiūstantį *šieną*, o duktė kas valandėlę nešiojo man kvapias raudonas *žemuoges*. Jei tik pavykdavo, stengiausi pagal išgales skaityti, plaukioti, skirti kuo daugiau laiko šeimai, kad visąlaik negalvočiau vien apie Beatą Kralovą.

Pirmadienis buvo priešpaskutinė mokslo metų diena. Visuotinė anarchija, mokykloje įsiviešpatavusi dar prieš pirmą skambutį, pranoko net pesimistiškiausius lūkesčius. Per pertraukas mokykloje negalėjai girdėti savo paties žodžių, o ir per kai kurias pamokas decibelai slopdavo tik labai pamažu. Oru skraidė ne tik kreidos, kempinės ir šlepetės, bet ir nauji vadovėliai bei vis populiaresni sprogūs šratukai. Iš trečio aukšto pro vienos šeštos klasės langą laukan iškrito Vladimiras Havranekas, bet nė kiek neužsigavo. Priešiškai nusiteikusios specialiosios mokyklos mokiniai vos mirtinai neužsvaidė akmenimis keliolikos moksleivių. Laimė, jiems sutrukdė laiku įsikišę miesto policijos pareigūnai. (Suprantu, jog dėl įvykių gausos galima suabejoti jų realumu; juolab kad Havraneko skrydį pro langą

vėliau paneigė mokyklos valdyba, o *Zbraslavske noviny* straipsnių, patvirtinančių specialiosios mokyklos mokinių antpuolį, iškarpų nė velnio negaliu rasti.)

Baigęs tradicinį rytinį kabliukų raišiojimą, mokyklos direktorius išsamiai išnagrinėjo susidariusią visuotinio pavojaus padėtį. Išvada buvo viena – jo mėgstamas universalus posakis *no problem**. Kiti autoritetingi mokytojai, kurių darbas visus metus buvo paremtas vien tik gąsdinimu blogais pažymiais, priešingai, kilus sumaiščiai susigūžė, rijo vaistus ir mokytojų kambarį palikdavo tik būtiniausiais *atvejais* – paradoksalu, bet santykinai ramiausiai tą pirmadienio priešpietį praleido kolega Stržibrnis, kurį šiek tiek po aštuonių devintos klasės vaikinai įkalino kiek ankštokoje *gimnastikos dėžėje.*

Mokytojo darbo esmė – ne žinios, bet asmenybė; tai, kas asmeniškiausia, vertingiausia, tai, kas sieja žmogų su žmogumi – be žodžių ir be visokių žinių. Santykių menas – štai neįmenama auklėjamojo ir mokomojo darbo sėkmės paslaptis.

Jaromiras Džonas

Kraliai turėjo išskristi atostogauti antradienio rytą, taigi klasės auklėtoja direktoriaus nurodymu išdavė Agatai pažymėjimą diena anksčiau.

Popiet, motinos paliepimu, man jį parodė: gavo tris ketvertus**, vieną iš čekų kalbos.

– Tu nemoki čekiškai? – pasiteiravau.

– Na jo, – atsiduso, – kliūva balsių ilgumas.

– Kai grįši, prie to padirbėsim, – pasakiau žiūrėdamas į plaunančią indus ponią Kralovą.

– Būtumėt toks malonus, – atsiliepė ponia Kralova.

* Jokių problemų (*angl.*). *Vert.*

** Čekijoje mokinių žinios vertinamos penkių balų sistema; vienetas – geriausias pažymys, ketvertas – nepatenkinamas pažymys. *Vert.*

Agata tiktai šypsojo.

– Aišku, jeigu nori, – pridūriau.

– Negi tu nenori? – sušuko ponia Kralova.

Neišgirdusi iš dukters atsakymo, šleptelėjo jai šlapia ranka. Paskui išėjo iš virtuvės.

Agata vis dar šypsojo.

– Tvarka. Nusispjausim į tą balsių ilgumą.

Buvo šešios.

– Na, – pakilau. – Tik tu ten toj jūroj nepaskęsk.

Draugiškai peštelėjau jai už plaukų.

Sugavo mano ranką.

Nustebęs pažvelgiau į ją, bet ji nusuko akis.

Vis dar nepaleido mano rankos.

Su baime pažvelgiau į virtuvės duris, įtemptai mąstydamas, ką pasakyti. Dingčiojo tik visokios kvailybės:

Ką veikia Maiklas Džeksonas?

Ar turi kokį naminį gyvūnėlį?

Ar rinksi prie jūros kriaukleles?

Rašome jiems ketvertus iš čekų, o nesugebame su jais pasišnekėti, pamaniau.

– Atsiųsi man atviruką? – paklausiau *nerūpestingai.*

Pakėlė į mane akis.

– O kaip tavo žmona? – ištarė nuoširdžiai nusigandusi.

Deja, Beata apie paskelbtą karą nepamiršo (mudviejų paskutinis pasisėdėjimas prieš išvykstant atostogų, kitaip nei jaunylei seseriai, nesukėlė jokių *atsisveikinimo* sentimentų). Jos pagrindinė kovos strategija buvo *nuoseklumas.* Užsisklendusi tylėjo, absoliučiai į nieką nereagavo, nė karto nenusišypsojo, gudriai, it Prahos 1 rajono padavėja, apžiūrinėjo mane nieko *nereginčiu* žvilgsniu. Ir pats geriausias jos talkininkas neabejotinai buvo *Panasonic* centro *hi-fi* nuotolinio valdymo pultelis: nejudėdama gulėjo ant pilvo, pultelį paslėpusi po savim. Leisdavo aplinkai prisipildyti sunkios slogios tylos – ir vienu akimirks-

niu vos spustelėjusi pirštu išsklaidydavo ją. Tie perėjimai iš absoliučios kapų tylos į kurtinamą muzikos grupės *Vanessa infernalinę elektroniką* mano organizmui kėlė šleikštulį. Kaip tvirtinama žurnale *Vokno*, pajutau, kaip aš visas imu *skambėti* ir *iš muzikos vartotojo virstu neatsiejama muzikos dalimi – tampu elektroniškai sujungtas su visais globalaus kaimo, vadinamo Žeme, gyventojais.* Bet kita vertus, mane ėmė mušti karštinė, ką jau kalbėti, jog besiklausant svaigo galva ir tai man priminė tą jausmą, kai kažkada prieš daugelį metų pionierių stovykloje man į viduriniąją ausį prasiskverbė auslinda.

Be penkiolikos aštuonios pasidaviau.

– Tad laimingai, – sukriokiau *metalo psichodelijos link.*

Turbūt ketino man ką sakyti, nes staigiai išjungė, – bet aš jau leidausi laiptais.

– Kaip pasišokai? – pasisveikino Jiržikas.

– Išprotėjai? – *šmaikščiai* atkirtau. – Tokį ritmą atlaikytų tik epileptikas.

Kai Jiržikas iki valios prisikvatojo, ištiesė man pažįstamą baltą voką: be penkių tūkstančio kronų vertės banknotų, dar jame buvo trumpas Kralio laiškas, kuriuo atsiprašė, jog nespėjo atsisveikinti, ir pranešė man tiek numatomą parskridimo datą, tiek ir savo *tvirtą įsitikinimą*, kad man sekasi *tiesiog nuostabiai.*

Nemeluoju.

2. Laimė, bent jau mokytojų ir paliekančių mokyklą mokinių atsisveikinimas vyko *kaip dera* – reprezentacinėje Zbraslavės pilies menėje.

Tuoj po devintos valandos vaikinai ir merginos, *stovintys prie pat gyvenimo slenksčio*, neryžtingai mindžikavo ant nublizginto parketo, vengdami griežtų akmeninių ir bronzinių tautos žadintojų žvilgsnių. Daugumos apranga buvo nelabai vykęs kompromisas tarp tėvų sampratos apie šventinius rūbus ir žur-

nalo *Bravo* mados skyrelio, užtat visų galvos ištrinktos. Vėliau neįtikimai klusniai susirikiavo po tris, nes taip pageidavo pedagogai. Visa tai privertė mokytojus sentimentaliai šypsotis. Šypsojosi kolegė Andelova, nes tik niekingai menka saujelė jos mokinių buvo su ausinukais. Šypsojosi ir Irenka, nes mokinys Zvara dar niekam garsiai nebuvo sušukęs *tu, smirdžiau.* Šypsojosi netgi kolega Stržibrnis, nors jo šypsena labiau nei susijaudinimą reiškė slaptą džiaugsmą, kad nuo devintos klasės vaikinų jį skiria ne tik grupė Zbraslavės skautų su vėliava, bet ir dvi eilės kėdžių su nusipelniusiais Trečiojo pasipriešinimo sąjūdžio veikėjais. Šypsojosi seniūnas Šopekas, kuris prieš pradėdamas kalbą pirmiausia įvertino visų metų *sunkų* ir *atsakingą* pedagogų triūsą ir įteikė kolektyvui vieną gvazdiką, o paskui čia susirinkusius *jaunus žmones* pakvietė – greičiausiai paveiktas monumentalios patriotinės skulptūrinės grupės, stypančios jam už nugaros – drąsai ir didiems žygiams. (Jaunuoliai, ypač vaikinai, jo žodžiams pritariamai linkčiojo, nes kai kurie drąsius didžius žygius buvo suplanavę jau ateinančiai popietei.) Toliau pareiškė, kad gyvename tokiu laiku, kai išsimokslinę ir kūrybingi žmonės šios civilizacijos likimą spręs tokiu mastu, kokio dar nebuvo pasiekusi jokia epocha. Pareiškė, kad, žinoma, investicijos į išsimokslinimą – kapitalas, kuris, beje, grįžta tik labai pamažu, bet užtat šimteriopai, taigi bet kokios dvejonės dėl investavimo į švietimą turi – neperdedant – visa lemiančių padarinių. Žvelgiau į jį su nuoširdžiu pripažinimu ir netgi puoliau mintyse jo atsiprašinėti (kiek abejodamas tik dėl jo narystės ODS*), bet staiga ne mažiau tvirtai nukirto, kad *valstybė negali investuoti į švietimą, kol pati iš to neuždirbs.*

– Štai kur dialektika! – sušnibždėjau Jaromirui į ausį.

– Reikia taupyti, – tarė Jaromiras. – Nesvarbu kokia kaina!

– Šššš, – sudrausmino mudu pavaduotoja Prochazkova.

* Demokratinė liaudies partija. *Vert.*

Doubekas išsisukinėjo mano žvilgsnio.
Seniūno Šopeko kalba *buvo palydėta plojimais.*

Taip, žinoma, dar viena linksma scena. Iš tiesų už kiekvieną turiu atsiprašinėti?

Kad ir kaip stengiamės įtvirtinti meno principus, – padariniai liūdni. Mums būtų naudingiau – grynai meno atžvilgiu – įjungti atbulinį bėgį ir tiesiog pabandyti išpopuliarėti.

Valteris Keras, *Kaip nerašyti vaidinimo*

Mažą dainų puokštelę, – taip pareiškė kolegė Chvatalova-Sukova, kuri per visą seniūno kalbą kukliai stovėjo po Mislbeko alegoriniu paveikslu *Muzika,* – merginų choras pradėjo skambiu kūriniu *It's a Long Way to Tipperrary**. Paskui ėjo dainos *Deep in the Heart of Texas***, *One Man Went to Mow****, nešvanki *What Shall We Do With a Drunken Sailor***** ir, žinoma, *Atsisveikinimo valsas,* – šį atliko pagal originalią *Auld Lang Syne****** versiją. Melancholiška baigiamoji daina *Ak, sūneli, sūneli* (ją – beje, visiškai teisingai priminė choro vadovė – mėgo Tomašas Garis Masarikas) tapo savitu kontrapunktu įspūdingam Petro Doubeko pasirodymui.

– Ei, Doubekai, man tarė, būtų neblogai, kad jiem, taip sakant, kas padėkotų. Kam tokiem? – klausiu. Nu, mokytojam, ar ne? O už ką taip, sakau, negi negauna atlyginimo? Bet tai man ėmė suktis galvoj. Nu, kažkas panašaus. Nu, išmokė mane rašyt ir skaityt, ir kada buvo punų karai, bet juk aš šimtąkart buvau paliktas po pamokų ir penkiskart čia pasigavau utėlių, ką kalbėti, kad kažkoks pirdžius iš manęs dukart nukniso

* Ilgas kelias į Tiperarį (*angl.*). *Vert.*

** Pačioje Teksaso širdyje (*angl.*). *Vert.*

*** Vyras išėjo šienauti (*angl.*). *Vert.*

**** Ką daryti su girtu jūreiviu (*angl.*). *Vert.*

***** Ilgas išsiskyrimas (*vok.*, *tarm.*). *Vert.*

visai naujas šlepkes. Taigi, tariau, su mokytojais mes visai kvit, už poros dienų vyniojam iš čia, tai kokie čia dar dėkojimai.

Nuo tokios iki šiol šioje istorinėje menėje negirdėtos *nekonvencionalios* atsisveikinimo kalbos nuvilnijo susijaudinimo šurmulys, – bet, laimė, kartu prikaustė visų susirinkusiųjų dėmesį.

– Bet tai man sukos galvoj visąlaik, – skaitė Doubekas. – Stebėjau mokytojus, kurie jau vos vos beprasižiodavo ir atrodė nudėvėti kaip tie vadovėliai, kuriuos mes ką tik atidavėm. Nu ir ką, pasakiau sau, vis dėlto jų nėra bedarbių sąrašuose. O paskui įklimpau taip giliai, kad pradėjau apie juos galvoti, nu, apie tuos mokytojus, ir vis vien nieko doro nesumąsčiau, tik man darėsi vis labiau keista – užtekdavo pamokos gale pažvelgt į fikusą, kurį antroj klasėj atnešiau jogurto indely ir kuris šiandien jau siekia lubas, ir viskas man viduriuos susisukdavo. Arba vis susikeldavau kojas ant Katkos kėdės atlošo, kol vienąkart susigriebiau, jog jau daugiau nebegalėsiu užkelti, ir tarsi kąsnį turėjau nuryti. Nu dar čia man, asile, apsibliauk, pasakiau sau, ir dievažin kodėl prisiminiau savo mamą – užpernai buvo surengę klasiokų susitikimą – penktadienį toms iškilmėms nusipirko naują suknelę ir nagų lako, šeštadienį nuvarė į kirpyklą ir visą popietę žiūrinėjo senas nuotraukas, o sekmadienio rytą šeimai pareiškė, kad niekur neis, nes kai kurių dalykų atseit susigrąžinti neišeina, – ir aš ėmiau spoksot į lakuotus mūsų klasės mergaičių nagus, ir man kilo aibė klausimų ir nė vieno atsakymo.

Kaip tik tuo momentu salėje pasigirdo pirmieji merginų kūkčiojimai.

– O paskui vėl ėjo pas mane ir klausė: dėl Dievo, ar jau turi tą kalbą, Dube? O aš vis dar neturėjau ir tik siutau, nes tai buvo tik dar vieni namų darbai, kuriuos uždavė tik man, o daugiau niekam. Ir absoliučiai neįsivaizdavau, ką turėčiau toj kalboj parašyt, nes vis man stojos akyse, kad kai parašysiu, jog mum mokytojai suteikė sparnus, kad skristume per gyvenimą, kaip tai devintokai sakė pernai, tai Zelenis su Zvara pradės

mojuot rankom, atseit jie jau skrenda. Man pasidarė aišku – turiu parašyt taip, kad niekas rankom nemosikuotų.

Kūkčiojimų daugėjo. Keletas vaikinų vyriškai kostelėjo.

– Galiausiai man padėjo atsitiktinumas, – pranoko save Doubekas. – Tai buvo užvakar, papietavęs ėjau iš valgyklos, ir pro langą iš mokytojų kambario mane pašaukė mūsų auklėtoja. Ne „Doubekai“, bet normaliai: „Petrai“. Pamažu slinkau prie to lango ir mąsčiau, ar netyčia nepastebėjo, kaip neseniai numečiau banano žievę, – ir tą akimirką man toptelėjo.

Doubekas dramatiškai nutilo.

Veronika Pekaržova prapliupo gailiai verkti.

– Man toptelėjo, kad mus visą laiką tiktai šaukė. Kažkur į kitą gatvės pusę, kaip kad mane mūsų auklėtoja. Kažkur pas save, į suaugusiųjų gyvenimą. Porino mum apie punų karus ir kartu mus kvietė pas save ne žodžiais, o tik tuo, jog tiesiog prieš mus stovėjo ir kartais į mus pavargę žiūrėjo, kad mes pagaliau baigtume taškytis vandeniu ir mėtytis plastilinu ir imtume plaukti paskui juos į tą kitą krantą. Va už tai mes jiem padėkot turbūt turėtume.

Daugelis, net ir mokytojai, per Doubeko kalbą susigraudino. Ši nuotaika buvo užkrečiama.

Dauguma merginų popierinėmis nosinaitėmis šluostėsi išdažytas akis.

Vaikinai vyriškai žiaumojo.

Visuomenės atstovai šnabždėjosi.

Ir taip toliau.

Kai sveikintojų būrys aplink Doubeką pagaliau išskydo, man nieko nebeliko, kaip tik *prisijungti.*

– *Puiki* kalba, – *susijaudinęs* pratariau. – Taip *teisingai* ir kartu *tiesiai* mums dar niekas to nėra sakęs. Metų metus mes to laukėm.

– Nu tai *sorry**, – nenoriai ištarė Doubekas. – Aš norėjau parašyt, bet faktiškai nespėjau...

* Atsiprašau (*angl.*). *Vert.*

3. Dar po kokių trisdešimties valandų mudu su žmona ir dukra nuostabiu kelionių agentūros *Last Minute Travel* autobusu išvykome prie skaidriosios Adrijos, kad joje praplautume purvinus Kralio pinigus.

Važiavome visą naktį. Nepaisant paskutinių dienų nuovargio, kitaip nei daugeliui, man niekaip nepavyko užsnūsti (negelbėjo netgi pripučiama kelioninė *Hajaja* pagalvėlė, kurią man kelionėn įdėjo senelė keliauninkė). Taigi aš neatplėšdamas akių stebėjau raudonus užpakalinius mus lenkiančių mašinų žibintus, o vėliau ir vis didingesnius akmenuotus Alpių masyvus, kyšančius virš apšviesto greitkelio. Žinoma, Machos neprisiminiau. Mąsčiau apie tas visas merginas, kuriomis netikėtai buvau apsuptas, protarpiais pakeldamas nukritusį dukters apklotėlį.

Čekų mokytojo šeima ant Porečės molo.

– Labas, jūra, – pasakė mano žmona. – Nežinau, ar vis dar mane prisimeni – devynerius metus nesimatėme.

– Labas, jūra, – ištarė dukra. – Mes niekad nesimatėme – mano vardas Miša.

Atrodė, kad jūrai nė motais.

Žmogus tarė visatai:
Viešpatie, aš esu.
Betgi, atsakė visata, šis faktas
manyje nepažadino
atsakomybės jausmo.

(Jau nepamenu, kas parašė šias eiles, bet panašiai su manimi elgiasi Prahos 5 rajono švietimo įstaigoje.)

Vanduo ir druska *besišypsančiose akyse.* Druska rankšluosčiuose. Nuogos merginos (visai nenusiteikusios priešiškai). Apgaulingas įdegio kremų kvapas. Nuogos moterys. Pripučiami čiužiniai. Šviesos ir šešėlių žaismas pinijų giraitės pakraštyje. Knygos, kava ir popiečio konjako *Cezar* taurė *vasarnamio* te-

rasoje. Jonvabaliai ir cikados. Šiltos naktys. *Suolai* ir baltasis vynas *Teran* vyninėje, apšviestoje spalvotomis lempučių girliandomis. Dryžuoti jūreiviški marškiniai po padavėjų švarkais.

Ir taip toliau.

Santrauka vietoj ilgų nuobodžių realybės atkarpų atpasakojimo.

Valteris Keras

Septintą dieną per *pasirinktą iškylą valtimis į senovės Pulą* vienoje iš daugelio aukso dirbinių parduotuvių, esančioje vos už poros šimtų kilometrų nuo tos kepyklos, prie kurios sprogmuo į gabalus ištaškė aštuonis žmones, nupirkau žmonai su dukra po išties *prabangią* grandinėlę.

Kai po poros valandų parplaukėme atgal į Porečę, išvydau ant vieno raudono suoliuko priešais molą sėdintį Petršiką.

Rankoje jis laikė automobilio raktelius ir linksmai jais žvangino.

Baigta, supratau.

Vis dėlto negaliu sakyti, jog jį išvydus man pasidarė nemalonu.

Juodas Beatos golfas stovėjo kitapus gatvės.

Žmona sekė mano žvilgsnį, kaip per praėjusias septynias dienas buvo išmokusi pliaže.

– Tu jį pažįsti?

Tą akimirką jis kaip tik priėjo prie mūsų, taigi prisistatė pats.

Ilgas kelias jo vasariniame kostiume veik nepaliko nė pėdsako, bet pirmiausia mane apstulbino, kaip, kilus reikalui, gali pasikeisti jo kalbėsena. Mano žmonai jis pareiškė *nuoširdų apgailestavimą*, kad likusioms keturioms atostogų dienoms taip *netaktiškai* atima vyrą, bet patikino, kad tai iš tiesų *neatidėliotinas* reikalas. Vylėsi, kad mano žmona gal neįsižeis, jeigu *šefo pavedimu* jai *įteiks* mažytę finansinę kompensaciją.

Pagaliau sužinojau, kiek kainuoju kaip vyras: du šimtus pen-

kiasdešimt markių už dieną.

Man tai nepasirodė blogai.

Davė man pusę valandos susiruošti.

Po kurio laiko atėjo žmona.

– Susitvarkysite čia pačios? – paklausiau.

Nusišypsojo.

Buvo matyti, jog kažkas jai neduoda ramybės.

– Tau patiko čia su mumis?

Pažvelgiau į ją nuo atdaro lagamino.

Rankose vis dar laikė tuos du banknotus.

– Visa tai malonu, – tarė. – Bet aš nenoriu to *bet kokia* kaina.

– Pritariu, – linktelėjau.

Pabučiavau ją.

Auksinė grandinėlė ant jos kaklo tiesiog švytėjo.

– Tenorėjau, kad tu tai žinotum.

Mojavo man kaip jūreiviui.

Mygtuko spustelėjimu Petršikas nuleido stogą žemyn. Vėjas man šiaušė plaukus.

– Taigi kas? – paklausiau.

Turėjau šiek tiek rėkti.

– Kas nors atsitiko?

– Kas galėjo atsitikti? – nesuprato. – Tik grįžo anksčiau.

– Ak, taip, – numykiau.

– Karalaitė nuobodžiauja, – nusijuokė.

Alpėse lijo.

4. Lietus pliaupė iki pat namų.

Visą naktį pasakojau anekdotus, kad Petršikas neužsnūstų prie vairo. Važiavo labai greitai, taigi, nors mes dukart sustojome pavalgyti pakelės užkandinėse, Zbraslavėje buvome jau penktą ryto.

Gyvenvietė atrodė apmirus, šlapia ir niūri. Tarp balų įdegusios kojos ir balti šortai visai nederėjo. *Kamštiniai* sandalų padai iškart prisisunkė purvino vandens. Suglumęs prieškambaryje pastačiau lagaminą ant grindų ir nuėjau prigulti.

Kai popiet atsikėliau, mano nuotaika nė kiek nebuvo pasitaisiusi. Jausmo, kad esu vienišas ir užmirštas, neužgožė nė įjungtas radijas. Palindau po dušu, paskui nuėjau pas kaimynus pasiimti laikraščių bei pašto – nei vienas iš trijų gautų vokų nepatvirtino fakto, kad esu rašytojas. Tai mane galutinai palaužė.

Niekur man nesinorėjo.

Nesinorėjo sėdėti patamsyje.

Nesinorėjo klausytis muzikos grupės *Vanessa*. Penktą apsirengiau ir išėjau pas ją.

Kralių nebuvo namuose. Visas namas atrodė lyg išmiręs. Jiržikas sėdėjo virtuvėje, kaktą atrėmęs į stalą, ir garsiai knarkė.

Visur kitur buvo tylu.

Nuėjau tiesiai viršun.

Vaizdas, kuris atsivėrė, kai atidariau Beatos kambario duris, priklauso prie tų *sukrečiančiųjų*.

Užuolaidos buvo atitrauktos.

Kambarys sutvarkytas.

Ant dantų gydytojo kėdės sėdėjo pliušinis meškiukas.

Ant rašomojo stalo stūksojo mokyklinis gaublys.

Bakas buvo uždengtas balta staltiesėle, o ant jo stovėjo vazelė, primerkta ramunėlių.

Ant sienos priešais duris kabojo gitara ir Janeko Ledeckio plakatas.

Beata miegojo ant *paklotos* lovos, ištrinktus plaukus raudonais kaspinėliais susirišusi į komiškai stirksančias uodegėles.

Tokios pat spalvos kaip ir jos lūpų dažai.

Pasilenkiau prie tų raudonų lūpų.

Kitą akimirką apačioje trinktelėjo virtuvės durys, o vonioje pradėjo dūgzti skalbiamoji mašina. Ant laiptų subildėjo skubūs žingsniai ir man ant kaklo pakibo Agata.

Beata atmerkė akis.

– Sveikutis, – tarė. – Mes tavęs jau pasiilgom.

7

1. – Na kaip, – apsidairiusi paklausė, – ar atitinka tavo miesčionišką sampratą apie *merginos kambarėlį*?

Pirmąkart gyvenime mačiau ją besišypsančią.

– Ne. Bet atitinka mano sampratą apie išlaisvinantį *parodijos* veiksnį.

– O tu atitinki mano sampratą apie *karalaitį išvaduotoją*.

Kiek suglumęs ją stebėjau: šypsena neįtikimai pakeitė jos veidą.

Jos akys sukibirkščiavo.

– Barselonoje nupirkau tau dovaną, – su *dėkingumu* tarė. – Viename tokiame *antikvariate*.

Ir įteikė man rūpestingai įvyniotą knygelę.

– Pestalocis, – bandžiau spėti. – O gal Ruso?

– Komenskis, – tarstelėjo Beata. – Nedaug apsirikai.

Ji ėmė mane maloniai stebinti.

Elgėsi neįtikimai draugiškai – netgi prisivertė *miesčioniškai* paklausti, kaip man sekėsi. Šiek tiek papasakojau apie Poreče, apie Pulę bei Umagą. Buvo kupina geros valios ir veik nesivaidijo, bet kai užsiminiau apie spalvotą traukinuką, važinėjantį tarp Umago ir Katoro kurortų, nebeištvėrė.

– Spalvotas traukinukas? – pašaipiai pakartojo. – Nieko sau.

– Taip, – oriai pasakiau. – Toks *spalvotas traukinukas*. Va-

žinėja beveik kas dvidešimt minučių. Jis visai... patogus.

– Viešpatie! *Spalvotas traukinukas*!

– Kodėl tau nepatinka spalvoti traukinukai?

– Tik todėl, kad jie *netikri. Netikroviški.*

– Na ir? – vėl tariau kiek vaidingai.

Vaidai – paskutinė gynyba nuo aistros.

– Kas spalvotą traukinuką sieja su *tikru gyvenimu*?

– O kas yra *tikras gyvenimas*?

Jokio atsakymo.

– Nesibarkit, – įsikišo Agata.

– Manai, kad ligoninės, konsultacijos dėl skyrybų, beprotnamiai ir panašiai?

– Būtent.

– Tikrą gyvenimą gyvenu ištisus metus, – tariau. – Ištisus metus vaikštau į darbą, į laidotuves, kvėpuoju smogu, lankau uošvę, žiūriu žinias... Negaliu bent septynias dienas atsipūsti?

Pažvelgė į mane su nenusakomu pranašumu.

– O kaip tu? Ką *tu* veikei Ispanijoje? – pasiteiravau. – Tikiuosi, kad bent jau įkūrei Priešvėžinę lygą...

– Vaikščiojo į koridą, – paskundė Agata. – Su vienu amerikiečiu.

Pajutau dūrį po šonkauliais, bet nusijuokiau.

– Korida – štai kas tikra, – pareiškė Beata.

– Jėzaumarija, – tariau. – Dar ir Hemingvėjaus skystalai!

– Ar buvai kada koridoje? – gynėsi.

– Nebuvau.

Atsakymas nuskambėjo kur kas šiurkščiau, nei norėjau.

Staiga prie manęs pasilenkė.

– Bet juk tu *pavydi*... – nuoširdžiai nustebo.

Nukreipiau kalbą kitur. Iš pradžių kalbėjomės apie baldus ir būstą apskritai (prisimenu, kažką paisčiau, jog *kiekvienas interjeras yra žmogaus sielos atspindys*), o paskui panorau sužinoti, kaip Beatai sekasi rašyti. Išsisukinėjo nuo atsakymo.

– Parašei ką nors? – paklausiau tiesiai.

Linktelėjo.

– Duosi perskaityti?

– Ne, – ryžtingai tarė.

– O kaip mūsų kursas?

Jokio atsakymo.

– Primenu, jog man už tai mokama...

– Kad tik vienąkart dėl tų pinigų neapsitriestum! – piktai išdrožė, tačiau prieš lipant žemyn į virtuvę, kur mudviem Agata ruošė žemuogių kokteilį, iš rašomojo stalo ištraukė permatomą žalią aplanką su trumpučiu dviejų puslapių apsakymu *Tėtė ir aš*. Jį paduodant jos akyse suspindo kažkokia *miesčioniška* baimė nepatikti.

– Dėkui, – tariau.

Paprašė, kad rytoj jai atneščiau romano *Geriausi metai šuniui ant uodegos* rankraštį.

Neįtikima.

Agata tebesisukiojo virtuvėje. Nenorėjau jos išprašyti (ir vėl rizikuoti, kad dar kartą keletą dienų būtų įsižeidusi), be to, jaučiau, kad, kol ji šalia, man kur kas lengviau kalbėtis su Beata.

Taip mus užtiko parėjęs Kralis. Iki aštuonių buvo dar toli, taigi šiek tiek baiminausi, ką pasakys apie tokį netradicinį mokymo būdą. Bet, kai pamatė liūdesio kunigaikštytę, linksmai geriančią pieno kokteilį, atrodė be galo patenkintas. O kai vėliau Beata (mane gerokai nustebindama) pažėrė keletą kiek atsitiktinių ankstesnių mano pastabų apie stoglangius kaip *mūsų bendrą planą iš pagrindų pertvarkyti jos kambarį*, jo džiaugsmas dėl šio to labai *konstruktyvaus* buvo beribis. Vis linkčiojo, pasišaukė žmoną ir džiaugsmingai jai išklojo apie mūsų užmačias, tryško pasiūlymais, kaskart apglėbdamas per pečius abi savo dukras, ir netgi nubėgo į kabinetą savo elektroninės užrašų knygelės, iš kurios mums triumfuodamas perskaitė vardus, adresus, telefonus ir sąskaitų numerius pačių *geriausių*,

greičiausiai dirbančių ir *solidžiausių* statybos ir baldų įmonių Čekijos Respublikoje. Po valandėlės Agata nuobodžiaudama pakilo ir išėjo, o Beata kuo atidžiausiai stebėjo mano veidą – jeigu jame ieškojo kokios nors ironijos pėdsakų, stengėsi bergždžiai, nes puikiai supratau, koks džiaugsmingas ir atpalaiduojantis esti perėjimas iš dvasingumo į racionalumą, o šiuo atveju – perėjimas nuo plono *metalo psichodelijos* ledo ant tvirtos *remonto priežiūros* žemės.

– Rytoj galėtumėt užsukti į *IKEA*, – balsu įsisvajojo Kralis. – Ten apstu *nuostabių daikčiukų*.

– Kaip tik tai ir planuojame, – ėmė aiškinti Beata. – Nors *Meistrui* dar nespėjau to pranešti.

– Taigi *kada*? – paklausiau.

– Rytoj *rytą*, – pabrėžė Beata. – Tėtis tau sumokės už viršvalandžius.

Visi iš to skaniai nusijuokėme.

2. Man tikrai buvo smalsu, koks tas Beatos apsakymas. Perskaičiau jį namuose dar tą patį vakarą (šiek tiek jaudindamasis, visai be išankstinės skeptiškos apatijos, su kuria šiandien – po metų darbo leidykloje – imu į rankas naują rankraštį). Neapsimetinėsiu: apsakymas nebuvo *raktas*, padėjęs pažinti Beatą iš *visai kitos pusės*. Nusprendžiau jį savo knygoje pateikti todėl, kad Beatos naujasis realizmas mane po visų tų jos pastabų apie *tikrąjį meną* maloniai nustebino. Jis svarbus dar ir todėl, kad yra vienas iš nedaugelio autentiškų įrodymų (be netiesioginio išsamaus mano pasakojimo) apie *tragiškai žuvusią B. K.*

Apsakymą pateikiu pažodžiui, pataisęs vos keletą smulkių sakinio skyrybos klaidelių:

TĖTIS IR AŠ

Namo, namo? – pasveikina mane ponas Pospichalas, ne-

paleisdamas iš rankų vairo. Taigi vėl sėdžiu autobuse ir važiuoju namo. Šalia manęs prisėdo visai nepažįstamas vyrukas arogantiško languoto rašto kelnėm („arogantiško", nes žmogus esi amžinai verčiamas stebėt tuos bėgančius kvadratus), – kaip visad, kalti tie neįtikimai negailestingi bilietai, leidžiantys ir visai nepažįstamam žmogui klestelti šalia netarus nė žodžio taip tvirtai, jog maga trenkti antausį. Atvožė tą savo keistą diplomatą ir pradėjo vartyt popierius su neįtikimai rimta mina (neįsivaizduoju, kaip dar galima dvidešimtojo amžiaus pabaigoj ką nors demonstruoti rimtu veidu!). Dabar, šit, vėl užvožia, taigi baigė pasirodymą ir jau gali pradėti knarkt ir (taip įsivaizduoju) dėt galvą man ant peties ir kartu tom bjauriom ražienom įsikirst man į megztinį. Dabar dar iš šalies pažvelgė į veidą, bet kad normaliai būtų pažvelgęs, ne, jis tik vos dėbtelėjo ir užmerkė akis. Man turbūt tik vaidenasi – negi jis išties knarkia! Šalia.

Vajėzau, jau ir mieloji iškaba, balta lentelė su juodom raidėm, rašysena siaubinga, dar jūs nespėjat nė apsitrint autobuse, o tas lentgalys lyg iš Parduotos nuotakos *jau čia, ir tėtis, mano tėtis su spec. apranga. Viskas, ką kada nors mylėjau, man dabar dvelkia kaimu. Vyrukas šalia manęs prabunda, taigi regi visą tą gyvenimo skylę, kurioje išlipu. Sveika, sušunka tėtis, – kodėl visad jis šaukia taip garsiai? – ir visi autobuse sužiūra, kaip įduoda ponui Pospichalui polietileniniuose maišeliuose šaldytus jaučio kumpius ir kaip ponas Pospichalas priberia tėčiui pilną saują brufeno, ir kaip tas sidabrinis užmokestis subyra jam į batus, ir tėtis – na jau ne! – nusiauna ir visiems keleiviams, sužiurusiems pro autobuso langus, parodo tas savo oranžines chemines kojines, kurios kone amžinos, o kita užmokesčio dalis nurieda tiesiai po ratu, ir kai tėtis pasilenkia prie padangos, ponas Pospichalas juokdamasis kiek pavažiuoja. Stok, kiaule! – surinka tėtis, ir nugaroj jam trekšteli, ir jis sunkiai atsitiesia, o ponas Pospichalas ima šaukti: Pasiimk, asile, brufeną! Suku akis šalin. Sveikutė, galiausiai*

sako tėtis, na tu ir atrodai, vis neatitraukdamas akių nuo mano beretės ir paryžietiško švarko, bet matau, kad jam smagu, jis negrabiai mane pabučiuoja ir paglosto delnu, pilnu rakščių (vienąkart įsivariau rakštį tiesiog iš jo delno), ir vis žiūri į mane, ir staiga pajuntu, kaip jam skaudu, kad mečiau mokyklą, pirmąkart mane jis į ten palydėjo tuo parku priešais stotį, toks gražus buvo tas kelias, tie kaštonai, ir aš visad mesteldavau žvilgsnį į didžiulę Brazilijos ambasados vėliavą, o paskui būdavo ta bjauri požeminė perėja po magistrale, – bet pamėgink kam nors pasakyti, kad metei aukštąją dėl primyžto tunelio, – ir ūmai jis ištaria: ar žinai, Veruna šiandien išteka?

Atidaro savo naują bemsą. Nori vairuot? – paklausia, o aš pažvelgiu į valdymo svertą, prie kurio priveržtas kažkoks lakuotas dirbinys, ir sakau: Tuo turiu valdyti? Jau geriau rauti kelmus... Ir tėtis prapliumpa juoktis ir toliau mane provokuoja. Ką manai apie tai? – parodo į vairą, naujai aptrauktą jaučio oda, ir aš pajuntu, kaip jis nori, kad vėl virsčiau šmaikščia mergaičiuke, todėl ištariu: Šlykštu – ar tu iš tikrųjų taip pasigendi tos karvės, pas kurią dar taip neseniai važinėjai? Ką tu, visa tai šūdniekėliai, patenkintas nusijuokia tėtis. Nė jokie šūdniekėliai, atkertu, kiekvienas psichiatras tau tai pasakytų. Psichiatrai, prapliumpa juoku tėtis, man tegu pabučiuoja subinėn! Nusijuokiu ir aš, nors esu pavargus. Nebijok, sako tėtis, jei tie atėjūnai nupirks lauką, gausi tą golfą. Geriau jį prigriebsiu dėl magnetolos, bet jis jau klaidžioja akimis po lygumą su visų šaltiniu. Kas ten? – sako, juos jau atpažindamas. A, Zemanas, priduria. Ir jo melody boys**, ištariu liūdnu balsu. Ir jo* melody boys*, pakartoja jis, o aš nusijuokiu. Traukia, sako tėtis, turi smulkių? Juk neduosiu jiems penkiašimtinės, ir aš ištraukiu dvi šimtines Verunai ir jos jaunikiui, mus jau stabdo, kiekvienas kelias man pinklės, Zemanas vilki languotą mėsininko švarką, ir vėl tie arogantiški langeliai, ir vėl mane kažkas verčia*

* Dainingi vaikinai (*angl.*). *Vert.*

gerti, ir vėl turiu šypsotis, kai visai nenoriu, ir vėl iš šono kažkas spokso man į veidą – tėtis, svetimas žmogus, gavęs bilietą su vieta šalia manęs.

3. Rytą nunešiau Beatai ir jos apsakymą, ir savo rankraštį, – bet ji, mano nusivylimui (visai troškau išties tą kursą pradėti), apie literatūrą nenorėjo kalbėtis.

Jos mintys aiškiai skrajojo kažkur kitur – iki šiol iki galo negaliu suprasti, kaip, bet atsitiko taip: Beata visa savo esybe pasinėrė į kambario pertvarkymą. Per vieną naktį šalia jos lovos išdygo metrinė žurnalų *Namai* šūsnis. Užteko vienintelės nakties, kad naujai kilusią mintį apie pertvarkymą pateiktų kaip savo *senas, bet taip niekad ir nerealizuotas užmačias* ir kad jos žodyne atsirastų tokie posakiai kaip *formų ritmas, natūralus apšvietimas* ar *plokštumas dalijančios pertvaros.* Pavyzdžiui, ji teigė:

– Plokštumas dalijančios pertvaros optiškai didina arba mažina patalpas ir, be to, jas vėdina.

O paskui pridūrė, kad rytą išėjusi pabėgioti *pakeliui* stabtelėjo prie vietos baldų parduotuvės vitrinos. Dauguma daiktų – *įprasti daugiabučių blizgučiai* arba, kaip visados, tie patys *pseudorustikiniai dirbiniai,* bet tarp visų baldų mačiusi ir tiesiog tobulą supamąjį krėslą, *padarytą iš buko.* Grįždama mintijo apie užuolaidas: svarstė, ar derėtų *atspalviai – švelniai baltas su rožiniu.* Stengiausi prislopinti jos užsidegimą (savaime suprantama, baimindamasis jo laikinumo), bet mano pastangos pasirodė veik bergždžios. Priverčiau ją išmatuoti kambarį ir nubraižyti planelį, tačiau ji visus mano raginimus *konceptualiai pamąstyti apie galimus interjero variantus* (o ką jau kalbėti apie mano siūlymą pasikviesti architektą) su panieka atmetė.

– Kodėl? – pasišiaušė. – Kas čia gyvens – architektas ar aš?

Prie prekybos centro *IKEA* stovėjome dar prieš atidarymą. Pagal Kralio sudarytą sąrašą, kurį kaip lenktynininkas trasos že-

mėlapį laikiau pasidėjęs ant kelių, iki pietų aplėkėme dar tris prekybos centrus, du antikvariatus, daniškų baldų parduotuvę *Scaneco*, kelias kilimų parduotuves, keletą pintų, bambukinių ir nendrinių baldų krautuvių, *Kratochvil* ir *Triant* parduotuves, *Europa Möbel* parodų salę (perspėju: nė viena knygoje minimų firmų jos leidybos finansiškai *neparėmė*). Per tas kokias keturias valandas nusipirkome trejų durų drabužinę ir tris knygų lentynas iš juodojo uosio, juodų mobilių staliukų komplektą, du 1931 metų krėslus ant tuščiavidurių kojyčių su senais rožiniais *apmušalais*, seną rausvą ilgaplaukį vilnonį kilimėlį ir juodą *Trend* šiukšliadėžę. Parduotuvėje *Dila* mums pavyko aptikti vargu ar įmanomą aprašyti juodą stiklinį daiktą, kuris nuo pat pirmos akimirkos mane atgrasė, nes priminė rentgeninę voveraitės nuotrauką, o Beatą, priešingai, žavėjo, nes buvo *nenusakomas kaip ir visas pasaulis*.

Neradome tik norimo rašto apmušalų, lovos ir lempos.

Pagrindinius mano primygtinai reikalaujamos koncepcijos bruožus Beata kūrė automobilyje, važiuojant iš vienos parduotuvės į kitą, ir definityvią išraišką suteikdavo tuomet, kai prie kasos rankinėje imdavo raustis čekių knygelės. Mano užduotis buvo tik bergždžios pastangos išmatuoti perkamą objektą anksčiau, nei Beata už jį sumokės – grįžtant už tai man ji kilniaširdiškai pasiūlė iš senųjų kambario daiktų išsirinkti sau tinkamą. Mintis, kad savo *miesčioniško gyvenamojo* būsto inventorių galėčiau papildyti, tarkim, puse benzino bako, mano veide išspaudė šypseną.

Užsigavusi Beata padidino greitį.

– Mielai paimčiau tą dantų gydytojo kėdę, – skubiai tariau.

Nepaisant pasitaikančių (laimė, vis formalesnių) žmonos priekaištų, ji iki šiolei stovi mano darbo kabinete pastatyta taip, kad atsisėdus priverčia medituoti. Šviesi lengvai prižiūrima oda jau buvo gerokai aptrinta ir keliose vietose praplyšusi, todėl paprašiau savo senelės kailininkės pasiūti kokį nors apvalkalą;

kadangi ji panaudojo įvairiaspalvius odos likučius, kėdė neteko ankstesnės griežtos išvaizdos, taigi dažnai ne vienas svečias netgi neįstengia atspėti ją kažkada buvus tokią drastišką. (O aš pats ar kitaip elgiuosi: kurpiu linksmus siužetus, kad jais paslėpčiau skaudžios tikrovės grimasas.)

Grįžusi iš Prahos, Beata žaibiškai apžiūrėjo savo kambarį. Paskui nuėjo tiesiai prie telefono ir tėvui išreiškė savo nuostabą ir nuoskaudą, kad jau visa valanda po pietų, o jos apartamentuose iki šiol nėra pageidautų stoglangių. Kralis, matyt, pažadėjo tuojau pat viską sutvarkyti, nes baigdama pokalbį Beata visai vienareikšmiškai pakštelėjo į telefono ragelį.

Kvietimą pietų priėmiau su dėkingumu, lyg palūžęs našlys.

Agata apvertė tik vieną stiklinę.

Po pietų Beata persirengė *darbo drabužiais* (juodu japonišku kimono su drakonu ant nugaros, o galvą susirišo šilko skarele) ir ėmėmės kuopti kambarį.

Trečią valandą pro vartus įriedėjo firmos *Velux* automobilis. Penki vyrai vienodais raudonais kombinezonais į palėpę ėmė nešti įrankius, sudedamąsias kopėčias, lentas, skardas, langų rėmus, stogo dangą ir stiklo vatą; jų triukšmas neabejotinai namą darė neįmanomą gyventi. Beata nusprendė laiką, kurį teko būti lauke, skirti *seniems rakandams*, – taip ji pavadino keletą medinių dėžių, kurios iki šiol gulėjo paslėptos po lova, – sudeginti. Kol mudu su Petršiku jas nešėme laukan, Agata senoje laužavietėje sodo gale kurstė ugnį.

Beata atidarė mažiausią iš jų, kurioje buvo sudėti daugiausia 1989-ųjų lapkričio suvenyrai: ranka paišyti transparantai *Kas, jei ne mes?*, *Kada, jei ne dabar?*, *Laikas vėl sakyti tiesą!*, skiautė medžiagos, Ratodino gimnazijos pažyma, džiovintos apelsinų žievelės, purvini trispalvės draiskalai, Vaclavo Havelo, Valterio Komareko, Milošo Zemano ir kardinolo Tomašeko nuotraukos bei keletas lipdukų su užrašu *Dubčeką į Hradą!* Žiūrinėjo tai su akivaizdžiu šleikštuliu, šį

bei tą sviedė ugnin, o galiausiai subėrė visa, kas buvo dėžėj.

Už prezidentą ranką į ugnį kiščiau, bet traukti iš liepsnų jo nuotrauką man atrodė per daug. Petršikas linksmai vaipėsi.

– Sutrypta revoliucija? – mestelėjau Beatai.

Ji tik mostelėjo ranka – ką daugiau į tai galėjo atsakyti. Kad šūdas.

O antros dėžės turinys, priešingai, ją tiesiog *užgavo*; su *jauduliu* ėmė į rankas pageltusius piešinius ir murglinas laikraščių iškarpas, *meiliai* traukė – ir skaitė – kažkokias mašinėle spausdintas eiles, *atsargiai* rišo laiškus, sujuostus blukiu raišteliu, *tylom* žvelgė į jaunų vyrų (šie aiškiai dar nebuvo spėję įsitraukti į politiką) fotografijas, pauostė šampano kamštį ir paglostė *Spartako* ledo ritulininko marškinėlius su 22 numeriu.

Jos kimono mane kaitino taip, kad kartais pats sau atrodžiau lyg nužengęs iš Akiros Kurosavos dramatiškojo filmo.

– Einu išsivirti kavos, – tariau.

– Palauk, – sugriebė mane už rankos.

Lyg žmogus, *mėginantis nutraukti visus saitus*, nusviedė į ugnį diplomą, gautą už apskrities rinktinės kroso rungties antrąją vietą, ir pagalvės užvalkalą su Krivanės viešbučio spaudu. Ankstesnis mano įtarimas, kad Beata savo praeities iš tiesų nenori deginti, o tik apsimetinėja, dar labiau sustiprėjo.

Paskui man lunatiškai ištiesė kažkokią fotografiją:

– Tai jis...

Šiknius, supratau.

Susimąsčiau apie jo keistą išraišką – jo mina buvo, lyg ką tik pirmyn ir atgal būtų perplaukęs Lamanšą, nors šiaip niekinęs plaukiojimą, kanalus ir fotografavimąsi. Kai fotografiją apverčiau, ant kitos pusės radau tušinuku užrašytą Ginsbergo eilėraštį apie kažkokio mirusio beisbolininko neatspardytą subinę.

Įmečiau ją į ugnį; ant jos iššoko maži rudi burbuliukai ir karštis ją kaipmat suraitė.

Agata išsigandusi pažvelgė į Beatą.

Ši atrodė išbalus it geiša ir tylėjo.

Petršikas susidomėjęs žvalgėsi.

Įmečiau dar keletą daiktų. *Spartako* apranga ir pagalvės užvalkalas degė prastai.

– Norit sudegint, kad nieko neliktų? – paklausė Petršikas.

– Patikėkime šitai jam, – tariau Beatai. – Akivaizdu, jis turi nemenką naikinimo patirtį.

Petršikas juokdamasis užgesino smilkstančius likučius, sumetė juos atgal į dėžę ir nubėgo į garažą. Po akimirkos grįžo ir valandėlę triūsė. Nuvedžiau abi seseris kiek atokiau.

Beata slinko kiek nenorom, nors nesipriešino.

– Užsikimškit ausis, – patenkintas perspėjo Petršikas. – Šiek tiek driokstels.

– Krakatitas, – pasakiau.

Apglėbiau abi merginas per pečius ir visu savo kūnu prilenkiau jas prie žemės.

Abiejų plaukai kvepėjo dūmais.

Nuo Beatos veido mane skyrė tik žolės stiebelis – dėl to kiek nervinausi, nes iš taip arti man buvo gerai matyti jos išsiplėtusios poros.

Beatos Kralovos praeitis sprogo: ją pasigavo benzino sukeltas ugnies sūkurys.

Ir po visko.

4. Antroji pirkimosi diena buvo, kaip sakoma, *susitikimų diena* – atostogos buvo tik įpusėjusios ir visi, rodos, turėjo būti išvykę, bet, vaikštinėdami po Prahos centrą, tuoj pat susitikome kelis pažįstamus.

Pirmas iš tų susitikimų įvyko Dlouhos gatvėje ir, beje, buvo pamokomas – išties neįmanoma atsikratyti praeities sudeginus keletą laiškų bei nuotraukų.

– Buda! – džiaugsmingai sušuko Beata.

Vis dar gyvas jos praeities reliktas buvo su juosmenį sie-

kiančiais ūsais, vilkėjo siuvinėtus prakaituotus marškinius, atsegiotus iki pat nemenko pilvo, o neįtikimai purvinas basas kojas buvo įsispyręs į odos dirželių sandalus.

– Beata! Dykumų gėlele! – sušuko paskutinis Prahos 1 rajono gėlių vaikas. – Eikš, pabučiuok man į ūsą.

Ją visą apseilėjo, bet jai tai dievažin kodėl patiko.

– Kur čia neša vėjai? – nusistebėjo. – Kur skrendi, lapeli?

Beata sumišo.

– Bindzinėjam...

– Jo, bindzinėjat? – *paslaptingai* nusišypsojo. – Bindzi bindzi?

– Aišku, – tarė Beata. – Kaip visad, bindzi.

– Ieškome apmušalų, – mielai patikslinau. – Ir lempos.

Atrodė taip, lyg būčiau prašnekęs suomiškai, ir nustebusiomis naminuko, netyčia užklydusio į teniso varžybas, akimis ėmė klaidžioti nuo Beatos prie manęs ir vėl nuo manęs prie Beatos.

– Neskiesk! – galiausiai tarė priblokštas.

Beata išpūtė dūmą.

– Aišku, – *paslaptingai* tarė.

– Kokie penki kilai, jo? – paklausė *žinovo* tonu. – Kažkokie smagalai?

– Kokios dar abejonės, – *reikšmingai* atsakė Beata.

Pirmąkart kreipėsi į mane:

– Kažkokie jėginiai smagalai, ką?

Žvilgtelėjau į Beatą, bet ji nusuko akis.

– Aišku, – galiausiai pasakiau, nusprendęs, jog garsiai ištarti žodį *smagalai* man būtų taip pat sunku, kaip, sakykim, paliepti: *Aštunta cė – pas mane.*

Nesiliovė manęs egzaminuoti:

– Smagumynai smagalai?

Nekaltai sumirkčiojo.

To jau buvo gana.

– Gal. Gal ir taip galima pasakyti, – susierzinau. – Slengu.

Kiek loštelėjo ir pasilenkė prie pat mano veido. Paskui staiga šoko šalin:

– Ką čia per šūdžių tampaisi?!

Prisistačiau.

– Koks čia šūdžius?! – *nesusigaudydamas* suriko.

Beata tylom paglostė jo prakaituotus marškinius.

– Na, mudu jūsų nebetrukdysim, – tariau. – Kiek suprantu, kažkur vykstate stopu?

Beata nusijuokė, netgi pažvelgė į mane.

Tai buvo miela.

– Kokiu, kekšiau, stopu? Kas čia, kekše, per šūdžius? – suinkštė ant jos, pasijutęs išduotas.

– Matau, aiškiai skubate į kokį *tūsą*?

Užpylė mane keiksmažodžių lavina.

Išties buvo malonu.

Karolio aikštės automobilių stovėjimo aikštelėje – vis dar be lempos, bet jau apsikrovę tuzinu apmušalų ritinėlių – sutikome šeimos ir mano gimnazijos klasės draugą inžinierių Davidą Šulcą. Pristačiau jį Beatai su akivaizdžiu pasitenkinimu, nes *jo* kojos ir odiniai sandalai buvo švarūs. Beatą pristačiau kaip savo *bičiulę*.

– Kurgi jūs su bičiule einate? – pasidomėjo.

– Mudu su bičiule ieškome lempos, – atsargiai jam paaiškinau.

Linktelėjo supratęs ir visai nejautė jokio poreikio toliau ką nors aiškintis.

Šiuo metu nieko daugiau ir negalėjo padaryti, kad sutvirtintų mūsų draugystę.

– Ir lovos, – papildė Beata. – Meistras padeda man ją išsirinkti – iš tikrųjų jis didelis lovų žinovas...

Su *dėkingumu* mane pabučiavo į skruostą ir *atsiduso.*

Buvau priverstas sau mintyse konstatuoti, kad mudviejų tarpusavio kova pasiekė kiek pavojingą, nors ir labai malonią stadiją.

Inžinierius Šulcas sumišęs palingavo galvą, kiek atkraginęs smakrą priekin (šitą nuolankų gestą paskutinįsyk mačiau prieš keliolika metų, kai jį Sazavoje netikėtai nugalėjau mudviem žaidžiant stalo tenisą).

– Gal, – susimąstęs pridūrė, – man irgi vertėjo tapti rašytoju.

O trečiąkart Zbraslavėje, kai Beatos pageidavimu mudu *tik taip sau pabandyti* išlipome prie baldų parduotuvės, užsirovėme ant kolegės Tauferovos.

– Ši *nuostabi moteriškė* – Beatka Kralova? – sušuko *netikėdama* savo akimis.

Anksčiau ją mokė rusų kalbos.

Pagyrė Beatos *gražius* vasarinius rūbus bei *gražų* įdegį ir smulkiai mus supažindino su savo senos, leukemija sergančios tetos sveikatos būkle. Paskui pasiteiravo, *ką čia nešamės*; apmušalų raštus pavadino *labai dailiais*, o išsirinktus klijus *tinkamais*.

Galiausiai neiškentė.

– Kur taviškės? – prisiminė.

– Dar prie jūros, – ramiai paaiškinau. – Turėjau grįžti anksčiau dėl šiokių tokių darbų.

Šypsojosi dažytomis lūpomis.

– Perduok joms linkėjimų.

5. Beatos kambario pertvarkymas spartumu, sutelktumu ir pasamdytų darbininkų skaičiumi priminė brangaus amerikiečių filmo, kurio prodiuseriui *dega terminai*, kulisų ruošą – abu stoglangiai buvo įstatyti dar naktį, priešpiet buvo išklijuota apmušalais ir iškuopta, taigi iškart po pietų firmos *Šleihrtas ir sūnus, stogo dangos* darbuotojai galėjo tiesti rožinę kiliminę dangą. Agata, Beata, aš ir Petršikas neturėjome ką daugiau veikti, todėl neskubėdami nešiojome į kambarį pirmiausia senus, o paskui ir naujuosius baldus tokia eilės tvarka, kokia juos iš

atskirų parduotuvių tą popietę vis atveždavo. Turiu pasakyti, kad nepaisant anksčiau išvardytų Beatos ir mano skonio skirtumų galiausiai visa aplinka atrodė (netgi su sena lova ir be lempos) nuostabiai miela ir jauki, – o kai aš benzino baką, iki šiol besivoliojusį mansardoje, išnešiau laukan ir pastačiau po Kralio garažo lietvamzdžiu, negalėjau nusikratyti jausmo, kad mano racionali optimistinė misija nebuvo visiškai nesėkminga.

Sutuoktiniai Kraliai grįžo kiek prieš septynias. Jie įžengė kaip tik tuo metu, kai buvau bebaigiąs sistemiškai dėlioti knygas į naujutėlaites lentynas (klasifikavimą pagal autoriaus *tautybę* intuityviai siejau su kriterijumi, kurį vadinu *autoriaus skaitomumo dažniu*) ir kaip tik remdamasis menkomis fragmentinėmis Froido veikalo žiniomis bandžiau sau paaiškinti, ko abi merginos taip *džiaugsmingai burkuoja* dėliodamos Beatos kelnaites ir liemenėles į vieną naujosios juodos drabužinės stalčių. Pro stoglangius į kambarį krito švelni pavakario šviesa, rožinį kilimą spalvindama auksu žibančiais šiltais atspalviais. Kralis nusiavė batus.

– Nuostabu! – pareiškė.

Ponia Kralova paglostė man ranką ir pridūrė, kad *pasaka*.

O aš *tiesiog burtininkas*.

Supratau, ką turi galvoje, – ir keliom *linksmom kukliom užuominom* pabandžiau jai paaiškinti keletą svarbių dalykų: kad šiandien prie šaltinio, deja, tupi ne ta pikta rupūžė, kurią lengva įveikti, ir kad retas kuris apskaičiuoja, kiek drakono galvų reikės nukirsti. Veltui.

Kralis vienomis kojinėmis nustypino pabučiuoti abiejų savo dukterų.

Vėliau, nepaisydamas mano spyriojimosi, nusitempė žemyn į kabinetą ir ten mane vienąsyk vyriškai apkabino, kliūstelėjo stiklinėn škotiško viskio *Glen Deveron* ir įteikė dešimt tūkstančių kronų.

– Žinojau, jog sugebėsi, – ištarė susijaudinęs.

8

1. Kai po vakarienės mudu su Beata grįžome viršun, lauke jau viešpatavo tamsa. Štai tada ir sužinojome, jog vienas iš stoglangių privalumų – galimybė stebėti nakties dangų tiesiog iš kambario. Todėl susėdome į 1931 metų krėslus ir ėmėme žiūrėti į milijonų metų senumo žvaigždes.

– Jėga, – grožėjausi.

Šis netikėtas atradimas įkvėpė Beatą pareikšti keletą pastabų apie *erdvėlaikį*, bet šiandien negebu jų atkurti net apytiksliai (pamenu tiktai jos tvirtinimą, jog taip įmanoma suprasti *absoliučiai viską*, kuris pažadino iracionalią viltį, kad čia sėdėdamas gal kada nors gebėčiau suprasti net ir Danielos Hodrovos romanus).

– Turbūt nėra reikalo viską suprasti, – išdėsčiau savo nuostatą ir *supažindinau* su Voneguto terminu *gynyba nuo informacijos.*

– *Gynyba nuo informacijos?* – susimąsčiusi paklausė Beata. – Bet juk tai cenzūra.

– *Autocenzūra,* – pabrėžiau. – Yra skirtumas. Žmogus vengia tam tikros informacijos sąmoningai ir geranoriškai – dėl savo dvasinės sveikatos.

– Ir pats sau pučia miglą.

– Ir *kilniaširdiškai* gražina tikrovę, kad ši būtų pakenčiamesnė.

– Sakykim, tas tavo romanas, – išdrožė staiga.

Džiaugsmas, kad jį taip greitai perskaitė, pynėsi su nuogąstavimu, kurį sukėlė jau vien žodžių junginys *tas tavo romanas.*

– Tęsk, – narsiai tariau.

(*Menininkui nereikalinga kritika, menininkui reikalingas įvertinimas. Jei reikalinga kritika, tai jis ne menininkas.* Gertrūda Stein)

– Argi tai ne tas pats? – Palingavo galvą į šalis: – Ir todėl tu apimtas troškimo visus *linksminti...*

Gūžtelėjau pečiais:

– *Bijau pasirodyti nuobodus.*

Šyptelėjo.

– Šunyčiai, senučiukės, angelėliai... Ir to tau išties reikia?

Priekaištaudamas priminiau kai kuriuos svarbiausius savo poetikos principus, su kuriais ją supažindinau jau per pirmą paskaitą. Tą jau išeitą kursą papildžiau savo mėgstama, bet iki šiol nepavartota paralele: savo rašymą palyginau su kareivio iš fronto motinai siunčiamais laiškais.

– Supranti, – aiškinau, – virš galvos jam švilpauja šrapnelių skeveldros, apkasuos jį graužia blakės ir žiurkės ir jis išalkęs taip, kad surytų net savo artimiausio draugo vidurius, kabančius netoli ant spygliuotos vielos, bet savo mamai kaskart parašys, kad jam viskas gerai ir kad tuoj grįš...

– Dėl to, kad toks melas, *mano manymu*, šventa jo pareiga, – pridūriau kiek užsidegęs.

– Susierzinai, – pareiškė Beata.

Dėsčiau, kad esu lyg savanoris ryšių karininkas tarp niekinamo, bet perkamo *skaitalo* ir respektabilios *literatūros*, kurios veik niekas neskaito, todėl neabejotinai turįs taikstytis su tuo, kad kartais mane piktai aprėks iš abiejų stovyklų. Vyliausi, jog ji deramai įvertins mano tiesiog tobulą formuluotę, bet, matyt, jau mąstė apie kažką kita.

– O kuriuo atveju tu *tikrai* žudytumeisi? – paklausė lyg niekur nieko.

Nuoširdus pokalbio posūkis nuo romano prie minčių apie savižudybę mane pralinksmino.

Bet ji pareikalavo atsakymo.

– Tikrai žudyčiausi, jeigu prireiktų išmokti pjaustyti metalą autogenu.

Įspėjo, kad kalbėčiau rimtai.

Susimąsčiau.

– Tikrai? Jeigu mano duktė sumanytų tekėti už kokio nors *baisuoklio...*

– Už ko?

– Sakykim, už Pavelo Viteko, – tariau. – Arba Budos.

Teatrališkai nusipurčiau.

– *Paistalai,* – tarė liūdnai. – Matai? Jau net nesugebi kalbėti rimtai.

– *Jokie paistalai.* Tai – kaip rašė Romanas Garis – būdas įveikti realybę, kai ši kėsinasi užnerti kilpą tau ant kaklo.

– *Paistalai* ir *citatos,* – nusivylusi patikslino.

Nusižiovavo.

Atsistojau.

– Siūlau taiką, – tariau. – Nekalbėkime daugiau apie savo *gyvenimo filosofijas,* nes jos per daug skirtingos, – geriau likime draugais.

– Važiuosim rytoj tos lempos? – paklausiau išeidamas (kažkas man neleido ištarti žodžio *lova*).

Ji nusijuokė.

Tipiška situacija: jei tarpdury jos būčiau paklausęs apie Tojeną, Sartrą arba krikščionybės istoriją, nė antakis nebūtų virptelėjęs. Pasiteirauju apie lempą – ir jai vos neplyšta širdis.

– Iškeliausim ankstyvą rytmetį, – iš to linksmumo net ašaros ištryško. – Ramiausiai gali miegoti čia, – pridūrė.

Už stoglangio viepėsi apsimetėlių sodininkų, Šiknių, Barselonos amerikiečių ir *Spartako* ledo ritulininkų veidai.

– Namuose dar turiu šiokio tokio darbelio, – pasakiau, o gerklėje įstrigo kažkoks gumulas.

2. Šiandien Otas Karlas atnešė šių metų leidinio *Čekų prozos naujienos* meninio apipavidalinimo projektą – pagal vyriausiojo redaktoriaus pageidavimą jis buvo paprastas, be jokių raitymų, tik išraiškingi juodi užrašai ant spalvoto popieriaus. Evos Kantūrkovos *Paminklas* buvo geltonas, Liubomiro Martineko *Gerosios nevilties kyšulys* – žydras.

– Aš noriu rožinio, – tariau Otui. – Mano romanas – nepriekaištinga *love story**.

Meiliai man nusišypsojo.

Pabudau nuostabų saulėtą rytą. Pavalgiau, pasiėmiau lankstomąjį metrą ir tik tariamai gailėdamasis *tokio vasaros leidimo būdo* džiugiai išėjau iš namų.

Priešingai, nei tikėjausi, nesiruošėm važiuot nei lovos, nei lempos, o – kaip man nuo terasos sušuko Agata žydru maudymosi kostiumėliu – į Slapus. Pamojavo ir dingo name.

– Į Slapus? – pasiteiravau Beatos, plaunančios priekinį kabrioleto stiklą.

– Į Slapus, – tarė įsakmiai.

Agata – vientisu žaliu maudymosi kostiumėliu su didelėmis baltomis ramunėmis – jau nešė pledus ir pintą krepšį su maistu.

– Neturiu glaudžių, – paprieštaravau.

– Paskolinsim tau tėčio, – linktelėjo Beata seseriai.

Agata juokdamasi vėl nubėgo, o kai su jomis po kurio laiko grįžo, buvo apsimovusi aukso spalvos bikinį, juokingai apnuoginantį jos liesą užpakaliuką. Beata išvertė akis. Norėjau padėti Agatai apsispręsti (ir išsivaduoti nuo jos kitų persirenginėjimų), todėl prisiverčiau *sušvilpti iš nuostabos*. Pamalonința nuraudo ir jau kėsinosi man *draugiškai* pliaukštelti, bet kai užsimojo, trinktelėjo ranka į veidrodėlį.

– Ai!

* Meilės istorija (*angl.*). *Vert.*

Beata kilstelėjo antakius ir pataisė veidrodėlį.

Užsidėjo tamsius akinius.

– Na, – tarė *ramiai*, – ar jau galim?

Plentas buvo tuščias.

Beata važiavo greitai ir ryžtingai.

(Bijau, kad man po tam tikro laiko posakis *moteris prie vairo* nebeteko šmaikštaujamo pobūdžio, ir šiandien, labiau nei užuomina į kvailą anekdotą, iškyla kaip žaismingas, fascinuojantis erotikos ir mirties lydinys, – nors tai, pabrėžiu, tikrai joks intelektualumo įrodymas.)

Bet tąkart dar ne.

Tąkart dar šiltas vėjelis šiaušė mums plaukus ir glostė mūsų veidus. Tąkart mano pasitenkinimą drumstė tik tai, kad Kralio glaudės išmargintos leopardo raštu.

Artimiausioje tiesioje atkarpoje pirštu lengvai paliečiau nuogą Beatos šlaunį, o kita ranka parodžiau į spindintį saulės rutulį.

– Smagalai, ką? – Dėl vėjo turėjau kiek rėkti.

– Smagumynai smagalai!

Lūpų kampučiai ją išdavė.

Davlėje Agata išsiprašė ledų. Smagiai iš automobilio stebėjome, kaip nedidelėje eilėje kas penkios sekundės gėdydamasi timpteli aukso spalvos kelnaites.

– Elgiausi su tavimi siaubingai, – staiga tarė Beata.

Atsuko į mane labai *sunerimusį* veidą.

Pajutau, kad ją suprantu.

– Norėčiau tavęs atsiprašyti.

Netgi nusiėmė akinius.

Likome tik su maudymosi kostiumėliais.

Kaip teisingai ir įtikinamai pavaizduoti kūnišką geismą – ir drauge išvengti seilėtos pornografijos? Nors ir suprantu, kad *Penthous*ų, rubrikų apie seksą ir visų tautų mielai klausomų dainų kvietimo susidėti su *merga iš Deivicės rajono, kuri ne-*

nusisega sijono, laikais neturėčiau kankintis dėl kažkokių perdėtų skrupulų, bet vis viena esu šiek tiek sutrikęs. Nors pora atsargių *erotinių* dalykėlių jau buvo ankstesniame romane, bet ten likau pasislėpęs (tarsi ir pats būčiau skaitytojas) už Kvido, be to, visad galėjau išsisukti taręs, kad viskas *romane fiktyvu.* Bet ką daryti čia, rutuliojantis tikrų įvykių virtinei? Išties jau kitame skyriuje turiu prieš savo dukters, savo žmonos, savo motinos ir savo senelių akis atsisagstyti klyną ir tą savo brutalų ir spaudžiantį daiktą kišti į drėgnas Beatos Kralovos įsčias? Dėl Dievo!

Kaip ten tas Vaculikas daro?

Po praėjusių dienų lietaus žolė Ždanėje atrodė labai šviežia, o ir vanduo nebuvo – kaip čia dažnai pasitaiko – iki alpulio šiltas, bet apgaubdavo kūną malonia vėsa. Rytas lėkė gana taisyklingai keičiantis dviem periodams. Kai mes eidavom plaukioti visi trys iš karto, neapsieidavome, žinoma, be Agatos krykštavimo, taškymosi ir murkdymosi po vandeniu, o vanduo veik *virte virė.* (Beata laikėsi nuošaly, bet Agata kuo toliau, tuo begėdiškiau mane apglėbdavo savo plonomis kojomis, todėl aš – su apsimestu seno *leopardo* nepasitenkinimu – savo sunkia letena laikydavau panardinęs jos galvytę po vandeniu tol, kol įsižeidusi kūkčiodama ir ašarodama neišsiropšdavo į krantą.) Tačiau kai Agatai į vandenį nesinorėdavo arba kai tik nubėgdavo kažkur pas draugę, veidrodinis paviršius vos vos subanguodavo – saulėje suspindėdavo nuo mudviejų su Beata plūduriuojančių kūnų baikščiai tolyn nusiritantys ratilai.

Panašiai nutikdavo ir ant kranto – vos tik likdavome ant pledo vieni du, *linksmas čiauškėjimas* tučtuojau priblėsdavo. Kai tai atsitiko pirmą kartą, mirksnį gulėjome tylėdami, o paskui ji paklausė:

– Šventi Naujuosius?

Pamaniau, kad jos visai *nereikšmingas* klausimas – tai tik

savaip mielas atvirumas, savitas juokingas prisipažinimas, kad ir ji pastebi tą sunkią tylą, kuri po Agatos dingimo įsivyrauja ant pledo, – bet kas keisčiausia, pasirodė, jog tas klausimas ją *išties* domina. Todėl priskyriau save kažkur per vidurį tarp kraštutinių šampano ir petardų šalininkų ir ne mažiau kraštutinių kad ir menkiausių naujamečių linksmybių priešininkų.

– Hm, – tarė. – O apie ką galvoji, kai keliesi?

Atkūriau tą vos pusės centimetro plyšį tarp mudviejų įkaitusių pečių.

– Galvoji apie Naujuosius? Kiekvieną rytą, – patikslino. – Tiesiog apie ką galvoji pabudęs...

Sunerimęs įsivaizdavau paskutinį iš tų *hard-sex filmų*, kuriuos tuo laiku kažkoks gašlūnas kiekvieną rytą demonstruodavo mano akių tinklainėse ir kuriuose Beata atliko vaidmenį, aktorių žargonu įprastai vadinamą žodžiu *trinka*.

– Nieko įdomaus, – tariau. – Įsivažiuoju tik per ilgesnį laiką. Rytą negebu sužvejoti gilesnių minčių.

Kiti Beatos klausimai lietė – bent jau tie, kuriuos prisimenu – mano *jausmus* dėl mūsų tautos istorijos (rodos, apibūdinau juos kaip *maišalynę*), mano lūkesčius, susijusius su artėjančia Vandenio era (*kupini prieštaravimų*), ir *priežastis*, paskatinusias mane tapti mokytoju (pasakiau, jog nuo gimimo jaučiau didžiulį vidinį poreikį perduoti kitiems tą džiugią pažinimo evangeliją, lyg garbingos žmonijos estafetę, be to, man būtinai reikėjo buto). Taip prisikasėme prie santuokos. Kiek laiko vedęs? Taip ilgai? Ar turime bendrų draugų? Ką veikia žmona, kai rašau? Kaip mudu susipažinome? Plaunu indus? Kas sunkiausia santuokoje? Kokia pagrindinė skyrybų priežastis?

– Santuoka, – tariau.

Kažkur buvau tą mintį skaitęs.

Stengiausi atsakinėti kiek įmanydamas teisingiau, kol galiausiai pradėjau baimintis, kad jos dvidešimtmetėms akims sukūriau kaži kokį baisingos, *miesčioniškos* ateities paveikslą – vis dėlto mane pagyrė, kad nebandau su ja to nuvalkioto triuko

žmona, mergyt, manęs nesupranta.

– *Žmona mane supranta* irgi triukas, – pareiškiau.

– Žinau, – liūdnai pratarė.

Beata vis klausinėjo... Kuo artimesni mudu darėmės, tuo jai klausimų kilo daugiau. Jiems surūšiuoti reikėtų plataus ir kruopščiai suskirstyto teminio katalogo, jų analizei – patyrusio psichiatro. Klausinėjo visko – nuo Apolinero, filisterių, celibato ir Drtikolo iki ksenofobijos, Jelostouno parko, dzenbudizmo ir geltonosios karštinės. Faktas, kad į kai kuriuos iš tų klausimų nežinojau atsakymo, jai buvo nusivylimo, kurio nemokėjo paslėpti, šaltinis.

Ar irgi jaučiuosi *nekaip*, kai padedu pereiti gatvę akliesiems?

Ar man irgi pasitaiko akimirkų, kai imu neapkęsti *absoliučiai visų* žmonių?

Ar nepasiūlyčiau kokių nors *gerų* antistresinių pratimų?

Ar mane irgi taip *pjauna* grupiniai žaidimai?

Ką *iš tiesų* manau apie Fučiką?

Ar *falo garbinimas* yra mitas?

Ar bažnyčioje irgi jaučiuosi kaip Merė Pikford?

Ar irgi kartkarčiais susigraudinu, žiūrėdamas į čiužinėjančius vaikus?

Ar irgi šlykščiuosi žodžiu *menstruacijos*?

Ar irgi šlykščiuosi *pokalbiu*?

Ar man irgi labiau patinka *vyresni* žmonės?

Ar man neatrodo, kad *liūdni* žmonės išmintingesni?

Ar rytoj eisiu *pasitikti*?

Štai taip. Be pertrūkio.

Pietavome jau popiet mieste. Suradome lempą. Nutempė jos automobilį. Beata tik nusijuokė. Pareiškė dvejus metus nevažinėjusi metro. Kralis irgi prapliupo juoktis, kažkam paskambino – ir po dviejų valandų jį parvilko. Nors kaip kiti nepuo-

liau ploti iš nuostabos, bet kita vertus, nebuvau ir labai pasipiktinęs šiuo tiesioginiu mūsų jaunos demokratijos korupcijos įrodymu. Mano pilietinis budrumas buvo sumažėjęs.

Bet užtat miegojau namie.

3. Kelionių agentūros *Last Minute Travel* autobusas, sulaikytas prie Italijos sienos, atvyko gerokai vėluodamas. Savo laukimą ir didėjantį susierzinimą malšinau prisimindamas kai kurias *amžinas vertybes*, kuriomis iki šiol rėmėsi mano gyvenimas.

Po dviejų valandų autobusas pagaliau sustojo prie šaligatvio.

Sucypė hidrauliniai durų vyriai.

Kai svetimų įdegusių veidų minioje pastebėjau žmoną, didžiai savo nuostabai, supratau, jog ji vis dar graži.

– Tėti! – suriko dukra.

Ant jos rusvo kaklo sublizgo grandinėlė.

Vieną naktį, turbūt po mėnesio, kai buvau pašauktas atlikti privalomosios karinės tarnybos, prie mažučio geležinio Bratislavos–Vainoros dalinio budėtojo padėjėjo stalelio parašiau *eilėraštį* apie savo santykius su dukra. Noriu jį pacituoti, nes jau vien tai, jog, nepaisydamas senų įsitikinimų, apleidau prozos dirvą ir iššoviau į poezijos erdves, yra ganėtinai daug sakantis tąsyk mane apėmusių jausmų priepuolio nepakaltinamumo įrodymas:

Mano dukra
amžinai įgrysta
kabinasi man ant kaklo
betgi dūstu
kai ant kaklo to jos mazgo
neturiu...

Gal geriau jau proza.

Nors Beatos atsiprašiau už pavėlavimą, tvirtindamas, jog tai ne mano kaltė, nors sena *(žalia!)* sofa naujai įrengtame kambaryje keistai kontrastavo su kitais baldais, važiuoti į miestą naujos ji nenorėjo – pareiškė, kad tas *lovos ieškojimas* darosi *keistas.* Turėjau nemažai pasistengti, kad ją įtikinčiau, jog dabar pasiduoti ir neužbaigti viso šito reikalo būtų apmaudu.

– Vis vien jau vėlu, – priešgyniavo.

– Dabar popietė, – prieštaravau, – turime marias laiko.

Negalėjau nusikratyti įspūdžio, kad apie tas dvi valandas, kurias rytą laukdamas autobuso praleidau tarp cigarečių nuorūkų ant Opletalo gatvės šaligatvio, prifantazavo nebūtų dalykų.

Galų gale ją perkalbėjau – bet visos mano pastangos nuėjo velniop jau pirmoje tą popietę aplankytoje baldų parduotuvėje. Jos vedėjo meilumas ir vulgarumas buvo neįtikimas: jis *sąmoksliškai* mudviem mirksėjo, davinėjo dviprasmes pastabas ir su kaži kokiu nešvankiu *supratingumu* siūlė lovas *čia pat ramiai išbandyti.* Keletą kartų į jį pažvelgiau *su niekinama pagaila,* bet netikėtai jo spaudimo neišlaikė Beata – nusiminusi klestelėjo ant siūlomos *dvigulės*; veidas išbalęs, lūpos kietai sučiauptos. Kiekvieną jos judesį lydėjo beviltiškas polietileninio uždangalo šnaresys.

– Na, kaip ten judviem ridinėtis? – sugriaudėjo vedėjas.

Užuot atsakiusi, Beata užmerkė akis.

– Vienintele saldžiausia, tėvyne, tu mieliausia, – nenustojo plyšavęs.

Prisėdau prie jos ant lovos krašto.

Susirado mano ranką ir tvirtai ją sugniaužė.

– Tai bent kąsnelis! – patenkintas sukriokė vedėjas.

Pasilenkė, norėdamas dirstelti jai į tarpvietę.

– Gal verčiau eime išlenkti po taurelę, – pasiūliau.

Beata dar tvirčiau sugniaužė mano ranką.

Bet jos akys liko užmerktos ir tada, kai, lydint to idioto jau visai nedviprasmėms nepadorioms pastaboms, vilkau ją iš tos parduotuvės.

Po trijų konjako taurelių prie *Kotva* užkandinės baro vos aukštu žemiau esančiame baldų skyriuje ji visiškai spontaniškai, bet kartu su kažkokiu tikru rituališkumu lovas išbandė visas iki vienos: spalvotas dvigules, tradicines *baltas*, modernias metalines su žalvariniais puošiniais, lankstomas sofas ir *apvalius sutuoktinių guolius su amerikietiškais plono pliušo apvalkalais*.

Gulėsi ant jų šventiškai susikaupusi.

Vartėsi ant šono ir ant nugaros, ir ant pilvo.

Kartais paglostydavo apmušalus.

Kvėpavo į veidrodinius galvūgalius.

Apkabino keletą pagalvėlių.

Spausdama pirštu išbandė, ar tvirti čiužiniai.

Patogioje juodais apmušalais lovoje *Wendy* už 18 990 kronų galiausiai netgi vos girdimai sukniurkė.

Neryžtingai ją drausminau, nuolaidžiaudamas jos veidmainiškiems žaidimams.

– Šitos noriu, – pasakė.

– Yra su reguliuojama dalimi galvai ir atskiru pūkų čiužiniu, – maloniai ir dalykiškai paaiškino pardavėja. – Tą apvalkalą galima nuvilkti.

Palaukė, kol Beata atsistos, ir parodė mudviem, kaip apvalkalą nuvilkti.

Beata puolė man į glėbį.

– Matai? – tarė švelniai. – Juk tai siaubingai *praktiška*.

– Galima plačiai išsitiesti, – tęsė pardavėja.

Pademonstravo.

Beatos alsavimas dvelkė konjaku.

– Plačiai išsitiesti – girdi? – tarė švelniai. – Juk tai siaubingai *optimistiška*.

Beatos prisilietimas buvo per daug malonus, kad eičiau išbandyti.

– Pirkim, – pasakiau kiek nualsęs.

Apdovanojo mane ilgu bučiniu, lyg aš iš tiesų mokėčiau.

– Noriu nupirkti tau kelnes, – sušnibždėjo, kai atgavo kvapą. – Arba kostiumą. Dabar pat.

Galvą guldau, buvo taip: nė jokia žydinti pavasarinė pieva, nė jokia išsinuomota vila su spragsinčiu židiniu, o tik ankšta persirengimo kabina vyriškos aprangos skyriuje kaip blogiausiame pornografiniame filme.

Ir dar plyšys, likęs užtraukus užuolaidą.

Dvi pakabos su skubotai išsirinktais kostiumais.

Įtarių pardavėjų šnibždesys.

Didelis veidrodis ir mano moralinis nuosmukis.

O paskui, miela senučiut, aš nusismaukiau kelnes, o Beata savąsias kelnaites įsigrūdo rankinėn.

– Na, ar ponui tinka?

Žmona kostiumą pagyrė – pasakė, jog gerai padariau, kad jį nusipirkau.

Atseit man jau *seniai* reikėjo naujo.

Beje, buvau juo apsivilkęs per pokylį pilyje, švenčiant Respublikos įkūrimą, prieškalėdiniame menininkų susitikime su buvusiu kultūros ministru, per neseniai vykusią rašytojų vakarienę pas Amerikos ambasadorių ir, deja, tame šventiniame vakare pradedant Tarptautinius šeimos metus.

...padėti mokiniui užmegzti ryšius su pasauliu, pažadinti ir ugdyti jo kūrybingumą ir bendravimo su pasauliu gebėjimus.

Otokaras Chlupas, Jaromiras Kopeckis ir kt., *Pedagogika*

4. Tai buvo daugiau nei laimė.

Tai buvo laimė ir *kartu* baimė.

Baimė, kad tai baigsis.

Baimė, kad tai nesibaigs.

Iš tikrųjų nesiryžtu leistis į platesnius *apmąstymus apie meilę*

1994 metais (pavyzdžiui, ar pastebėjote, kad to prieš tai nutikusio *suartėjimo su moterim* visai pragmatiškai nelaikau svaria naujo skirsnio atsiradimo priežastimi), vis dėlto turiu pripažinti šit ką: nuo tada *kai kas pasikeitė*.

Pradėjau rytais mankštintis.

Vos tik kiek išlįsdavo saulutė, tamsinau savo įdegį, gautą prie Adrijos.

Pincetu išsiroviau plaukelius iš nosies.

Nusipirkau penkerias naujas trumpikes, penkias poras kojinių ir (pirmąkart gyvenime) dantų siūlą.

Nustojau apie Apdaiko romaną *Poros* sakęs *banalus, nors visai mielas*.

Nuvalkiotos vilų gyventojų dainos pritariant gitaroms savaitgaliais Sazavoje pripildydavo mano akis ašarų:

Garbaną tau nukirpsiu patylom
ir lyg pamišęs po pagalve ją pasikišiu...

Viešpatie Dieve! – atsidusdavau.

Gyvenime nebuvau girdėjęs nieko teisingesnio.

O namuose išties buvo *klaiku*. Tomis pirmomis dienomis su šeima praleistas laiką mano atmintyje – šitaip vadinama romanuose – apgaubtas *miglų dūmeliais*. Pamenu tik, kad užsidegęs rengiau kažkokias atostogų iškylas (sakykim, prisimenu, kad mes visi lankėmės Konopištėje, bet neįstengiu prisiminti ko nors daugiau – buvo uždaryta?). Ačiūdiev, jiedvi nieko nesuprato – kartais jau ir anksčiau skrajodavau padebesiais.

– Tėtukas rašo, – atlaidžiai aiškindavo žmona dukteriai.

Tačiau ta nauja paslaptis įsiskverbė į visą mano kūną ir tiesiog taip jį veržė, jog rodėsi, kurią akimirką tuoj tuoj prasiverš paviršiun. Nuo pastangų ją bet kokia kaina išlaikyti man pradėjo drebėti rankos. Apverčiau ir išliejau daugiau stiklinių bei puodelių už Agatą. Kruopščios pastangos neįskaudinti šeimos mane pavertė konspiracijos vergu. Kadangi Beatos laiškų daugėjo, buvo vis sunkiau rasti jiems išties *saugią* slėptuvę.

Naktimis keldavausi ir tamsoje tikrindavau tas slėptuves. Kai trokšdavau išvysti bent jau jos nuotrauką, turėdavau nuo sienos atitraukti indaują su prosenelės porcelianiniu servizu.

Nors ir ėmiausi visų saugos priemonių, kartkarčiais patekdavau į nenumatytas situacijas, kai atrodydavo, jog neišvengiamai išsiduosiu. Ar jums kada, ponai, pasitaikė, kad lankydami uošvę nieko nesumąstydami nusišnypšdavote – ir nosinėje pajusdavote nepakartojamą savo meilužės įsčių kvapą?

Laimė, bent jau savo meilės laiškų juodraščiams ir (norit tikėkit, norit ne) *eilėraščiams* netyčia aptikau tiesiog neįtikimai puikią slaptavietę: ant popieriaus aplankų, į kuriuos aš juos pamažu dėliojau, didelėmis spausdintinėmis raidėmis užrašiau *MEILĖS LAIŠKAI IR EILĖRAŠČIAI* – ir įgrūdau juos tarp lapų su rašomo romano pastabomis krūvos.

Jokiame seife nebūtų buvę saugesni.

Jei kas ką ir įtarė, tai nebent šuo, kurį dabar vedžiodavau neįprastai dažnai. Kai tik dingdavome iš langų apžvalgos rato, pasukdavau telefono būdelės link.

– Meile mano, – murmėdavau į ragelį.

Rimtai.

Kai vakarais grįždavau iš Beatos, šuo patenkintas man uostydavo rankas. Vizgindavo uodegą.

– Šalin, – stumdavau nuo savęs.

Vakar vakare vonioje man dingtelėjo naujas šio kompiuterių amžiaus meilės žodyno posakis: *nuostabūs, neturintys formato delnai.*

Vakarų palėpėje mudviem su Beata neužtekdavo (buvo nuolat nesaugu – juk į kambarį bet kada galėjo įpulti Agata, o ponia Kralova įtarumu ėmė panėšėti į pardavėjas iš Kotvos).

Nors atostogos dar nesibaigė, žmona jau ėjo į darbą.

– Turiu keturiasdešimt minučių, – uždusęs šnopuodavau į

ragelį, kai duktė priešpiet nubėgdavo pas draugę. – Gal penkiasdešimt.

Girdėdavau, kaip nurydavo seiles.

– Nusileisk prie Strakonicės kelio, – tardavo Beata. – Po keturių minučių būsiu ten.

Atvažiuodavo apsivilkusi taip, kaip ją užklupdavo mano skambutis – su chalatu, darbiniais tėvo marškiniais, marškinėliais ant nuogo kūno. Maždaug šimto keturiasdešimties kilometrų per valandą greičiu skriedavome iki artimiausio posūkio; prieš jį staigiai stabdydavo ir pypsėdama grūsdavosi į dešinę juostą. Nuo čia iki *mudviejų* miško keliuko buvo vos kilometras.

Jeigu tą vasarą tikrai kam nors jaučiau neapykantą, tai grybautojams.

Kas nors kaip Edas Makbeinas, kurį taip užsidegusi leidžia mūsų leidykla, veikiausiai parašytų: *Tuo pačiu automobiliu ir tuo pačiu plentu, kur aną vasarą važinėdavo ieškoti meilės, po metų – netgi dar greičiau – privažiavo mirtį.*

Meilužės mirties nuojauta.

5. – Na kaip tas *kursas*? – paklausė manęs Kralis vieną vakarą jau įpusėjus rugpjūčiui. – Kiek *pažengėme*?

Nuskambėjo keistai. Iš Petršiko buvau girdėjęs, kad Kraliui šiuo metu *nesiseka verslas*, taigi privalėjau kalbėti ypač apdairiai.

– Sakyčiau, viskas pagerėjo, – pasakiau. – Net ir mudviejų tarpusavio santykiai.

– Pastebėjau.

Aš tylėjau.

Kralis stebėjo mane primerkęs akis.

– O kaip tas jos *rašymas*?

Apie *rašymą* mudu jau ilgokai nebuvome kalbėjęsi.

– Pradeda... Tai, ką iki šiol skaičiau, ne taip jau blogai.

– *Pradeda?*

Bjauriai nusiviepė:

– Moku tau nuo birželio galo, o ji *pradeda*?

Gūžtelėjau pečiais:

– O ko tikėjaisi? Kad liepą ji bus Saro?

Pavartoti vardą, kurio jis negirdėjęs, suprantama, buvo klaida.

– Galiu perskaityti, ką parašė? – puolė tiesiai.

Sudvejojau: be apsakymo *Tėtis ir aš* (aišku, jis nebuvo vertas dėmesio), Beata nieko kita man nebuvo davusi skaityti.

– Dar ne.

– Dar ne? – pakėlė balsą.

– Denisai, – taikiai tariau, – ką čia vaizduojam?

Bet jis jau užsispyrė.

– O ką čia vaidiname? – mestelėjo susierzinęs. – Aš tik noriu žinoti, *už ką* jau trečią mėnesį tau moku!

– Jautiesi, lyg pinigus būtum išmetęs balon?!

Nesileido išmušamas iš vėžių:

– Tai kaip tik ir bandau išsiaiškinti!

– Denisai, – tariau, – prisimink, kai pirmą kartą čion atėjau, ten viršuje, niūriame urve, gyveno nebyli urvinė salamandra. Bėk pasižiūrėti ten dabar.

Dramatiškai nutilau.

– Ar tai ne šiokie tokie *rezultatai*? – *griežtai* paklausiau.

Nepritariamai palingavo galvą.

– Nesakau, kad tai tik mano nuopelnas – šiaip ar taip, turbūt pati būtų išsikapsčiusi. Bet juk aš netinginiavau, ar ne?

Šnopuodamas tylėjo.

– Suprantama, tikras kūrybinio rašymo kursas niekada nevyko, – prisipažinau. – Bet tai žinome abudu, aš juk niekad netvirtinau priešingai... Tiesą sakant, nežinau, ar kada koks nors vyks.

Na matai, bylojo *priekaištingas* jo žvilgsnis.

– Jei tau rūpi *tokio* pobūdžio kursas, aš pritariu, kad tai kiek rizikinga investicija.

Tuo sąlygos sakiniu bandžiau jam priminti, kad mudviejų *sandėris* iš pradžių buvo visai kitoks – juk pats troško, kad Beatą padaryčiau *laimingą*.

Bet Kralis neprisiminė.

– *Labai* rizikinga investicija, – tarė surūgęs, vis dėlto jam nepavyko paslėpti šiokio tokio pasitenkinimo – pats įlindau į kampą, kur jis ir norėjo mane įgrūsti.

Tai štai kaip tai daroma, pamaniau kiek įskaudintas.

– Už rugpjūtį tau dar sumokėsiu, – kilniaširdiškai tarė.

Išsitraukė iš kišenės *paruoštas* kupiūras.

Tik tą akimirką sumojau: dabar mane išmeta.

Negi tikrai čia rytoj nebebūsiu? – susivokiau pakraupęs.

Šioje gražioje virtuvėje? Gražiame jo kabinete? Nuostabioje *Wendy* lovoje?

– Rytoj nebereikia ateiti? – tariau pridusęs.

– Ne, – griežtai pasakė. Pažvelgė man tiesiai į akis: – Šiandien atsisveikinkite.

Visa tai buvo per daug netikėta.

– Man nereikia *to*, kuris niekam tikęs, aišku?

Visiškai.

– *Pone mokytojau*, – raiškiai pabrėžė.

Staiga!

Staiga mokytojai jau nesimyli.

Pakeliui į palėpę mano įniršis didėjo. Isčiulpia žmogų ir tiesiog jį išmeta! O profesinės sąjungos, suprantama, nieko!

Kol aš tai įsiaudrinęs pasakojau Beatai, ji pamažu nusirenginėjo.

– Eikš, – paskui tarė, – atkeršyk tam šlykščiam kapitalistui ir jo dukrai...

Tai nebuvo mylėjimasis – tai buvo *socialinis maištas*.

– Ką darysim? – paklausė po visko. – Kur susitikinėsim?
– Prie Strakonicės kelio.
– O žiemą?
Gūžtelėjau pečiais, nes nieko nesumojau.
– O kaip valandos viešbutėliai? – paklausė.
– Žinau tik vieną, – tariau. – Jo savininkas – tavo tėvas.
Ta beprotiška mintis, aišku, kilo man.
Ištariau tai – ir jau nebegalėjau atsiimti.
Tiesą sakant, ir nenorėjau.
Norėjau būti su ja.
O po mūsų nors ir tvanas.
– Žinai, ateik pas mus į pagrindinę mokyti... – taip skambėjo tas svarbus sakinys.

9

1. Kai paskutinės rugpjūčio savaitės pirmadienį šiek tiek po aštuntos įžengiau į mokytojų kambarį, kolegos, išskyrus Chvatalovą-Sukovą, kuri kažko įnirtingai ieškojo stalčiuose, žiūrinėdami atostogų nuotraukas jau gėrė pirmąją 1992–1993 mokslo metų kavą.

Linksmai mane pasveikino.

Mūsų tradicinius poatostoginius pašnekesius po kurio laiko nutraukė Chvatalova.

– Libuška, – ėmė graudintis, – ar nematei kur nors mano trikampio?

Libuška apgailestavo jos trikampio niekur nemačiusi.

Jaromiras, Lenka ir Irenka jo taip pat niekur nebuvo matę.

Chvatalova-Sukova metė į mane žvilgsnį, kuris akivaizdžiai bylojo, jog, jos akimis, *dingusio trikampio byloje* pagrindinis įtariamasis esu aš.

Irenka, per tą laiką subėgiojusi į posėdžių salę, grįžo su naujiena: pas mus atėjo naujas anglistas.

– Na ir kas? – nė kiek nenustebo Chvatalova. – Angliškai dabar moka kiekvienas.

– Iš kur rado anglistą? – suabejojo Liba. – Juos skiria kaip *tarpininkams komisinius*...

– Nebent būtų išlošę *Statyk ir laimėk*, – tarė Lenka.

Mėgavausi situacija, jausdamasis už juos kur kas pranašesnis.

Galiausiai nebeiškenčiau.

Visi neapsakomai nustebo.

– Beata Kralova? – pakartojo Irenka su ne apsimesta, o tikra nuostaba.

Dar kartą ištarus tą vardą, mano pranašumas virto karštom dujom varomu balionu, kuriuo pakilau aukštai virš kolegų galvų.

Žvelgiau iš tos aukštybės į juos beveik šaipydamasis.

Ką jūs apie tai, vargšeliai, išmanote! – pagalvojau.

Prieš devynias persikėlėme į posėdžių salę įžanginio susirinkimo. Prie stalo buvo jau beveik tiršta, ir išlaikyti Beatai tuščią kėdę buvo ne taip jau paprasta. Galiausiai ji – labai jau kruopščiai pasirinktu šventiniu kostiumėliu – pasirodė tarpdury. Sumišusi dairėsi – mostelėjau jai ranka. Pamačius laisvą vietą, jos veide suspindo palengvėjimas, ir ji kaipmat pasuko prie manęs. Patenkintas pastebėjau, kiek kolegų ir kolegių į mudu pažvelgė. Linksmas rėkavimas akimirką virto tyliu mandagiu šurmuliu.

– Vajėzau, – sušnibždėjo, įbedusi akis į staltiesės raštus.

Su malonumu prisitraukiau kėdę arčiau stalo ir padėjau savo delną ant nuogo jos kelio. Visa sustingo, su tikru pasibaisėjimu akyse.

Nerimastingai sumirksėjo.

– Atsipalaiduokite, – tariau, – panele mokytoja.

Pavaduotoja Konopna perskaitė dalyvaujančiųjų sąrašą – nebuvo tik kolegos Stržibrnio, kuriam, pasak vidaus ligų gydytojo pažymos, artėjanti mokslo metų pradžia sukėlė maniakinius depresinius baimės priepuolius, ir kolegos Styvo, kuriam mokslo metų pradžia sukėlė norą dar tris savaites pasilikti Meksikoje.

– Triskart valio, – sušukau.

Beata Kralova buvo pristatyta kaip nauja čekų ir anglų kal-

bos mokytoja, perimsianti ir dalį Styvo pareigų.

Atsistojo.

Pasinaudojau tuo, kad dabar žvilgsnis į ją bus visai teisėtas – pažvelgiau į ją kaip ir visi kiti. Tylom turėjau konstatuoti, kad mūsų naujoji kolegė išties daili. Kolega Kilianas iš nuostabos net švilptelėjo (beje, jam niekad nebūdavo sunku garsiai išreikšti *nuostabą*; keblumų kildavo, kai tekdavo viešai išreikšti *nepritarimą*).

Ir štai ji pas mus.

Mokyklos direktorius savo įžanginės kalbos pradžioje pareiškė viliąsis, jog per atostogas pasisėmėme užtektinai naujų jėgų, kad galėtume visiškai susitelkti sunkiems šių metų *auklėjamiesiems–mokomiesiems darbams*, ypač – kaip vėliau paaiškėjo – *kaminams statyti*, *mūsų mokyklai verkiant reikalingo trečiojo šiltnamio statybai* ir *statybiniams pertvarkymams, būtiniems auginti nutrijas*. Pavaduotoja Konopna *ta proga* priminė, kad turime nepamiršti ir mokymo.

– Atrodo, kad šiais metais dar privalėsime mokyti, – sušnibždėjau Beatai. – O aš jau vyliausi, kad tik auginsime kaliaropes.

Nepritardama nuo manęs atšlijo.

Vėliau pavaduotoja perskaitė klasių auklėtojų ir mokytojų kabinetų sąrašą.

– Tauferova, Trakaržova, Kralova, – paminėjo tarp kitų.

Viešpatie Dieve, saugok, pamaniau.

Smalsumas Beatą privertė vėl prie manęs pasilenkti:

– Kas ta Trakaržova?

Nusijuokiau.

Pavaduotoja Prochazkova mane visų akivaizdoje sudrausmino ir pridūrė, kad mokykla be bausmių – tartum malūnas be vandens. Paskui pareiškė, kad laiku ateitume į pamokas, nepamirštume pedagoginės priežiūros koridoriuose, be to, prižiūrėtume, kad mokiniai kabintų kuprines ant kablių. Priminė

ir praeitų metų blogybę – suolų stumdymą iš vietos – visai nekeista, kad suolai išstumdomi taip, jog klasės tampa panašios į net *nesinori sakyti ką.* Taip pradėjo paskutinę programos dalį – diskusiją.

Pirmoji į diskusiją įsitraukė kolegė Chvatalova-Sukova. Staigiai į mane metė reikšmingą žvilgsnį ir pranešė apie *trikampio vagystę*, išreikšdama savo nuostabą, kad tarp mūsų atsiranda tokių, kurie drįsta *kėsintis į nekaltą muzikos instrumentą.* Paskui visus susirinkusius pedagogus paragino mokant nepamiršti *ugdyti mokinių jausmų*, išreikšdama viltį, kad geriausias būdas lavinti jausmus – tai *graži muzika*, ypač ta, kurios mokiniai turi progą klausytis pamėgtuose *auklėjamuosiuose koncertuose.*

– Muzika, – pacitavo, – tai širdies kalba.

Bet jos pasisakymas nesulaukė didelio pritarimo.

– Ir tam trumpiausiam keliui į auklėjamąjį koncertą ir atgal, – pareiškė kolega Neteikalas, – reikia keturių miesto visuomeninio transporto talonėlių. Taigi iš viso *šešiolikos kronų.* Šešiolika kronų kainuoja...

– ...didelis romo, – metė repliką kažkas iš kolektyvo.

– ...vienas kilogramas apelsinų, kurių perkame savo Rišai, – ramiai tęsė Vladimiras.

Jo argumentavimas aiškiai artėjo prie tikslo. Nekantravau.

– Dauguma čia esančiųjų mane pažįsta – gal netgi noriai man pritartų, kad nesu *verksnys*, – švelniai tarė, o tuo metu dauguma linksmai nusiteikę mielai linksėjo. – Ir vis dėlto noriu pareikšti, kad ant mokinių jausmų ugdymo man bus nusišvilpt tol, kol mokykla mums nepradės mokėti už talonėlius.

Nusipelnė dalies kolektyvo pripažinimo plojimų ir *reikšmingo* vadovybės *sudrausminimo.*

Jo įsižeidimu ir nutilimu iškart pasinaudojo kolegė Trakaržova – perspėjo dėl vis didėjančio veneros ligų protrūkio ir pasiūlė svarstyti klausimą, ar mokyklos rūbinėse nederėtų įrengti prezervatyvų automato.

– Kas ji? – pašnibždėjo Beata.

– Trakaržova, – atsakiau.

Nuščiuvusią tylą, kuri po kolegės Trakaržovos pasisakymo įsivyravo posėdžių salėje, netikėtai pertraukė Jaromiras, jos planą išplėsdamas siūlymu – *jeigu jau kalbama apie tuos statybinius pertvarkymus* – merginų rūbinėje iškirsti angą į gatvės pusę, kuri, įstačius veidrodinį langą, praverstų praeivių seksualiniam švietimui, o antra vertus, mokyklai toks sprendimas būtų dargi ekonomiškai naudingas.

Mažai kas iš kolegų parėmė mano smagias katutes.

Pavaduotoja Prochazkova pasakė *niekaip nesuprantanti*, kodėl mes savo naujai jaunai kolegei prisistatome iš pačios blogiausios pusės, ir kad stendų apžiūra vyks penktadienį.

Tada liepė skirstytis.

Mokykla – ne tik institucija, mokykla yra vyksmas.

Petras Pitha

Po susirinkimo Trakaržova su Tauferova nusivedė naująją bendradarbę į paskirtąjį kabinetą. Aš nuėjau į savo klasę, kur nuolankiai, bet vis dar su tam tikru pasiaukojimu tuščiame stende prikabinau keletą nuotraukų ir ištraukų iš Vytezslavo Haleko, Vladislavo Vančūros bei Karelo Michalo knygų, o antraštę atstojo paskubom sukurptas ir kiek tiesmukas sakinys *GYVENO ZBRASLAVĖJE...* Visi vadinamosios *pasiruošimo* savaitės darbai buvo iki galo baigti, taigi aš iki penktadienio galėjau su kolegomis gurkšnoti kavą, pasakoti apie atostogas ir ieškoti trikampio.

Tą pirmadienį iškenčiau iki vienuoliktos valandos. Paskui radęs kažkokią dingstį slapta išsmukau iš mokytojų kambario ir jungiamųjų koridorių labirintais nubėgau į kitą pastatą, kur buvo Beatai skirta klasė. *Jos* stendas, kaip ir reikėjo tikėtis, iki šiolei gulėjo ant suolo – kaip tik ant jo visu kūnu užsigulė, bandydama įspausti vieną iš daugybės smeigtukų į kietą plaušą. Švarkelis numestas ant kėdės, marškinių rankovės paraito-

tos. Vos tik mane pastebėjo, ant ruošiamo stendo puolė tempti žydrą krepinį popierių.

– Leisk tau pagelbėti, – tariau.

Vos vos kvėpavo.

Apsidairiau: žalia magnetinė lenta jau buvo pilna spalvotų paveikslėlių su anglišku–čekišku aprašymu, taip pat ir dienynas, gulintis ant gretimo suolo, jau buvo pilnas dailiai prirašytų vardų. Man buvo gerai pažįstama panaši pradinio užsidegimo būsena – todėl šiek tiek baiminausi, kad tai *ilgai* nesitęs.

– Galiu pažiūrėti? – ėmiau erzinti ją.

– Ne!

Mėšlungiškai įsikibo į krepą. Jos rankų raumenys įsitempė, ir ji suspaudė sau krūtis.

– *Prasideda ruduo?* – pabandžiau spėti. – O gal *Mokykla jau kviečia*?

Prisiliečiau prie krepo – ji sugavo mano ranką. Pastebėjau po jos rodomojo piršto nagu truputėlį sukrešėjusio kraujo.

Prisitraukiau jį prie lūpų.

Jos kūno raumenys atsileido, bet akys liko užmerktos.

Patraukė kairę ranką nuo popieriaus – ir tada aš jį pakėliau: žemuogių ir grybų krepšiai, paplūdimiai ir burlentės, bažnyčios ir minaretai.

– Po paraliais, – nusijuokiau. – *Atostogų prisiminimai...*

– Gal reikia pagalbos? – mums už nugarų paklausė kolegė Tauferova.

Dėl lūpų dažų spalvos ji panėšėjo į *piktąją karalienę*.

2. – Ji dirba jūsų mokykloje?

Žmona atrodė išties nustebusi. Netgi priblokšta.

– Juk kaip tik tai tau ir sakau...

Akimirką nutilo, virškindama mano paskelbtą naujieną.

– Beje, kieno tai mintis?

– Mano, – narsiai prisipažinau.

– *Tavo?*

– Kas tau? Man tik pasirodė, kad jai būtų naudinga, jei neturėtų laiko galvoti vien apie save.

– Iš tikrųjų, – tarė žmona su kaži kokiu *pasitenkinimu.* Pačiai teko dirbti penkiasdešimt valandų per savaitę.

– Juk žinai, – tariau, – *jeigu netausoji savęs, tausok kitus...*

– Hm, – sudvejojo žmona.

Po keleto dienų virtuvėje atsisėdo ant kėdės priešais mane.

Laikraštį padėjau į šalį.

– Sakai, pagal tavo *gydomąją programą* dirba jūsų mokykloje, – tarė.

Linktelėjau ir laukiau.

– Ar į gydymą įeina ir tai, kad ji valgo sumuštinius tavo kabinete?

Zbraslavės gandų tinklas. Teisybių teisybė.

– Tavo klausime slypi šiek tiek *pavydo.*

– O tavo atsakyme šiek tiek *netikrumo.*

Kalti, kalti, kalti. (Dr. Plzakas)

– Prisipažįstu: per ilgąją pertrauką valgome kartu, – tariau. – Bet prisiekiu: aš jai nė sykio nedaviau atsikąsti!

Net nešyptelėjo.

– Turi *savo* kabinetą – su Trakaržova ir Tauferova. Kodėl nevalgo tenai?

– Nežinau. Gal valgant jai nepatinka šnekėtis apie *metastazes* ir *makšties išskyras.*

– Kas yra metastazės? – pasiteiravo dukra.

Visai nepastebėjau, kai įėjo.

– O kitokių klausimų neturi? – užkriokiau grėsmingai. – Negi nori pasakyti, jog jau žinai, kas yra makšties išskyros?

– Žinoma, – pasakė duktė. – Iš *Bravo.*

Žmona galiausiai nusijuokė.

Tą kartą viskas taip ir baigėsi.

Mokykloje susitikdavome tik per ilgąsias pertraukas, kartais dar valgykloje ir eidami iš savo kabinetų. Abudu stengdavomės išeiti *iškart* po skambučio, todėl iš kolegų pelnėme ne vieną ironišką pastabą. Kita vertus, sugebėdavome gana tiksliai nuspėti, kurioje koridoriaus ar laiptinės vietoje susidursime – pirmosiomis Beatos darbo mokykloje savaitėmis tie susitikimai būdavo išties *džiugūs* ir *ilgesingi*, nors dažniausiai neišdrįsdavome daryti nieko daugiau, kaip tik susiliesti pirštų galiukais arba glustelti drabužių klostėmis. Kartkarčiais mane užvaldydavo akla, neapdairi drąsa: tada paskutinę akimirką pastodavau Beatai kelią, taigi ji norom nenorom turėdavo pulti man į glėbį – išgąstingai gindavosi, vos girdimai murkaudavo ir stumdavo mane nuo savęs magnetofonu.

Ypač nekantraudavau pirmaisiais rugsėjo savaitgaliais. Penktadieniais ji mokydavo viena valanda ilgiau, tad norėdamas atsisveikinti turėdavau pertraukti jos pamoką.

– Sėskit, vaikai, – sakydavau, įžengęs pas penktokus, – atnešiau jūsų mokytojai skubią telegramą iš ministerijos.

Vaikai vaipydavosi.

Kiekvienąkart Beata mane tuoj pat imdavo stumti lauk, jos skruostai nuostabiai parausdavo.

Mergaitiškas raudonis. Veiksmingiausias afrodiziakas.

– Uždaryk duris, – sušnibždėdavau.

Papurtydavo galvą ir išgąstingai apsidairydavo.

Uždarydavau pats.

Pone inspektoriau.

Po savaitgalio būdavo neką geriau. Jei išpuldavo, kad būdavau laisvas, ji mokė. Ir priešingai. Bet visų pirma kiekvieną dieną priešais aukštutinę mokyklą manęs laukdavo dukra.

Per visą rugsėjį prie Strakonicės kelio susitikome vienąkart.

– Kažko norėjau tavęs paklausti – bet dabar pamiršau, – kartais liūdnai ironizuodama tardavo Beata. – Taip, prisiminiau – ar mudu vis dar kartu?

Scena tarsi iš Vudžio Aleno filmo, nors ne per daug juokinga.

Prisimenu ir kai kuriuos kitus mudviejų bendros mokyklinės praeities momentus.

Pirmiausia tą *kadrą* – bendrą mokytojų nuotrauką (atsižvelgiant į fotoateljė teikiamų nuolaidų dydį, mūsų mokykla fotografuodavosi triskart per metus). Fotografo nurodymu stengiamės sutilpti ant suolo, išnešto iš sporto salės ir pastatyto priešais mokyklą. Už nugarų – raminama žaluma. Priešais mus – pro langus rėkaujantys ir besivaipantys mokiniai. Apsimetame, kad į jų įžeidinėjimus nekreipiame dėmesio. Pastabos apie skilusį lęšį. Neviltis Beatos akyse. *Kiekvienas atskirai? Šalia vienas kito?* Įtartina ir viena, ir kita. Šypsodamas stojuosi šalia jos. Bruzdančios eilės mus vieną prie kito prispaudžia.

Čikšt.

Abudu atrodome siaubingai.

Kitas vaizdelis. Šilta rugsėjo popietė. Bobų vasara. Aš su Beata ant suoliukų trešnių alėjoje prie Havlino. *Pavaduojame* darbų mokytoją. Mokiniai džiaugiasi – geriau, nei šluostyti dulkes nuo turėklų. Ypatinga ramuma. Niekas nerėkauja, be to, berniukai nelaipioja po medžius. Gretimoje aikštelėje tyliai girgžda karuselė. Vaikai sėdinėja ir gulinėja ant žolės apie mus. Čiulpia žolių stiebelius ir šnekasi. Tarpusavyje ir su mumis. Beata nusivelka megztinį ir lieka tik su juodais marškinėliais. Saulutė šildo. Kapinės per keletą metrų virš mūsų.

– Jei žinočiau, kad nebūsiu palaidotas Slavinėje, ramiai atgulčiau čia, – sakau Beatai. – Čia gražu. Man nepatinka visos tos persikreipusios *Šmėklos...*

– Pritariu, – atsako.

Primerkia akis prieš saulę.

Niekas nieko neįtaria.

Tinkamą kapinių projektą pasiūlė ir įgyvendino Zbraslavės pilietis architektas Hynekas Svoboda. Parko apipavidalinimą jis užbaigė plastiko detalėm, pasiskolintom iš Nacionalinės galerijos rinkinių. Tai puikus pavyzdys mūsų ir užsienio specialistams.

Proginė Zbraslavės publikacija

3. Jau žinojau, kad Beata nieko nemoka daryti *paviršutiniškai*, bet vis viena mane nustebino, kaip greitai ji tapo pavyzdinga mokytoja.

Kruopščiai atlikdavo visus tuos pašėlusiai teisingus dalykus, kuriuos daro jauni pradedantys mokytojai. Parengė įspūdingai plačias metodikas, savo rankomis pasigamino išradingas pagalbines mokymo priemones, nurašinėjo ir daugino angliškų dainelių tekstus. Žaidė su vaikais stalo tenisą, vedžiojosi į kiną ir važinėdavo jų palaikyti į visokiausias sporto varžybas (kai galėdavau, važiuodavau su jais, bet po pelnytų taškų ar įvarčio net ir labai stengdamasis nesugebėdavau kaip ji virsti susižavėjusiu linksmu aistruoliu). Skaitė Pestalocį, Dystervėgą, Heluzį. Perskaičiusi apie Masariko pasisėdėjimus su studentais namuose, tuoj pat kitą sekmadienį pasikvietė savo dvidešimt aštuonis auklėtinius praleisti *popietę* pas ją. Kai perskaitė kažkokią studiją, jog vaikai dažnai būna prislėgti dėl to, kad menkai juda, jos pamokos tuojau pat virto angliškai vedamomis aerobikos pratybomis. Kai iš mano paskolintos profesoriaus Mateičeko paskaitos sužinojo, kad šių laikų vaikai negerbia darbo dar ir dėl to, kad neturi progos matyti dirbančių savo tėvų, pradėjo ekskursijas į darbavietes: *Aha, taigi jūs tą vibruojantį sietą šita svirtimi taip palenkiate ir visas tas džiovintas ramunėles suberiate ant ano konvejerio? Ar negalėtumėt, pone Novotni, savo Vašekui ir kitiems tai pademonstruoti dar kartą?*

Daviau Beatai pavartyti *Džiungles priešais lentą* ir *Aukštyn žemyn*, norėdamas ją paruošti liūdesiui ir nusivylimui, kuris

po tokios pradinės euforijos būtinai turėjo kilti. Gausiais abiejų knygų pasakotojų pralaimėjimų pavyzdžiais bandžiau ją įtikinti apie būtiną *pedagoginį skeptiškumą* bei *supratimą,* jog *viskas beviltiška,* ir kad tai neatsiejama geriausių mokytojų darbo kraičio dalis, – bet visos mano pastangos buvo veltui.

Nieko negalėjau padaryti. Turėjo tai išgyventi pati.

4. Bet, laimė, iliuzijų neteko ne iš karto, o palengva, tam tikrais – savaitiniais – etapais.

– Nesuprantu, – kartais dalydavosi rūpesčiais per ilgąją pertrauką, – išnagrinėjau su jais *triskart* – ir neišlemeno nė žodžio!

– Kodėl vietoj valytojos turiu tvarkyti klasę? – nesuprato kitąkart.

– Mano drabužiai susiglamžę? – troško sužinoti. – Tai kodėl mane direktorius įtikinėja, kad turėčiau nusipirkti garinę laidyklę?

Jos klausimai bylojo naivų Čekijos švietimo sistemos neišmanymą.

– Kodėl turiu patvirtinti parašu, kad paruošiau klasės ataskaitą?

Jos balse jau skambėjo kovingumas.

– Kodėl mano vaikai turi dainuoti chore, jeigu nenori jame dainuoti? – vieną dieną pasiteiravo Chvatalovos-Sukovos.

Tai buvo netikėta. Mokytojų kambario tylą drumstė tik atsitiktiniai garsai iš koridoriaus.

– Atsiprašau?

Chvatalova atrodė tiesiog apstulbusi.

Beata pakartojo klausimą.

Šaltos pašaipios siauraprotės senutės akys:

– Mergaite, ar žinote, kiek metų aš dirbu?

Septyniasdešimt, spėjau.

– Kaip su tuo susiję jūsų darbo metai? – ramiai paprieštara-

vo Beata. – Aš jūsų klausiu, kodėl mano berniukai turi dainuoti, kai jiems akivaizdžiai to nesinori?

– Kurie berniukai? Mielai sužinočiau *kurie*?

Beata pirmąkart sudvejojo. Staigiai žvilgtelėjo į mane – nusukau galvą šonan. Pasakyti – vadinasi, išduoti.

– O jūs nesikiškite, – sušnypštė ant manęs, – nes gebate tiktai kiršinti!

Su Chvatalova-Sukova praeitais metais lygiai taip pat ginčijausi.

– Ei, – tąkart tariau neklaužadoms savo klasės berniukams, – ar mėgstate dainuoti?

Jie pajuto, kad čia – pinklės.

– Jo – bet ne chore.

– Nenorite vaikščioti į chorą?

– Ne.

– Tvarka, – tariau. – Tai ir nevaikščiokit.

Beatodairiškai sureagavusi į tą *negirdėtą maištą*, kitą dieną Chvatalova-Sukova visą mano klasę egzaminavo iš Leošo Janačeko gyvenimo. Rezultatus būtų galima įrašyti į Gineso rekordų knygą: dvidešimt trys ketvertai ir penketai. Kai po pamokos mane sutiko koridoriuje, ėmė juoktis it *Lapūtė Snapūtė*. Pasiskundžiau direktoriui (šiandien savo naivumo dorai paaiškinti nesugebu), jis be susidomėjimo ir nenoriai pažadėjo *atitaisyti*, bet iškart visą problemą amžiams pamiršo, nes kaip tik atvežė mikrobangų krosneles, ir jis turėjo priimti prekes.

5. Vakar Mateičeką vėl persiskaičiau. *Ieškoti supratimo*, pamenu.

Ir dar viena citata: *Kalbama tik apie tai, kad žmogui vėl turi kilti paprastas troškimas suprasti.* (Ondržejus Hausenblasas, *Ar grąžinsime čekų pamokoms prasmę?*) Ta proga susimąsčiau: ar tąkart rugsėjį stengiausi ją *suprasti*?

Nė velnio, rugsėjį stengiausi su ja *permiegoti.*

Vienąkart man pavyko.

Prie jos apsakymo analizės taip pat grįžome tik vienąkart.

– *Rašinėlis,* ir tiek, – nenorėjo jo nė prisiminti.

Kodėl tada išrinko būtent jį? Norėjusi man paaiškinti savo elgesį. Santykius su *svetimais žmonėmis* apsakymas gerai atskleidžia, bet didesnės vertės neturi. Šiuo metu ją tedomina tik tai, kaip išvengti tradicinės pasakojimo formos.

– O mane – priešingai, tik tai, kaip prie jos grįžti, – tariau.

Tačiau iš tikrųjų tuo momentu rašymas apskritai jos nedomino; jos vienintelė tikra ambicija – man taip rodėsi – buvo troškimas tapti geriausia Prahos 5 rajono mokytoja.

O dabar *mano* ambicijos:

Žurnalistiškas sensacijų troškimas. Parazituoti – mėgautis tragišku dvidešimtmetės merginos likimu.

Sąmoningai manipuliuoti kičiniu skaitytojo *savęs išgyvenimo* efektu. (Janas Lopatka)

Pabandyti įrodyti, jog šiuolaikinė literatūra, dėl Dievo, neturi būti tik *apie tai, kaip sunku kurti literatūrą.* (Džonas Faulzas)

Demonstruoti apsiskaitymą.

Slopinti polinkius į ekshibicionizmą.

Skaudinti žmoną.

Skaudinti kai kuriuos buvusius kolegas.

Kelti skandalus.

Trimituoti kitai atakai prieš švietimo ministrą.

Gauti dar vieną literatūros premiją.

Užsidirbti daugiau pinigų.

Nuslopinti sąžinės graužatį.

Parašyti gerą romaną.

(Netinkančius teiginius išbraukite.)

Mano ambicijos... Kai šiandien visa tai perskaičiau, pirmąkart iš tiesų supratau, ką aš iš tikrųjų padariau su šituo romanu – *autoriaus įvadą, kuris paprastai dvelkia jaudinamu šlykštumu* (Selindžeris), išplėčiau – parašiau ištisą knygą.

6. Iš pradžių atrodė, jog sargo Nedelničeko penkiasdešimtmečio šventimas bus tik paprastas palėbavimas, kokių mokykloje buvo jau kelios dešimtys. Františekas atėjo dailiai pakirptais ūsais ir, nusivilkęs kasdienį kombinezoną, pasipuošęs tamsiu geriausiu kostiumu (taip apsirengęs sekmadieniais Havline pavėjui berdavo mirusiųjų pelenus). Mokytojai, kaip visados, į posėdžių salę rinkosi gerokai vėluodami ir dar ilgai po oficialiosios dalies prie sumuštinių dubenėlių nagrinėjo įvairiausius darbo reikalus, o tai visuotinėms linksmybėms, aišku, nebuvo labai į naudą.

– *Happy Birthday to You!**– kaip dera, įteikdami dovaną choru užtraukėme sveikinimo dainelę. Beata, kuriai patikėjau savo paslaptį apie šios kalbos nemokėjimą, ironiškai pasisiūlė išversti dainelės žodžius.

Išėjus keliems neabejotinai formaliems sveikintojams ir dėl ypač gero vyno, kurio Františekas savo gyvenimo jubiliejaus proga parūpino didelį kiekį, įtampa pagaliau atslūgo. Kolegių skruostai patamsėjo, jų gestai sugrakštėjo. Nelauktai pasigirdo gitara, ir Jaromiro rankos per žinomų dainų priedainius ėmė kilsnotis aukštyn vis dažniau. Galiausiai instrumentą pasiėmiau aš ir, lydimas entuziastingų ovacijų, savo trumpais patinusiais pirštais sugrojau tradicinę maišto dainą *Sėdi savo kabinete, kaip ašaka styro šūde.* Mokyklos valdybos nariai pasipiktinę išėjo, garsiai aptardami kai kuriuos premijų skyrimo pasikeitimus.

Beata atrodė kiek pasibaisėjusi.

– Visai negeri, – paraginau ją.

Stojusi ideologinė bevaldystė leido ir atsargiausiems kolektyvo nariams džiaugsmingai prisiminti *keistos tonacijos* dainą *Katiuša*, lyrišką *Stiep, da stiep krugom* ir energingą *Vstavaj, strana agromnaja!* Per tas griausmingas linksmybes kolegos kūno kultūros mokytojai slapta išsinešdino į savo kabinetą – ir

* Su gimtadieniu (*angl.*). *Vert.*

grįžo su visa žiemos apranga: Jiržis Kilianas avėjo medinėmis slidėmis, rankose styrojo bambukinės lazdos, kurios už jį buvo keliais centimetrais didesnės, o ant galvos pūpsojo žavinga oranžinė kepuraitė su bumbulu. Helena Andelova buvo apsivilkusi ledo ritulininko apranga ir avėjo pačiūžomis, kurių guminiai apsaugos dirželiai ant linoleumo tuoj pat paliko pilkus dryžius. Vladimiras Neteikalas su Svetlana Trakaržova, stengdamiesi nurungti jų sėkmingą parodomąją akciją, paskelbė prezervatyvo užmovimo ant *Coca-Colos* buteliuko rungtį.

– Tai pats veiksmingiausias būdas sugriauti psichologinius barjerus! – sušuko Trakaržova. Pirmoji puolė rungtyniauti ir pasiekė nuostabų šešių sekundžių rezultatą.

Pastebėjau, kad Beatos juokas ne toks jau ir atsainus.

– Kas tau? – paklausiau.

Papurtė galvą.

Pasakiau, jog mane stebina, kad tokia neabejotinai neprisitaikanti asmenybė kaip ji leidžiasi pavergiama veidmainiškos miesčioniškos nuomonės apie *mokytojo nepriekaištingumą*, tačiau tai sukelia tik tokius padarinius, kuriuos Džeimsas Hiltonas romane *Sudiev, pone profesoriau* vadina *senų pedagogų grobuoniškumu ir suplėkimu.*

– Negi mokytojas neturi akių? Negi neturi rankų, kitų organų ir kitų galūnių, minčių, polinkių, aistrų? – tęsiau užsidegęs, parafrazuodamas *Venecijos pirklį*: – Kai jam įduri, argi nepradeda tekėti kraujas? Kai jį kuteni, argi nesijuokia? Kai jam primaišysi nuodų, argi nenumirs?

– Na gerai, – pasakė. – Taigi man įpilk.

Kai, rašydamas pirmą šio romano variantą, prisiminiau vėlesnius nakties įvykius, neabejotinai ėmiau vaizduotis *skaitytojui pataikaujamas* scenas – pranešimus vidurnaktį per mokyklos radiją (improvizuotas direktoriaus ir ministerijų atstovų kalbų mėgdžiojimas), kolegės Trakaržovos paskaitą apie *vakuuminio siurblio* naudojimą arba mokytojų porelės mylėjimąsi

ant grindų vienoje iš neapšviestų klasių (ar jūs kada nors, ponai, paskui buvote švelniai nuprausti kempinėle lentai valyti?), bet visus šiuos linksmus paveikslus man iki šiol temdo viena vienintelė scena:

Pirma ar antra valanda po vidurnakčio.

Aplietos staltiesės ir sumindyti duonos bei batono trupiniai ant linoleumo.

Kelių žvakučių liepsnelės.

Evropa2 nakties hitai.

Beata – išbalusi iš nuovargio ir nuo išgerto vyno – šoka su Františeku Nedelničeku.

Beata mirties glėbyje.

Scena kaip iš *Arlekino.*

Gerai apmąstytas įvykis visuomet baigiasi tragiškai.

Diurenmatas

Tas tam tikras tarpusavio *sąryšis*, kurio liudytoju šen bei ten tampa įdėmesnis skaitytojas, deja, yra ne *kompozicinio meistriškumo* dalykas, bet tik logiškas šio nedidelio masto įvykio padarinys – visi yra pažįstami, viskas su viskuo susiję.

Tarkim, toks pavyzdys. Iki šiol gyvenu pačiame miesto pakraštyje, *Za Opusem* gatvėje. Gatvė remiasi tiesiai į automobilių sąvartyną, kuriame stovi sudaužytas Beatos golfas (tai lengvai galima patikrinti).

Visas mašinos priekis sugrūstas į salono vidų. Užpakalinė dalis, priešingai, išlikusi beveik sveika, tik ant galinių durelių matos gilūs replių įbrėžimai (tik susidūręs su tikra mirtimi supratau, kad meniškai estetizuota jaunos mokytojos mirtis *Požiūriuose į žmogžudystę* išgalvota: prasišviečiantis pro skaidrų čiurlenančio upelio vandenį įdegęs *sustingęs* kūnas, *nesuknežinta* krūtinės ląsta...).

Kai su žmona važiuojame pro šalį, dažniausiai žvelgiu šonan.

7. *Du pagrindiniai Vidurio Europos mentalitetą apibūdinantys požymiai: niūrus mąstymas ir perdėtos linksmybės. Viena be kita – veik neįmanoma. Iš melancholijos atsiranda groteskas, iš grotesko – melancholija.*

Jozefas Kroutvoras

Tas nusisekęs vakarėlis turėjo skaudžių padarinių.

Aštuntą Beatos dar nebuvo mokykloje, bet mudviem su Jaromiru sekėsi pavaduoti taip, kad tai sužinojo tik saujelė išrinktųjų. Pusę devynių aš ją pamačiau pro savo klasės langą: jai akivaizdžiai buvo bloga, bet vis viena *bėgo.* Tučtuojau vaikams daviau darbo ir išlėkiau jos pasitikti. Suorganizavome pavadavimą, išdidžiai jai pranešiau.

– O kaip kitas penkias pamokas? – paklausė gaudydama orą. – Vis viena šiandien neištversiu.

– Atsikvėpk, – pasakiau. – Ir per daug nešnekėk – vos išsižiosi, tau galas.

Nusitempiau ją į mokinių rūbines, ir ten mudu palaukėme skambučio. Paskui sausakimšais koridoriais ją nuvedžiau į mokytojų kambarį.

– Velnias, – viską suprato Lenka, vos tik ją pamatė.

– Kas jai? – įtariai klausinėjo Chvatalova-Sukova. – Ar tai neužkrečiama?

– Jai pasidarė bloga, – atsakiau. – Netyčia paleido groti plokštelę *Lašsko šokiai.*

Kitą pamoką Beata turėjo mokyti šeštokus gramatikos.

– Klasėje neištversiu, – susirūpinusi tvirtino. – Dabar ne.

Atrodė išties nekaip.

– Bėkit į Havliną, – pasiūliau. – *Gamtos aprašymas.*

– Į ten neužsiropšiu.

– Gal tiktų pilies parkas? – tarė Jaromiras. – Ten lygu.

– O kokia užduotis?

– Skulptūros, – tarė Jaromiras. – *Meno kūrinio aprašymas.*

Visą valandą tik sėdi ant suoliuko ir spoksai į Mislbeką.

Po pamokos laukiau jos grįžtančios priešais mokyklą. Buvo papilkėjusi kaip perdžiūvusi žemė.

– Na kaip? – rūpestingai pasiteiravau.

Leido vaikams praeiti.

– Vos neapvėmiau Gatfrojndo, – sušnibždėjo prislėgta.

Deja, savo kitu patarimu, kad kitą pamoką pasinaudotų vadovėliu *Ar taisyklingai rašome čekiškai?* (penkiolika egzempliorių mielai paskolinau iš savo kabineto), Beatai – kaip prieš tai Jaromiras – nepagelbėjau. Knyga buvo išleista 1983 metais, ir Beata, nelaimė, nepastebėjo, kad pratimuose, kuriuos uždavė vaikams, paminėta keletas *Čekoslovakijos Komunistų partijos Centro komiteto narių*, *Liaudies milicininkų* suvažiavimas ir *tarybinis ledlaužis* Krasin.

Priešingai, tai pastebėjo viena iš motinų – ji su savo sūnaus sąsiuviniu, *prikimštu ideologijos*, atskubėjo į artimiausią mokyklos komisijos posėdį.

Ir užgriuvo bėda.

Provakarietiška mūsų jaunimo orientacija atsidūrė dideliame pavojuje.

Po penkiasdešimties minučių direktoriaus kabinete ta *neokomunistė* jau nebesugebėjo suvaldyti ašarų.

Šeši mėnesiai be premijų ir asmeninių paskatinimų – pavyzdinė direktoriaus, kuris ilgiau nei dvidešimt metų priešais Čekoslovakijos Komunistų partijos Centro komiteto tribūną žygiuodavo Gegužės pirmosios paraduose, bausmė.

Parašiau straipsnį į vietos laikraštį.

Česky denik – į jį rašydavau apsimetęs dvidešimtmečiu gamtos fakulteto studentu – atsitikimu susidomėjo.

Tirlim pirlim.

Pirmiausia, ką Prahos 5 rajono mokyklų inspektorius ponas Jiržis Vagenknechtas mūsų mokykloje padarė, tai apsilankė

mano – viso šito *maišto* kaltininko – pamokoje: be baimės ir gėdos – pamenu – pasakojau kažką apie Hrabalą (savo meilę Skalos rinkiniui *Sveikinu jus, langai*, žinoma, nuslėpiau). Man pasirodė, kad inspektorius išties nori įsikirsti į visą šį reikalą, taigi pakeliui iš pamokos trumpai jį supažindinau su mūsų ekonominės nepriklausomybės laimėjimais, kurių dažniausiai stengiamės siekti kartu su mokiniais parduodami šakniavaisius Zbraslavės aikštėje ir loterijos bilietus vietos užeigose. Toliau aš jam atskleidžiau, kiek šiltnamių turi mūsų mokykla, kiek iš mokyklos išėjo mokytojų, kiek iš likusių yra specialistų, kiek apytiksliai minučių trunka pedagogų pasitarimai ir kiek ketvertų bei penketų per pamoką spėja parašyti mokytoja. Žinoma, aš jį supažindinau ir su savąja *tarybinio ledlaužio* nuotykio versija, ir objektyvumo dėlei perspėjau apie galimą šališkumą, atsiradusį nuo užpraeitų metų, kai mokyklos direktorius mano pjesiukę *Kelionė į Europą, arba Pramoga 1990*, kurią su vaikais inscenizavau, pavadino *slaptu puolimu prieš Klauso ekonomines reformas*.

Inspektorius Vagenknechtas mane atidžiai išklausė ir kai kuriuos duomenis užsirašė.

Paskui paprašė mano romano *Geriausi metai šuniui ant uodegos*, kuris kaip tik tomis dienomis buvo išleistas, egzemplioriaus.

Rytojaus dieną man atsilygindamas atnešė Karelo Šiktancio eilėraščių rinkinį *Čekijos laikrodis* (niekaip nesuprantu, kodėl būtent jį).

Pažymoje apie atliktus *išsamius tyrimus* vėliau visas išvardytas problemas apibendrino vienu sakiniu: *asmeninio pobūdžio nesutarimai*.

Poetą Karelą Šiktancį išties gerbiu.

8. Ta ideologinė pseudoproblema, deja, nebuvo vienintelis sargo penkiasdešimtmečio minėjimo padarinys. Dar tą pačią dieną,

kai Beata kovojo su pykinimu, kažkas paskambino mano žmonai į darbą ir pranešė, jog jos vyras su panele Kralova ją nuolatos apgaudinėja.

Ją raminau kartodamas, kad mano santykiai su Beata tik *draugiški* (atsižvelgiant į mudviejų pasivažinėjimų Strakonicės plentu skaičių tai buvo beveik tiesa), ir prašiau jos nepasiduoti mūsų rajono žmonių pykčiui, neapykantai ir pavydui. Bet tai neturėjo jokios regimos įtakos – ji paplūdo ašarų upeliais.

Pagal apklausas, kurias rengia amerikiečių laikraštis *The Washington Post*, 97 procentai amerikiečių sutuoktinių mano, jog jų vyrai ir žmonos dažniausiai sako tiesą.

Padvigubinau ligšiolines apsaugos priemones, ir tai buvo tolygu išsiskyrimui.

Devynias dienas su Beata nepasibučiavome.

Koridorių vingiuose susitikdavome lyg *svetimi*.

Norėdamas apkabinti Beatą, turėdavau detaliai konspiraciškai pasiruošti.

Dešimtą dieną pastebėjau, kaip Beata rakina sporto salę. Įstūmiau ją į tamsų sandėliuką su įrankiais ir už devynių čiužinių bei devynių suoliukų aistringai parsiverčiau ant tramplino.

Pirmąkart mane atstūmė.

Kalbėjo labai ilgai.

Beje, man išrėžė, kad aš labai jau *pilkas žmogelis*.

Sukritikavo ir *mudviejų* vyninę Horni Počernicėje.

Kitą dieną anonimas vėl paskambino. Patikslino mano žmonai, kad mudu su Beata einame *dulkintis* į sporto reikmenų sandėliuką.

Darsyk įsitikinau, kad taikliai parinkta detalė gali suteikti įvykiui įtikinamumo.

Pavydas ir pyktis iš mudviejų su žmona išgujo bet kokį atsargumą, taigi ir vėl neišgirdome, kaip grįžo dukra.

Žinoma, prisiklausė užtektinai.

Jos kambarėlyje praleidau likusią vakaro dalį.

Jei norite išgirsti verkiant angelą, pasakykite devynmetei mergaičiukei, kad tėtukas *dulkinasi su kita.*

Ta jauki vyninė Horni Počernicėje man pradėjo rodytis pavojinga. Padavėjas panėšėjo į mentą.

Mano rytinės erotinės fantazijos (jų, turėkite galvoje susiklosčiusią padėtį, savaime suprantama, daugėjo) jau nebesisiejo nei su Slapais, nei su Beatos palėpe, o tik su apleistu viešbutuku Reikjaviko priemiestyje, be to, *tikra aistros kibirkštis* įsižiebdavo tik įsivaizdavus nutraukus susisiekimą oro linijom su Praha.

Prastai miegodavau.

Galvą man skaudėdavo dažniau nei kada anksčiau.

Ir visą laiką maudė pilvą.

Pasinėriau į ligą.

Ir, žinoma, į rašymą.

Išgyventas įvykis, kuris dabar rodėsi sunki našta, man įnikus rašyti virto vienintele džiaugsmo versme. Tokia *story**! – tardavau sau su pasididžiavimu. Rašydamas apie Beatą jaudinausi ir kartu buvau saugus. Ko nors panašaus tikras gyvenimas niekad nebūtų galėjęs pasiūlyti.

Visos vyrų nelaimės prasideda dėl to, kad jie nemoka tenkintis ramybe, karčiai prisimindavau Paskalį.

Kartais apie Beatos personažą trumpai susimąstydavau ir šalia jos pačios.

– Nori tą niekingą man skirtą dalį dar sutrumpinti? – imdavo purkštauti.

– Rašau apie tave, – tada gindavausi.

* Istorija (*angl.*). *Vert.*

– Tai sėdėk ir rašyk! Netrukdysiu tau! – piktai zirzdavo. – Čekų literatūra to turbūt man niekad neatleistų...

9. Pats mudviejų santykių galas buvo greitas kaip nelaukta lošimo *Kanasta* pabaiga – rankose laikote geras kortas, nė iš tolo dar neištraukėte visų tūzų, bet žaidimas jau pasibaigęs.

Tai įvyko taip. Kaip tik prie mokytojų kambario cituodamas Jakobą Vasermaną aiškinau Beatai, kas yra *vyro laikas (Moteris niekad nesupras, kas yra vyro laikas. Geria jį kaip limonadą – kiek jai duosite, tiek nuris, bet pati niekad jo neras, ypač jeigu eina matuotis skrybėlaitės),* kai laiptų vingyje pasirodė Styvas – įdegęs, išsišiepęs, ant nuogo kūno užsivilkęs plytų raudonumo pončą.

– Vajėzau, Styvas, – mestelėjau slopiu balsu. – Gelbėkitės, kas kaip galit!

Pagriebiau Beatą už rankos ir pabandžiau įsitempti į kabinetą greičiau, nei mudu pamatys.

– Ko išsidirbinėji? – sukilo. – Negi nuo visų visą laiką tiktai *slėpsimės*?

Nesupratingai mane atstūmė.

Styvas mudu pastebėjo. Išsiepė baltus dantis. Beata irgi nusišypsojo. Perbraukiau liežuviu per amalgamos plombas ir supažindinau juos vieną su kitu.

– *Hi**, – pasisveikino Styvas.

Atrodė patenkintas.

Beata pareiškė Styvui jau daug apie jį girdėjusi ir kad jai išties malonu, kad dabar gali susipažinti su juo asmeniškai. Tad jo su *tikru susidomėjimu* paklausė, kaip jam patiko Meksikoje, – Styvas pasakė, kad buvo *absolutely great***. Paskui įsiplepėjo apie kažkokias valtis, kurias naktimis turėjo prižiūrė-

* Labas (*angl.*). *Vert.*

** Nuostabu (*angl.*). *Vert.*

ti. Kostelėjau ir paaiškinau jam, kad *unfortunately** skubame. Beata su gailesčiu klausėsi mano zbraslaviško akcento ir pareiškė niekur neskubanti.

Styvas pakvietė vakare pas save į svečius: pažiūrėti šimto penkiasdešimt skaidrių ir išgerti dviejų butelių tikros tekilos.

Pasakiau, kad ateičiau tik tada, jei skaičių seka būtų atvirkščia. Turbūt ką supainiojau, nes Styvas nesuprato. Beata numykė kažką, ir tada nesupratau aš. Styvas ėmė juoktis. Pasakiau, kad tai tik pokštas – iš tikrųjų vakare esu *unfortunately busy***. Styvas pasakė apgailestaująs. Beata patikino, kad ji tikrai ateis – mat paskutiniu metu vakarais labai nuobodžiauja. Čekiškai jos pasiteiravau, ar ji tokiu būdu po tos istorijos su tarybiniu ledlaužiu stengiasi pagerinti mokytojos įvaizdį.

Nė nešyptelėjo.

Mūsų meilės laivas skendo.

– Liaukimės, – nugramzdino jį į dugną. – Tai neturi prasmės.

* Deja (*angl.*). *Vert.*

** Deja, užsiėmęs (*angl.*). *Vert.*

10

1. Kokie nenuspėjami moters norai.

Šekspyras

– Aš tik norėčiau, kad išsiskirtume kaip du civilizuoti žmonės, – prašė Beata kitomis dienomis. – Jokių įprastų isterijų.

Įprastų isterijų srityje neturėjau didelės patirties, todėl stengiausi kiek įmanydamas.

– Labas, Beata. *Hi, Steve**, – sveikinausi su jais mokyklos koridoriuose.

– Labas, – atsakydavo Beata *draugiškai.* – Ar jau matei *my new tattoo***?

Pakėlė savo spalvotus marškinėlius (spalvoti marškinėliai, suknelės, karoliai ir pončai netrukus iš jos drabužinės išstūmė visus tuos mokytojiškus kostiumėlius) ir parodė man nuogą pilvą. Iš jos bambos kilo ištatuiruotas orchidėjos žiedas, iš kurio čiulpė nektarą mažutis rožinis kolibris.

– Tai... išties gražu.

Styvas, kaip ir Beata, taip pat rašė. Todėl jų polinkiai, galima sakyti, idealiai atitiko. Priešpiet abudu mokydavo anglų, o po-

* Labas, Styvai (*angl.*). *Vert.*

** Mano naują tatuiruotę (*angl.*). *Vert.*

piet paprastai eidavo į miestą. Dažniausiai su pažįstamais užsukdavo į *McDonald'ą*, bet pamėgo ir kavines *Velryba*, *FX Cafe* bei piceriją *Kmotra*. Ragauti meksikietiškų valgių, kuriuos Beata, pasak jos, pradėjo *dievinti*, traukdavo į *Joe's barą*. Kartais užsukdavo į Prahos amerikiečių laikraščių *Prague Post*, *Prognosis a Yazzyk* redakcijas. Vakarais mylėdavosi ir rašydavo.

Beatos nuomone, šiandien Praha amerikiečiams tas pats kas antrajam dešimtmety Paryžius. Aš dar pamatysiąs, kaip iš to permanentinio meninio–intelektualinio virimo, kaip iš to kūrybos *sprogimo* gausis kai kas didinga (man dingtelėjo, kad gal tai visai ne kūrybos sprogimas, o vidinio džiaugsmo proveržis dėl dolerio ir kronos kurso, bet tylėjau). Be to, ir Styvo knyga yra *išties išskirtinė*, tvirtino užsidegusi Beata. Veiksmas pakaitom vyksta čia Prahoje, čia Amsterdame, arba tai Portlende, tai Meksikos uoste Posa Rika de Hidalgo.

– Globalus mąstymas, supranti?

Linktelėjau.

Pagrindinis herojus – simpatiškas mokytojas amerikietis su savo olandu draugu, tuo metu irgi gyvenančiu Prahoje, susiruošia atostogauti į Meksiką. Tas draugas olandas istorikas, jau keletą metų bandantis išsiaiškinti kai kurias neatskleistas Vilemo I Oranžinio nužudymo aplinkybes, Prahoje pagaliau supranta, jog šita tema jį nustojo dominti iš dalies dėl to, kad jis susirgo AIDS. Kelionė į Meksiką abiem jauniems vyrams kelia tiesiog egzistencinę kančią, bet kai jiedviem vienoje vegetarų valgykloje pakiša žmogienos, ir vienas, ir kitas pirmąkart gyvenime susitaiko su žmogaus lemtimi. Visas tekstas tyčia pertraukiamas *neturiningais intarpais* (anot Beatos, jie atskleidžia šimtametį olandų karą su jūra), o jo sakinių ritme galima pajusti Meksikos indėnų instrumentų, actekų fleitos ir *sonajaso* barškučio ritmus.

– Įdomu, – tariau.

– Ta knyga visai *free**, – aiškino Beata. – Visiškai *su niekuo* nesusijusi!

– Taip, žinoma.

O ji paraleliai ją verčianti į čekų kalbą.

Mane patikino, kad ji – tiesiog *jėga.*

Laukiu nesulaukiu, kada galėsiu ją perskaityti.

Tik dabar pripažįstu veidmainišką *aiškumą*, tą apsimestą *pabrėžtinumą*, su kuriuo aš ramiai, nė nemirkteldamas klausydavausi visos tos beprotiškos, šokiruojančios informacijos. Kad tik neišsiduočiau, jog *neįsikertu*!

– Dabar dažnai einame į tą amerikietišką skalbyklą Deivicės rajone...

– Rimtai? Jėga...

– Ne skalbti – taip sau. Ten siaubingai *friendly***.

– Girdėjau...

Arba kitąkart:

– Mano galva, žmogus visados turi nusistatyti kokią nors arčiausią *gairę*...

– Žinoma.

– Ir visai nesvarbu, kaip tai vadinsi. Tiesiog kažką, ką reikia nugalėti. Mudu su Styvu dabar pasirinkome šokinėjimą nuo tiltų su lynu.

– Viešpatie, nejaugi – na tu ir drąsi.

– Jo, sakyčiau, taip.

(Laimė, policininkai jiedviem uždraudė.)

Nedaugelis taip aiškiai kaip Čapekas suprato, jog tai, kad žmogus plaukia už jūrų marių, eina kariauti arba ieško lobio, parsiduoda velniui, arba susiruošia drakono užmušti, kad laimė-

* Laisva (*angl.*). *Vert.*

** Draugiška (*angl.*). *Vert.*

tų karalaitės ranką, yra ne kas kita kaip aukštesnė savo autentiškumo ieškojimo pakopa, bet priešingai, visa tai siedavo su kaži kokia klaida ar nesusipratimu... Kuo toliau, tuo mažiau žmonėms pavyksta realizuoti savąjį likimą, būti pačiais savimi. Todėl ir kyla sumišimas ir gėda dėl įvykių ir veiksmų, kurių autentiškumas ginčytinas.

Jozefas Jedlička

2. Naktimis tamsoje sėdėdavau ant dantų gydytojo kėdės.

Ieškok gerų ženklų, sakydavau sau.

Pradėk pokštauti.

Juk Makmerfis supranta, kad reikia juoktis iš visko, ką skauda, nes tik taip galima išlaikyti pusiausvyrą, tik taip galima išvengti, kad pasaulis neišvestų iš proto.

Bet ėjosi pamažu ir miegojau mažai.

Rugsėjo dvidešimt devintąją buvo mano gimtadienis.

Duktė man nupirko *Palmolive* skutimosi putų.

Kitą rytą po kamštuku radau raštelį „*Good morning!*"*

*Fuck you!***

Rytai su dukra...

Kol dirbau mokykloje, ji ruošdavo mums bendrus pusryčius. Vienąkart – jai dar nebuvo aštuonerių – niekaip negalėjau rasti jogurtų, kuriuos iš vakaro buvau nupirkęs. Pagaliau aš juos aptikau šiukšliadėžėje.

– Seni, – ėmė gintis duktė.

– Kas per kvailystės? – sukaukiau ant jos.

Ieškojau kokios nors datos.

Trojos pieninė – įkurta 1870, staiga aptikau.

Mano dukra. Mano angelėlis.

Bet kodėl visa tai pasakoju?

* Labas rytas (*angl.*). *Vert.*

** Angliškas keiksmažodis. *Vert.*

Ji man daug padėjo. Rašymas irgi gelbėjo. Plius kasdienių pareigų ramenčiukai. Ta dantų gydytojo kėdė taip pat buvo ne taip jau patogi. Kitaip tariant, man padėjo ir nenoras *išties* kentėti.

Savaip man stengėsi pagelbėti ir Agata – jai atrodė visiškai akivaizdu, kad pakeis savo vyresniąją seserį. Pradėjo nuo slaptų ženklų: įsistebeilydavo man į akis, lietėsi prie manęs menka krūtine ir glostinėdavo mane kaip pasiligojusį triušiuką. Paskui jai turbūt pasirodė, kad man turi įrodyti, jog jau išties ji ne vaikas, tad labai jau dažnai su manimi ėmė kalbėtis apie savo *buvusias meiles*. Kai vėliau pasikvietė į *kuklią* savo penkioliktojo gimtadienio *šventę* (laimė, man kaip tik tuo metu reikėjo skristi į Vokietiją), jos žvilgsnis reiškė tvirtą įsitikinimą, kad ji bus man lygiai tokia pat gera meilužė kaip Beata.

Zbraslavankoje vieną dieną sutikau jos motiną – buvo malonu, kai nieko negalvojusi pašaukė.

– Ką veikia vyras? – mestelėjau.

– Vis pasinėręs į *verslą*, – tarė su panieka. – Dar dveji meteliai – ir mirs nuo infarkto.

Net nupurtė nuo to kraupaus tono, kokiu ištarė tuos žodžius.

Švelniai mane paėmė už rankos:

– Kad matytumėt, ką padarė iš jos kambario... galvoj netelpa!

Pabandžiau įsivaizduoti.

– Ta mergaitė trenkta, – pareiškė ponia Kralova. – Tik Kralis bijo tai pripažinti.

Vėl tas išmanymas.

– Bet mes visi šiek tiek tokie, – raminau.

– Na ir kas, – ėmė ginčytis, – bet *šitaip*?

Žiupsnelis anglų kalbos:

start up an engine – įjungti variklį

step on the gas – nuspausti akceleratorių

let in the clutch – atleisti sankabą

at top speed – visu greičiu

fly-over – viadukas
suicide – savižudybė
Tikrovė atskleidžiama atsisakant įprastų pasakojimo būdų.
(Rob Grijė)

Dar viena pastaba apie pasakojimo techniką (ji dingtelėjo, kai užsiminiau apie Kralį): Čechovas tvirtino, kad jei autorius apsakyme ar romane užsimins apie šautuvą, iš jo vėliau derėtų ir šaudyti – vienu žodžiu, jis ten neturi būti *šiaip.* Sakau tai dėl to, kadangi ši nerašyta literatūros kūrimo taisyklė mano romane sulaužyta, nes Kralį nuo pat pradžių lydi du ginkluoti sargai, bet nė vienas iš jų neiššauna. Gaila, bet taip jau atsitiko. Gyvenimas kartais priešinasi literatūros kūrimo taisyklėms (žinoma, galėjau Kralį palikti nupyškinti dviem ukrainiečių mafiozams Smichovo valgykloje *U Holubu* ar, tarkim, galuotis pririšus viela prie traverso kokios nors užtvankos dugne, bet kaži kas man neleidžia šitaip elgtis su gyvu žmogumi).

3. Šiandien Vėlinės. Ant kapinių vartelių perskaičiau kolekcinį Palaikų deginimo draugijos lankstinuką:
Kai mano širdis į pelenus pavirs
paleiskit ją pavėjui
kad nusileistų pievų žolėj
Nekas.
Ant minėtos *pievos* akmenų numečiau penkias rožes – nuo vakar dienos jas laikiau balkone, stikliniame konservų indelyje. Kai šiandien su puokšte ėjau iš namų, pastebėjau, kad, o tai ir įdomiausia, žmona pavydi netgi sudegintoms ir pavėjui išbarstytoms merginoms.

Beata man pranešė, kad Styvas Kalėdų ją pakvietė į Portlendą.
Švęsti Padėkos dienos.
– Aš irgi mielai sukirsčiau kalakutą, – pasakiau.

Net neįtikima, kiek amerikiečių Prahoje tuoj pat susiranda partnerę. Amerikietėms nė iš tolo taip gerai nesiseka ir jos su pasišlykštėjimu kalba apie šalis, kuriose „patriarchalūs amerikiečiai ieško sau antrųjų pusių". Įsibaiminusios amerikietės moterys feministės jau sugebėjo perkalbėti dešimtis tūkstančių vyrų ir pabėgę amerikiečiai jau nebeieško partnerės vien tik Europoje.

Vera Chasejova, *Literarni noviny*

Prieš metus, keletą dienų po Vėlinių, Jaroslavas Koržanas pasiūlė parašyti apsakymą *Playboy*'ui. Tuo metu gyvenau vien tiktai iš mokytojo algos, todėl mielai priėmiau jo pasiūlymą.

– Parašiau apsakymą *Playboy*'ui, – pasigyriau Beatai mokyklos valgykloje.

Pašaipiai dirstelėjo man į klyną:

– Dėl Dievo, apie ką?

Juokdamasi išvertė Styvui.

– Apie tave. Vadinasi *Intelektualė*.

Apsakymas buvo išspausdintas kitų metų balandį.

Ilgai dvejojau, ar įtraukti jį į knygą – viena vertus, akivaizdžiai stengiausi įtikti tam tikrų skaitytojų norams, kita vertus, priskirdamas sau išsiskyrusio pasauliečio vaidmenį, po viso to, ką aš čia apie save ir savo santuoką pasakiau, turbūt prajuokinsiu skaitytoją, ir trečia, panašūs perėjimai prie visai kito nutikimo net mane beveik visados glumina (pavyzdžiui, nemanau, kad Irvingas *Garpo* apsakymus įtraukęs į savo nuostabų romaną *Pasaulis pagal Garpą* pasielgė teisingai). Ir jeigu aš galiausiai nusprendžiau jį įdėti, tai tik dėl to, kad esu tvirtai įsitikinęs, jog, išskyrus kai kuriuos neatitikimus, rašau vis dar tą pačią istoriją (be to, aš jums tiesiog *privalau* demonstruoti savo genialią intuiciją, su kuria apsakyme nuspėjau vėlesnį Beatos *ekologinį* entuziazmą).

INTELEKTUALĖ

Jeigu jus žiaurus likimas arba privaloma karinė tarnyba kada nors privers vienuolika mėnesių praleisti ankštame vagonėlyje tik su vienu žmogumi ir viena trūkinėjančia radijo stotimi, neabejotinai turite būti apsišarvavęs didžiule kantrybe. O jeigu dar tas vagonėlis stovi vidur tuščios pasienio zonos ir jeigu jums kiekvieną rytą tas žmogus, garsiai nusišnypštęs į skardinę praustuvę, nepamiršta priekaištingai priminti, kad jus priėmė į aukštąją mokyklą, o jo – ne, galų gale turėsite gerokai pasistengti, kad jūsų protas išliktų blaivus. Ir jeigu su tuo žmogumi turite dalytis ne tik vienu kariuomenės mėnraščiu Atomas *su vieninteliu kryžiažodžiu, bet ir vienintele toli gyvenančio ir gana despotiško medkirčio dukra, jums neliks nieko kita, kaip vienąsyk visam laikui apsispręsti: arba jūs miegančiam savo kolegai tarnybiniu ginklu peršaunate galvą – arba su juo turite susidraugauti. Mudu su Oskaru, apsvarstę pirmos alternatyvos privalumus ir trūkumus, ilgainiui pasirinkome antrąją. Kai galiausiai priartėjo mudviejų tarnavimo laiko pabaiga, buvau priverstas mintyse sau konstatuoti, kad be skreplių praustuvėje ateityje labai mielai apsieisiu, bet pačio Oskaro, jo linksmos ir nešvankios kalbos, ir jo virtuvės šedevro, kraujingo* Miško darbininko bifštekso, *gal šiek tiek pasigesiu. Laimė, tą dieną, kai mudviejų keliai turėjo išsiskirti, užkandinėje* U Krale Šumavy *Oskaras viena kita stiklinaite padaugino. Tuomet, tvirtai įsitikinęs, kad lipa į keleivinio traukinio, vežančio į gimtąjį Hlinską, rūkomąjį vagoną, kartu su manimi įlipo į autobusą – ekspresą į Prahą, ir šiam mieste per kelias dienas įsikūrė visam laikui.*

Iš aukščiau primesti dalykai paprastai ilgai netveria, bet mudviejų su Oskaru draugystė, kuriai pradžią davė net du įsakymai atvykti atlikti karinės tarnybos, pasirodo, buvo šio priežodžio išimtis: senas tamsiai mėlynas Oskaro Renault *amžinai stovėdavo po mano buto langais, tas automobilis mane metų metus vežiojo atostogauti, į draugų laidotuves ir skyrybas.*

Dar daugiau, po kiek laiko Oskaras buvo priimtas vairuotoju į bendrovę, kurioje jau dirbau aš, o visai netrukus jis neoficialiai tapo mano asmeniniu šoferiu. Mielai su juo važinėdavau, nes žinojo daugybę nuostabių anekdotų ir dar geresnių pakelės užkandinių ir būdavo nusiteikęs draugiškai ne iš pareigos kaip kiti firmos darbuotojai. Priešingai, kalbėdamas vis prisimindavo mūsiškę „atominę" Šumavos frazeologiją.

– Mielai tokią išdulkinčiau, – miestuose, pro kuriuos važiuodavom, sakydavo žvelgdamas į gražias merginas ir gudriai šypteldavo, kaip ir tąkart, kai grįžęs iš pasimatymo su medkirčio dukra skardinėje praustuvėje muilino pamėlynijusius nuo sutraiškytų mėlynių kelius.

Man tai beveik patiko, nes maniau, jog, jeigu visiškai išsižadėtume savo karinio žodyno, kažko labai svarbaus netektų ir mudviejų draugystė, užsimezgusi tais laikais, kai – anot Oskaro – mums kartais sutikdavo duoti tik laputės.

Bet vieną sykį mudu sutikome Beatą.

Praslinkus vos porai minučių po to, kai tą lietingą rytą, nepaisydamas įmonės nuostatų, leidau jam sustoti prie permirkusios tranzuotojos, savo sprendimo pasigailėjau. Po dviejų valandų supratau padaręs klaidą, kurią teisėtai galiu vadinti lemtinga.

Purvini pirštai odiniuose sandaluose, pačios siūtas ilgas sijonas, visas apkraštuotas virvelėmis, ir milžiniški juodi marškinėliai su ištįsusia iškirpte, vis apnuoginančia mažas, be liemenėlės krūtis. Angliškas užrašas ant marškinėlių prašė – jeigu išsiverčiau teisingai – merginų sieloms nesiųsti spalvotų atvirukų iš iškylų po viržių laukus. Vos tik nusiėmusi nuo pečių mažutę kuprinytę, akivaizdžiai pilną knygų, mergina pati mums čekiškai pranešė, kad jos vardas Beata ir kad važiuoja į Šrameko Pyseką.

– Šramekas? – patenkintas sušuko Oskaras.

Pasirodė, jog kažkada skaitė Sidabrinį vėją *ir maždaug prieš metus per televiziją žiūrėjo* Mėnulį virš upės. *Nors Beata ir atsisakė komentuoti* Mėnulio virš upės *pastatymą, o* Sidabrinį vėją

pavadino vertu gailesčio paviršutinišku paauglystės aprašinėjimu, vis dėlto *šia tema buvo kalbamasi trisdešimt minučių. Oskaras, mano nuostabai, prisiminė žodį* impresionizmas, *bet Beata jam atlaidžiai paaiškino, kad tai tik* nudrengtas maskuojantis brezentas, kuriuo Šramekas bando pridengti nuogas savo siužetų tezes. *Oskaras pritarė, kad tam tikru požiūriu tai gal ir teisybė, tačiau iš tiesų jo žiūra buvo visai kitokia: ją galima apibūdinti kaip nematomą trajektoriją nuo jo mėlynų akių iki užpakalinio vaizdo veidrodėlio ir Beatos iškirptės. Beata pabrėžė, jog vieninteliai dėmesio verti gal tik šeši septyni ankstyvieji Šrameko eilėraščiai ir, suprantama,* Kūnas – *šis ją tiesiog sužavėjęs. Šiuo metu tai jai kiek* svetima, *bet, žinoma,* Kūnas – *reikšminga* psichologinė drama. *Akimirką pamąstęs Oskaras atsakė, kad ši mintis turbūt pati nuostabiausia. Užsispyręs tylėjau. Paskui Beata Oskaro paklausė, ar jam patinka vairuotojo darbas. Išsigynė, jog jis – joks vairuotojas, jis viso labo mąsto, ką daryti su savo gyvenimu, – ir automobilyje nuo pat gimimo jam geriausiai sekasi mąstyti. Gal kops aukštyn į kalnus, gal dar studijuos. Tuo metu, kai tai ištarė, jau visai nebelaikė vairo – rankos nuleistos ant klyno, galva svajingai atremta į atlošą. Jo koja tolygiai spaudė akceleratorių ir mašina skriejo šimto dvidešimties kilometrų per valandą greičiu.*

– *Verčiau* spoksotum *į kelią, – patariau.*

– *Jums nepatiko Šrameko* Kūnas*? – tiesiai išrėžė Beata.*

– *Ne, – pasakiau. – Dėl jo kūno tikrai nevažiuočiau į Pyseką.*

Dėjosi, jog manęs gailisi, bet iš tiesų paskubomis mąstė, kaip galėtų man geriau įgelti. Galiausiai sumanė šaipytis iš mano kaklaraiščio. Pasilenkė prie mano sėdynės ir bodėdamasi sugriebė pirštų galiukais.

– Dėl Dievo, kas tai? – paklausė nepatikliai.

– Spėkite, – ramiai atsakiau.

Šitas triukas manęs tikrai neprivers suglumti.

– Duodu jums tris galimybes: a) įprastas europiečių vyrų

aprangos priedas, vadinamas kaklaraiščiu, arba kaklaryšiu, bė) sunykusi mano storoji žarna, cė) medžiagos skiautė – amuletas, saugantis nuo intelektualių.

Net ir tąsyk nenusijuokė, bet manęs tai nenustebino. Tokios merginos kaip ji iš anekdotų juokiasi tiktai tada, kai juos aptinka veik nežinomo – dažniausia amerikiečių – rašytojo knygoje. Turbūt nebūtų nusišypsojusi netgi tada, jeigu prie jos būtų sėdėjęs pats Džeimsas Turberis.

– Turite šiokios tokios patirties su intelektualėmis? – priešingai, nei tikėjausi, kandžiai paklausė. – Įdomu, kur tokią radote?

– Tik su viena, – pasakiau kukliai. Parodžiau į jos kuprinę: – Į paskutinį skyrybų posėdį buvo atėjusi su lygiai tokia pačia kuprinuke.

Ji smagiai sukikeno.

– Jūs dar ir dantis turite! – sušukau nustebęs.

Su panieka sučiaupė lūpas.

– Ramiai galit juos rodyti, – ir begėdiškai įsistebeilijau į jos apnuogintą krūtinę. – Jums nėra ko gėdytis.

Penkiolika minučių paliko mane ramybėje. Bet vėliau pareiškė nespėjusi papusryčiauti ir, žinoma, mielai išgersianti kavos. Tyčia nieko nesakiau, bet Oskaras pats po kokių dvidešimties kilometrų pasuko į užkandinę. Klausiamai pakėliau antakius, bet jis to nepastebėjo, nes baisiausiai susikaupęs pradėjo vartyti važiavimo nuostatų brošiūrėlę.

Užkandinė, kurios iki šiol nežinojau, buvo netikėtai jauki – skliautuotos lubos, švarios balintos sienos, langai ir užuolaidos medaus spalvos, odos rašto apmušalai, masyvūs ovalūs stalai, švarios nertos staltiesės, grubiose keramikos vazelėse primerkta geltonų šalpusnių. Valgiaraštis įrištas į geltoną aplanką. Tai man kiek pakėlė nuotaiką.

– Bijau, – aplinkui apsidairiusi tarė Beata, – kad šitie madingi rustikiniai dirbiniai dabar visą laiką tik ir goš mūsų mintis.

– Ką darysi... – pritarė Oskaras.

Atėjo padavėjas. Beata metė į jį žvilgsnį, kokį dauguma žmonių tausoja tik tam atvejui, jei netyčia susitiktų su tąsaus kūno ateivių būriu, ir užsisakė filtruotos kavos su pienu, jogurto be jokių priedų, dvi džiūvėsėlių riekeles, sūrio su šampinjonais ir vieną minkštą virtą kiaušinį, apibarstytą svogūno laiškais. Padavėjas atsainiai nusijuokė ir nuėjo pasiklausti į virtuvę. Kai po mirksnio grįžo, ant jo šviesaus medinio padėklo puikavosi absoliučiai viskas, išskyrus sūrį su šampinjonais, – jis pasiūlė Beatai keletą kitų rūšių. Beata jas visas vieną po kitos atmetė ir dar užsisakė tiktai ananasų sulčių. Niekaip negalėjau atsikratyti jausmo, jog priešais mane sėdi mano buvusi žmona, taigi akimis padavėjui išreiškiau nebylią užuojautą.

– Jeigu taip pagarbiai elgiatės su paprastu nuliu, tikrai nenorėčiau išvysti, kaip šnekatės, tarkim, su mentais... – mestelėjo man Beata, kai jis nuėjo.

Pasakiau, jog tikimybė susitikti kelių policijos pareigūną – atsižvelgiant į tai, jog Oskaras jau kurį laiką nestebi kelio, o tiktai jos iškirptę – iš tiesų nemaža. Vis dėlto įstatymo vyrams aš pasistengsiąs per daug nepadlaižiauti.

Beatai pusryčiaujant, turėjome progą susipažinti su kitomis jos pažiūromis. Dabartinės dešiniosios partijos jai atrodančios per daug slidžios – siekia vien tikslo, o kairiosios – vulgarios, bjaurios ir populistinės. Politinis centras esąs mitas, sukurtas žmonių, bijančių savo nuomonės. Mūsų kultūros negalima vadinti kultūra, kaip ir mažų jūros salelių – sausuma. Mokiniams, tėvams ir mokytojams nuolat demonstruodamas savo svarbą, švietimas išsikvėpė. Kamštinę stogo dangą ji laikanti slaptu snobizmu. Hičkokas ją tik juokina, o čiužinėjantys vaikai dėl kaži kokios iracionalios priežasties skaudina. Gandis gal ir būtų sugebėjęs ją paveikti, jei nebūtų buvęs toks nežinia kodėl ištižęs. Moters kūnas – tai kapitalas, kurį vyras pasisavina be jokio atlygio. Ir baigė tuo, kad aš iš esmės jau žuvęs, iš vidaus perdegęs žmogus, o šit Oskaras turįs kažką tokio, apie ką dar pats nežino.

– Auglį? – pašmaikštavau, bet manęs ji nelaikė vertu dėmesio.

Paskutinis šio pasaulio šansas – empatija, tęsė Beata. Viskas išsispręs per ateinančius šešerius, daugiausia – aštuonerius metus. Jei viskas bus gerai, kitas šimtmetis bus minčių perdavimo amžius. Nes viskas su viskuo susiję – gal ir vazelė mums apreiškia kol kas nesuvokiamą kosminį ženklą.

– Rustikalų kosminį ženklą, – įsiterpiau.

Jau tada supratau, kad stengiuosi bergždžiai. Visos ironiškiausios pastabos, kurios turėjo ją Oskaro akivaizdoje demaskuoti, buvo nieko vertos. Aklas nemato rąsto, o kur jau ten krislą. Aklas nieko nemato.

– Su tokiais žmonėmis kaip jūs būtina kovoti, – pasakė neslėpdama pasišlykštėjimo.

– Bet kaip? – užsidegęs paklausė Oskaras.

Įkliuvo. Supratau tai anksčiau, nei Beata jam Pyseke tylom užrašė savo telefono numerį.

Ateinančiomis dienomis ir mėnesiais mano spėjimai, deja, tik pasitvirtino. Oskaras nustojo mane lankęs, o darbe pradėjo manęs vengti. Kai aš jo tiesiai paklausiau, man pareiškė neturįs laiko, nes kaip tik vakarais rašąs išsamią esė apie greičio fenomeną moderniame pasaulyje.

– Esė? – pakartojau, norėdamas pasitikslinti, ar gerai nugirdau. – Esė apie greičio fenomeną?

– Jo, – tarė Oskaras. – Manęs paprašė Beata.

Na gerai, vakarais rašydavo tą esė. Po kurio laiko pas jį persikraustė Beata turbūt tiktai dėl to, kad jam pagelbėtų – sudėliotų skyrybos ženklus. Oskaras užsiaugino ūsus ir galvą pradėjo raišiotis siuvinėtom spalvotom skarelėm, taigi atrodė kaip jaunas Jesyras Arafatas. Pardavė baldus ir miegamąjį pavertė studija, kur plėšė ir kramtė laikraščių iškarpas, senus plakatus, tramvajaus talonėlius, Beatos rašytas nuorodas, rinkimų sąrašus ir paskui iš tos popieriaus masės kepė vadinamuosius politinius artefaktus. *Rūkė žolę ir rijo kukurūzus.*

Priglaudė valkataujantį šunį, du strazdžiukus, netyčia iškritusius iš lizdo, ir baltąją žiurkę, iškankintą nepaliaujamų bandymų laboratorijoje.

– Ji nepasikeitė į geresniąją pusę, – pasakiau savo nuomonę.

Oskaras nė nešyptelėjo. Kvatodavo tik iš tų juokelių, kurie juokingi atrodydavo Beatai. Eidavo tik į tuos filmus, į kuriuos ji nupirkdavo bilietus. Lankė tik tas parodas, kurios vykdavo apšiurusiuose Mala Stranos rūsiuose, kartais aptriušusiose Mala Stranos daugiabučių laiptinėse. Vakarais dažniausiai eidavo į Bunkerį *ar* Mamma klubą. *Man pareiškė, jog atrodau kaip sukriošėlis. Sublogo dešimčia kilogramų ir užsnūsdavo prie vairo. Kai mes vienąkart grįždami iš Strakonicės visu greičiu ėmėme riedėti į rugių lauką, mano kantrybė trūko. Oskaras dėjosi tik norėjęs pasiskinti javų pusryčiams – tvirtino pamanęs, jog tai avižos.*

– Aaaaaa! – sušukau lyg beprotis, kai Oskaras atbulas pabandė grįžti į plentą. – Aaaaa! Gana! Gana!

Likusį kelią tylėjome. Zbraslavėje priverčiau jį pasukti ir užvažiuoti į viršų iki Havlino bažnyčios. Išlipau, sudirgęs trinktelėjau dureles ir patraukiau į kapines – ėjau neklaidžiodamas, nes tuo metu, kai iro santuoka, čia gana dažnai viešėdavau. Suglumęs Oskaras klusniai sekė man iš paskos. Neturėjau jėgų į jį nė pažvelgti: skarelė nusmukusi ant kaktos, drobiniai marškiniai murzini ir išsipešę iš kelnių, indėniški sandalai nudėvėti, o ant kaklo – stiklo ampulytė su kažkokiu keistu skysčiu. Kas joje? – piktai klausiau mintyse. Šventintas vanduo? Krokodilo ašaros? Mergelės kraujas? Ladislavo Klimos sperma? Gana, po velnių! – prisiekinėjau mintyse.

Priešais Maržatovo skulptūrą Inteligencija *sustojau. Taip tiksliai žinojau kiekvieną jos vingį! Palinkusi galva, nuolaidūs pečiai, išsekusiame veide nenusakomos kančios išraiška. Po įkritusiomis akimis amžini, amžini ratilai. Pagriebiau Oskarui iš nugaros už kaklo.*

– Gerai įsižiūrėk, idiote, – niršiai paliepiau nusivylęs. – Taip ir tau atsitiks. Lygiai taip!

Oskaro sprandas priešinosi mano rankai, bet aš jį spaudžiau tuo stipriau, kuo labiau supratau, kad žmogaus patirtis buvo, yra ir bus neperduodama.

– Matai, prie ko veda tas jos pažinimas! – surėkiau Oskarui į veidą. – Prie to! Prie to!

Takeliu nuo kapinių artinosi dvi senutės. Nuvilkau Oskarą prie artimiausio suoliuko ir geras dvidešimt minučių jam skaičiau paskaitą.

– Tau viskas visada labai aišku, – galiausiai pavargęs tarė Oskaras. – Pasaulis ne toks paprastas. Kas dedasi, jog jis toks, tas pats sau meluoja.

– Tai ir tu meluok! – saikdinau jį. – Nesupranti, jog be šito melo neapsieisi?

Pabandžiau dar kartą: papasakojau jam apie Italo Svevo herojų – kai šlubuojantis bičiulis paaiškina, jog vienas žmogaus žingsnis susideda iš penkiasdešimt septynių atskirų raumenų ir gyslų judesių, – tas taip pat ima šlubčioti.

– Aišku? Dėl Dievo, ar pagaliau tau aišku?! – maldaujamai sušukau.

Oskaras pareiškė, kad, deja, minėto romano neskaitęs, nes jo – kitaip nei manęs – į aukštąją mokyklą nepriėmė. Paskui pasakė, kad jau reikėtų važiuoti, nes vakare su Beata ir keliolika baisiai protingų anarchistų rengia tokį mažutį protesto happening'ą.*

Tą akimirką galutinai pasidaviau. Net nepasiteiravau, prieš ką ketina protestuoti.

Gal po pusės mėnesio vienos tarnybinės kelionės metu Oskaras nusipirko nešiojamąją mokyklinę lentą. Atitempęs prie mašinos, tik tarp kitko pasiteiravo, ar gali ją įsimesti ir nusivežti į Prahą.

* Akcija (*angl.*). *Vert.*

– Daryk, ką nori, – suirzęs tariau.

Bet jis jautė pareigą man paaiškinti to ekscentriško pirkinio tikslą ir perskaitė man trumputę paskaitėlę. Girdi, žodžių jūroje atskiras žmogus lengvai pasimeta. Žodžiai kaip jūros bangos atsirita ir nusirita, ir jis jų nepajėgia sulaikyti tiek ilgai, kad juos suprastų. Dėl to tarp žmonių ir kyla tiek daug nesusipratimų. Paprasčiausia mokyklinė lenta ir gabalėlis kreidos gali bet kokius nesusipratimus nuostabiai lengvai pašalinti.

– Aha, – nenorom pritariau.

Viskas buvo taip pažįstama. Tuo metu, kai mudu su žmona pasimesdavom žodžių jūroje, rašydavom vienas antram ilgus laiškus. Mano ex-žmona rašydavo mašinėle. Mokyklinė lenta, kad ir kaip būtų keista, – tatai jai netoptelėjo į galvą.

Niekas taip neišsunkia, kaip tuščios pastangos. Jaučiau, jog man reikia atostogų, – ir nors beveik niekados niekur nesidangindavau sezono metu, tą kartą pasiėmiau jas birželio pradžioje. Ir nesigailėjau – dar neprivažiavus Pulos, autobuse susipažinau su jaunute savo kaimyne. Ji buvo vardu Zuzana, be to, žavi ir neišprususi. Panašu, jog likimas pagaliau nusprendė man grąžinti bent dalį to, ką buvo skolingas.

– Ką pasakytumėte apie kamštines lubas? – pasiteiravau Zuzanos tik taip sau, įdomumo dėlei.

– Na, gražu, – pareiškė be jokių postringavimų. – Ir praktiška – kiekvieną kart užtenka tik nušluostyti...

Viskas man sukilo. Apie politiką mudu nesikalbėjome, o apie Gandį ji turbūt nebuvo net girdėjusi. Eidavom į mažutę vyninę po atviru dangumi prie pat jūros kranto. Padavėjai po švarkais vilkėjo dryžuotus marškinėlius, o ant sijų kabojo netikri tinklai, kuriuose švietė oranžiniai ir raudoni jūros žvaigždžių ir arkliukų pavidalo popieriniai žibintai. Kai ten įžengėme pirmą kartą, vis dėlto merginos veidą stebėjau su baime.

– Kaip čia puiku! – nuoširdžiai sušuko Zuzana.

Man rodos, kad ją išties įsimylėjau. Kai po poros dienų be

jokio atlygio pasisavinau jos kūno kapitalą, *atrodė kone dėkinga. Dažniausiai atostogoms baigiantis pradedu nuobodžiauti, bet iš Pulos išvažiavau tikrai nenorom.*

Grįžęs visą savaitę atidėliojau susitikimą su Oskaru, bet galų gale neiškenčiau ir pasikviečiau jį į savo kabinetą.

– Sveikas. Kaip atostogos? – pasiteiravo iš pareigos, be jokio susidomėjimo. Atrodė dar blogiau nei kada nors prieš tai. Be to, jam nevalingai drebėjo rankos.

– Klasė. Kiek nusigrybavau, bet šiaip – klasė. Smagiai pasidulkinau, – atsakiau jam šumaviškai.

Užsiminus apie dulkinimąsi, *Oskaras pastebimai krūptelėjo. Pabrėžtinai nusuko galvą.*

Atostogos kaip ir pasibaigė.

– Kas yra? – pasiaukojamai paklausiau.

– Nieko, – tarė Oskaras. – Mums lovoje nekas.

Rytojaus dieną laukė teismas Liberece. Iš pradžių Oskaras buvo pažadėjęs šeštą ryto mane paimti iš namų. Kai pusę septynių nepasirodė, paskambinau į automobilių parką, bet ten nieko nebuvo girdėję nei apie jį, nei apie mašiną. Garažų sargo balsas buvo irzlus. Nenuostabu.

Nusiminęs pats iškeliavau pas Oskarą. Tarnybinis automobilis – turbūt savaitėmis neplautas – stovėjo priešais namus. Oskaras duris atidarė tik trečiąkart man paskambinus. Nors ir vilkėjo kaži kokią japonišką pižamą, neatrodė, jog būtų naktį miegojęs. Nustebęs į mane įsispitrijo paraudusiomis akimis, vokai aptinę. Gerai dar, kad iš viso mane pažino.

– Jo, – atleisk, – atsiprašinėjo it lunatikas. – Užeik, aš tuoj.

Butas atrodė kaip anarchistų sekretoriatas. Apmušalai, kuriuos kažkada kartu su Beata rinkosi, buvo nudraskyti ir ant plikų sienų negrabiai priklijuota šimtai laikraščių iškarpų. Iš baldų likusios tik dvi ąžuolinės skrynios, ant kurių dabar šokinėjo ir ulbėjo išgelbėti strazdai; tačiau atsiradę du rašomieji stalai ir benzino bakas, kuris atstojo pasitarimų staliuką. Dvigulė lova buvo išpuošta dangaus mėlynės debesėliais. Dan-

gaus mėlynės debesėliai ir prie jų lentelė su užrašu Išėjau į paštą. Dievas.

– Jėzaumarija, – tyliai prakošiau pro dantis.

Oskaras trūktelėjo pečiais. Vos man įžengus, Beata demonstratyviai užsidarė vonios kambaryje, taigi Oskaras buvo priverstas skustis čia pat: skutosi klūpodamas, nes rozetė buvo žemai, o mašinėlės laidas trumpas, ir laisva ranka nenustojo stūmęs nuo savęs besiglaustančios žiurkės. Visas tas vaizdas mane skaudino – lygiai kaip žvilgsnis į čiužinėjančius vaikus skaudino Beatą – ir aš nuo Oskaro nusigręžiau. Kampe priešais save pastebėjau pažįstamą mokyklinę lentą: Tu tvirtini, jog tavo orgazmas yra mano priedermė visą dieną būti meiliai, *buvo užrašyta.*

Rašysena buvo kiek neurotiška. Oskaras it lunatikas nutrynė lentą. Man pasirodė, jog dar akimirka – ir jis subyrės į gabalus.

Su mašina panašiai, – maža to, kad padangos nudėvėtos ir nešvietė dešinysis žibintas, – buvo nelengva užvesti. Nesiryžau priekaištauti. Galų gale tam, kuris rūpinasi anarchistais ir strazdais, nebelieka laiko rūpintis dar ir automobiliu. Ketvirtu bandymu Oskaras sėkmingai užvedė ir mes pajudėjome. Iš variklio vidun sklido neįprasti garsai.

– Aš turbūt impotentas, – po valandėlės prikimusiu balsu tarė Oskaras.

– Sveikinu.

Oskaro akys, įsmeigtos į tolimą plento horizontą, sudrėko ir sublizgo.

– Manęs nepaveiksi, – užsispyręs pasakiau. – Aš tave perspėjau.

Mintyse rimtai pradėjau svarstyti, jog pasisamdysiu kitą vairuotoją.

– Ką tu manai apie žiniuonius? – netikėtai pasiteiravo Oskaras.

– Nieko, – nukirtau. – Nieko aš apie juos nemanau. Apskritai nieko nemanau apie nieką. Elkis kaip aš, ir tau neprireiks žiniuonių!

Jis nieko į tai neatsakė, bet prie vienos iš tolesnių kryžkelių ženkliai pristabdė; norėjo sužinoti, ar gali užvažiuoti pas žiniuonį. Atseit nuo čia tik pora minučių kelio.

– Jokiu būdu, – trumpai nukirtau. – Ir taip jau vėlu.

Oskaras pasuko į kelkraštį ir sustojo.

– Niekur nevažiuosiu! – laikiausi savo.

Oskaras išjungė variklį.

– Beata tvirtina, jog jis – vienas geriausių psichoterapeutų, – dusliai tarė įsiviešpatavus tylai.

– Aaaaaa! – nusiminęs beviltiškai surikau. – Aaaaaa!

Oskaras kantriai laukė.

– Aaaaaa! – rėkiau it vaduodamasis iš pančių, ir visas mano kūnas sukilo prieš saugos diržą. Sugniaužęs kumščiais trinktelėjau į lentynėlę palubėj – man ant kelių nukrito keletas cigarečių nuorūkų, visas iškarpytas žurnalas Vokno *ir nušiurusi kortelė su Bohno psichiatrijos ligoninės lankymo valandomis.*

– Kiekvieną neporinį trečiadienį ateisiu tavęs aplankyti, – pareiškiau Oskarui, kai ją atidžiau išstudijavau. – Tau tinka?

Dalykiškai man paaiškino, kad ten susitinka su keliais nesunkiais ligoniais ir kartu su jais inscenizuoja Kafkos Metamorfozę.

– Jeigu sučiups koks daktaras – galas, – perspėjau.

Atsakė, jog daktarai taip pat vaidina.

– Ak taip, – nustebau.

– Taigi galiu?

– Važiuok! – surikau. – Važiuok kur tik nori! Idiote! Ar dar nesupratai, kad tau nepadės net Lurdas?

Vila, kurioje gyveno žiniuonis, leido spėti, kad jos savininkas tikrai padėjo daugeliui kenčiančių žmonių, o tie savo ruožtu pagelbėjo jam. Atsisakiau lipti iš automobilio. Viešnagė netruko nė ketvirčio valandos.

– Kaipgi? Viskas? – pasiteiravau nustebęs, kai Oskaras vėl šalia manęs prisėdo. – Jei jam užtenka ketvirčio valandos iš vyro padaryti patiną, tai jis iš tiesų yra geriausias.

– Gydys mane per atstumą, – santūriai tarstelėjo Oskaras. – Šįvakar dešimtą.

Labai ilgai tylėjau it vandens burnon prisisėmęs.

– Tvarka, – pagaliau ištariau. – O dabar mane, mielas Oskarai, nuvežk į tą teismą. Noriu vykti į teismą. Man rodos, dar niekad nesu taip troškęs paprasčiausio teismo. Važiuok. Važiuok!

Teismo procesas tikrai su kaupu išpildė visus mano lūkesčius: nors buvo nežmoniškai ilgas ir nuobodus, be to, galima sakyti, ir nereikalingas, bet dėl jo ištisas septynias valandas jaučiausi atsidūręs tarp žmonių, kurie savo išsilavinimą ir patirtį naudoja gyventi – o ne kaip įnagį prieš save. Jam pasibaigus aš dar kokią valandą slampinėjau po parduotuves, nors nieko konkretaus ir neketinau pirkti. Su man visai nebūdingu pasitenkinimu šen bei ten pasikalbėjau su kai kuriais plepesniais pardavėjais ir pardavėjomis apie užsienietiškus kavinukus, apie kambarinių gėlių puvinius ir apie sunkumus gręžiant betonines sienas. Prie tarnybinio automobilio grįžau pusvalandžiu vėliau, nei buvau sutaręs su Oskaru. Išvykome tvyrant mirtinai tylai – ji, mano supratimu, buvo kur kas geriau už visa tai, ką būtume norėję su Oskaru vienas kitam pasakyti. Laimė, man netrukus pavyko užsnūsti.

Kai prabudau, pastebėjau, jog stovime ištįsusioje įkalnėje, kažkokioje mažutėje pelkingoje lygumėlėje. Kairėje rikiavosi dvi rąstų eilės – jos man užstojo plentą. Tarp medžių dar buvo matyti paskutiniai dienos atšvaitai, bet miške jau tvyrojo gili tamsa. Oskaras nejudėdamas stovėjo prie atdaro kapoto: nuleisti pečiai, palinkusi galva. Jo tamsus siluetas priminė statulą.

Pasukau raktelį ir prietaisų skydelį užliejo maloni žalsva švieselė. Tyliai pasileidau radiją ir galvą patogiai atrėmiau į sėdynę. Man pasirodė, jog tokia poza ir skambant tai tyliai muzikai esu pasiruošęs priimti bet kokią žinią, kurią man tik yra paruošęs likimas – net žinią apie savo paties mirtį. Dar mažiau mane būtų sujaudinusi žinia apie sugedusią sankabos

dėžę ar karbiuratorių ir jau tikrai nesujaudins kalbos apie mergaitę, kuriai širdis sutriko nuo teorijos pertekliaus. Eglių viršūnėmis nušniokštė šiltas vėjas. Prisiminiau Šumavą.

Durys atsidarė. Pakvipo mišku. Oskaras susmuko ant sėdynės.

– Nebegaliu! – pasiskundė.

Nesupratau, ar jis turėjo galvoj Beatą, ar sugedusį automobilį, nors man buvo vis tiek. Gyvenime, palaimingas gyvenime, kartojau mintyse, apimtas nepaaiškinamos euforijos.

Ir Oskaras pratrūko. Kai užgesina, Beata klausia, ar jis bijo pamatyti tiesą. *Kai palieka uždegta, ironiškai teiraujasi, ar tikrai yra pasirengęs atskleisti savo kosmetinius trūkumus tam* šimtavačiam švytėjimui. *Kai lėtas, jai parūpsta, ar neužmigo. Kai veržlus, šaiposi, kad atrodo lyg sumažintas Maiklas Daglasas. O gal jį persekiojanti tėvo penio šmėkla? Kai ją spaudžia, prikiša jam egoistinį gašlumą. Kai nespaudžia, priekaištauja dėl abejingumo ir šaltumo. Bet juk jis ją myli. Juk jinai jį vis dar siaubingai jaudina! – Oskaras kalbėjo vis liūdniau. Kodėl jį labiausiai uždega vien* mintis *apie ją? Kai tik ima įsivaizduoti tuos jos buferiukus! Jos stangrius, mažus buferiukus! Oskaro balse pasigirdo kažkas, kas mane privertė į jį pažvelgti: akys užmerktos, kvėpavimas trumpas, trūkčiojantis. Skruostai patamsėję.*

– Tas jos miškelis! – sviedė. – Tie kalneliai! Tie jos miškelio kalneliai!

Sulysusios Oskaro strėnos pakilo kažko nematomo linkui. Dešinė ranka, iki šiol nejudri gulėjusi ant vairo, vienu judesiu išvadavo organą iš nelaisvės.

Lėtai, susimąstęs pažvelgiau į laikrodį: kelios minutės po dešimtos.

Suriko.

Pasilenkė. Prietemoje akivaizdžiai čiurkštelėjo stipri srovė. Netrukus jo kvėpavimas nurimo.

Oskaras užsnūdo.

Pusę valandos leidau jam snūstelti, o tada atsargiai pabudi-

nau. Reikėjo pataisyti automobilį, kad galėtume važiuoti – grįžti į pasaulį, kuris vis dar nesiduoda paprastai paaiškinamas.

4. Lapkritį vėl įnikau skaityti. Gruodį parašiau apie dvi dešimtis literatūrinių parodijų, kurias vėliau sudėjau į nediduką rinkinį, pavadinimu *Mielojo skaitytojo mintys.*

Širdies žaizdos palengva gijo, o į pasaulį vėl žvelgiau per ironijos prizmę.

Žodžiu, dalykai sukosi į gerąją pusę.

Česky spisovatel leidykla man pasiūlė užimti redaktoriaus vietą (sutarėme, kad mokykloje liksiu bent iki pusmečio pabaigos ir pradėsiu sausį). Pasirodė daugiau palankių romano *Geriausi metai...* recenzijų.

Per Kalėdas buvau jau kaip reikiant.

Per Kūčias Sazavoje susirinko visa giminė. Šunys garsiai amsėjo, senelė giedojo kalėdines giesmes, senelis springo žuvies ašakomis, o trimetis mano brolio scenaristo sūnus visiems susirinkusiems kelis kartus pagrasino nusižudysiąs, bet man rodėsi, jog tai pačios ramiausios Kalėdos per visą mano gyvenimą.

Duktė nauja trikotažine suknele judėjo visai kaip bręstanti mergina.

Gražiose žmonos akyse atsispindėjo tik žvakučių šviesa.

Iš jos gavau automatinį plunksnakotį *Parker.*

Kad rašyčiau ir šunkeliais neklaidžiočiau.

Kai po Naujųjų metų vėl grįžau į mokyklą, man pranešė, jog Styvas šiais metais iš Valstijų nebegrįš. O Beata neišskrido į Ameriką.

Priešpiet ją keletą kartų prisiminiau, bet koridoriuose nė karto nesusitikome. Po pietų užėjau pas ją į kabinetą.

Sėdėjo po langu turkiškai sukryžiavusi kojas, gurkšnojo karštas morkų sultis ir skaitė Simonos de Bovuar *Kitą lytį.* Jeigu būtų prie stalo gėrusi kavą ir skaičiusi *Lidove noviny,* tatai ne-

būtų žadėję nieko gero, bet dabar atrodė, jog reikalai klostosi kuo puikiausiai.

– Turbūt jam pasirodžiau per daug *free**, – paaiškino man. – Gal jį *šokiravo*, kad išsitatuiravau.

Kalbėjo beveik linksmai.

– Pasirodei *slaviškai nesėsli*, – tariau su palengvėjimu.

– Būti tikra moterimi – tai būti menkų gabumų, smulkmeniškai, pasyviai, valdomai, – perskaitė man. Išsilavinimo perteklius, o ir ryškus charakteris vyrams kelia siaubą. Šviesiaplaukė kvailutė mergina visad nugali intelektualę. Kiekvienas asmenybės pabrėžimas iš moters atima moteriškumą. Intelektualė, žinodama, jog turi spontaniškai siūlytis vyrams, ir vaidindama silpną moterį, atrodo taip, tarsi ją būtų sutraukęs mėšlungis.

– Veidu, vaidinančiu naivumą, akimoju pralekia per daug akivaizdus inteligencijos blyksnis... – gyvai citavo Beata.

– Tai kodėl tu vaidini naivuolę? – tariau kiek sudirgęs.

– Kokie čia kvaili klausimai? Po galais, ar tu iš viso manęs klausaisi?

Akivaizdu: *lūkesčiai nuvilti*, ir ji perėmusi *sodrų senų moterų cinizmą*.

* Laisva (*angl.*). *Vert.*

11

1. Sausis buvo paskutinis mano mokytojavimo mėnuo.

Pradėjau tempti namo grožinę literatūrą, kurią per tą laiką buvau suvilkęs į kabinetą. Kartais per pamokas, vaikštinėdamas tarp suolų ir stebėdamas vaikų, palinkusių prie sąsiuvinių, galvas, imdavau tyrinėti savo jausmus, bet arba per daug slopindavau jaudulį, arba visai sustingdavau: likdavau jei ne abejingas, tai bent jau šaltas. Vieną savaitgalį ištaisiau šešiasdešimt paskutinių kontrolinių stiliaus darbų, šįkart tema buvo *Kaip aš išsigandau.* Didesnė pusė rašinių autorių porino apie šiurpią kelionę į tamsų rūsį, o išgąstį jiems dažniausiai sukeldavo krintantis nuo viršutinės lentynos persikų kompotas (*Man kraujas gyslose sustingo*), arba, kitu atveju, šuo Reksas, pakraupusiam pasakotojui netikėtai pasitrynęs į koją (*Iš išgąsčio net kvapą užgniaužė*).

Rašiau tiktai dvejetus ir vienetus.

Vaikai staiga pradėjo elgtis šventiškai ir paslaptingai. Supratau, kad man jau renka dovaną.

– Tik jokiu būdu nepirkit man kokio milžiniško brangaus pliušinio žvėrelio, – perspėjau juos. – Jau geriau škotiško viskio...

Suglumę žvalgėsi vienas į kitą.

– Aha, – susiprotėjau, – turbūt ką sugadinau?

Priekaištingai linkčiojo.
Galiausiai gavau meškiną ir butelį škotiško.
Sujaudintas pasikviečiau juos namo.
Kaip Masarikas.

Trumpa ataskaita: per beveik ketverius mokytojavimo metus su savo klase praleidau beveik tūkstantį valandų. Parašiau ir režisavau du mokyklinius vaidinimus. Konfiskavau vieną automatinį peiliuką, dvi petardas ir dvi pornografinių kortų malkas. Optimistiškai nusiteikęs sakau sau, jog tai kam nors buvo į gera. Pergyvenau keturis švietimo ministrus ir tris direktorius: pirmąjį – per protekciją gavusį minkštą kėdę – padėjau nuversti, antrąjį – išrinkti. Trečiasis kėdę gavo irgi per protekciją. Išsėdėjau apie šimtą pedagoginių pasitarimų, tarybų posėdžių, susirinkimų, paruošiamųjų rinkimų, konferencijų bei protesto sambūrių ir parašiau kokias dvi dešimtis diskusinių pasisakymų, priminimų, požiūrių, peticijų, laikraščių straipsnių, atvirų laiškų Rūpybos fondui, siekdamas pagerinti švietimą. Nors ir turiu optimizmo, bijau, jog tai daugiau niekam nebuvo į gera.
Šis romanas yra mano paskutinis *skundas*.

Su Beata susitarėme, jog atsisveikinimo vakarėlį ruošime drauge.
Kad žinotume, kiek Kotvos vyninėje reikia užsakyti porcijų, Beata posėdžių salėje iškabino kvietimą su prašymu, kad kiekvienas, kuris ketina ateiti, užsirašytų. Šiek tiek baiminausi rezultato, kadangi parašas kvietime su mūsų vardais būtų beveik tolygus opoziciniam pasisakymui, vis dėlto galutinis vardų skaičius mane maloniai nustebino – be poros, daugiau nebuvo tik tų vardų, kurių ir tikėjausi, kad nebus.
Beata atėjo apsivilkusi vieną iš ankstesnių savo kostiumėlių. Jai labai tiko. Skambėjo gitaros.
Gėriau taip, lyg man būtų reikėję vairuoti.

Kuo ramiausiai konstatavau, jog mano budrumas bet kokio *nusikalstamo išpuolio* atveju yra kur kas didesnis nei Beatos.

Neskelbtą *draugiško šaltumo* rungtį baigėme šampanu – mudu susėdome atokiau nuo kolegų ir po kurio laiko netgi atnaujinome pamirštą žavų savo seną meilės žodyną.

– Neliūdėk, žmogaus vaike, – tariau. – Jeigu nori, Maugli, atnešiu tau apelsinmedžio žiedą.

– Dėkui tau, Balu, – švelniai pasakė Beata. – Mudu vieno kraujo – tu ir aš.

Netgi švelniai mane pabučiavo.

– Švelnus kaip jauno bambuko ūgliai, – pasakiau susižavėjęs.

Užsimaniau ją dar kartą pabučiuoti, bet, laimė, laiku pastebėjau Jaromirą, kuris iš virtuvės nešėsi likučius katei.

– Aš tuoj perkaisiu! – linksmai šūktelėjo Irenka.

Kolegos nuodugniai aptarinėjo jos rūpesčius.

Vladimiras nekalbėjo, kad jo nesupykintų.

Ant parketo sukosi Trakaržova su Kilianu.

– Ak, Balu, – sušnibždėjo Beata. – Išmokyk mane susišnekėti su šitais žmonėmis.

Jai jau kiek pynėsi liežuvis.

2. Išėjus iš mokyklos mudviejų keliai, kaip sakoma, išsiskyrė.

Nors ir daviau Beatai leidyklos telefono numerį, bet pirmąjį mėnesį nė karto nepaskambino. Sužinojau, jog pradėjo susitikinėti su kažkokiu Jakubu iš ekologinio sąjūdžio *Duha*; netgi pati įsitraukė į jo veiklą.

Tai man pasirodė gerokai juokinga.

Su užsidegimu pasinėriau į darbą leidykloje, nepaliaudamas sieloje džiaugtis – dar prieš keletą dienų aš iki nuobodulio dėsčiau apie šalutinius pažyminio sakinius, pietavau mokyklos valgykloje ir pykausi su Chvatalova-Sukova; dabar redaguoju Ivaną Klimą, pietauju *Manesoje* su Pavelu Kohoutu ir diskutuoju

su Eva Kontūrkova!

Negaliu nepasigirti tuo pasikeitimu.

Netgi skridau į Vokietiją.

Čekų mokytojas skrenda *Lufthansa*!

Beatos – tiesą sakant – per daug ir neprisiminiau. Dingo iš akių.

Vis dėlto du kartus ją prisiminiau netiesiogiai.

Pirmiausia iš Jaromiro (o vėliau ir iš *Zbraslavske noviny*) sužinojau, jog Beata kartu su keliais vaikinais iš *SOS Animals* fondo įsibrovė į mokyklą ir paleido laisvėn visas mokyklos direktoriaus nutrijas.

Kitas kartas. Paaiškėjo, kad jaunuolis, kuris į leidyklą atnešė savo eilėraščių rinkinį *Užmerktos akys*, jos buvęs bendramokslis iš filosofijos fakulteto. Išviriau jam kavos ir įsiplepėjome.

– Kokia buvo? – ėmiau domėtis. – Na, apskritai?

Savo domėjimąsi paaiškinau tuo, jog ilgai teko mokyti Beatos jaunesniąją seserį. Gūžtelėjo pečiais:

– Siaubingai *vaidindavo*, – prisiminė. – Juk žinai tas mergiotes, metro skaitančias Džoisą.

Atrodė man visai simpatiškas.

Vis dėlto jo eilėraščių nesupratau.

Tik pačioje sausio pabaigoje vieną šaltą pavakarę pats ją sutikau – pakeliui iš darbo, priešais prekybos centrą *K-mart*, kur su draugais iš *SOS Animals* sąjūdžio pasisakė už gyvūnų teises. Ant nuogų kūnų buvo apsivynioję ilgus rankšluosčius su užrašais: *Kailiniai – žudiko ženklas!*, *Kailiniai jus šildo, bet jūsų širdys lyg ledo gabalas!* ir *Geriau nuogi, nei kailiniuoti!*

Prahiškiai praeiviai smaginosi.

Du policininkai irgi.

Beata drebėjo iš šalčio.

Pažvelgęs į jos nuogus pečius užsimaniau ją prie savęs pri-

glausti, bet negalėjau su ja net šnektelti – juk nešiausi odinį portfelį, avėjau odiniais batais ir mūvėjau odinėmis pirštinėmis.

Taigi nuėjau tiesiai į metro.

Maždaug balandžio viduryje Prahos centre ieškodama molio puodams žiesti galiausiai pati užsuko į leidyklą.

Vilkėjo nerta suknele, avėjo kanapiniais sandalais ir buvo pasipuošusi mediniais nelakuotais karoliais, taigi atrodė lyg figūrėlė iš netoli esančios *Gražiosios trobelės*.

Bambukiniame narvelyje, kurį nešėsi rankoje, tupėjo pasiligojęs strazdas.

Užsiminiau, jog *mačiau* ją manifestuojančią.

Paprašė *maloningai* suprasti, jog vieneriems audinių kailiniams reikia 65 audinių arba 130 činčilų.

Kuo skubiausiai pakreipiau kalbą kita linkme.

– Gerai atrodai, – ištariau.

Tokį ankstyvą metų laiką jau buvo gerokai įdegusi.

Porą *priešvestuvinės kelionės* savaičių su Jakubu praleidusi Broduose. Žaidė žolės riedulį ir ant akmenų kepėsi paplotėlius. Valgyti virdavosi kibire. Jinai jau Prahoj, o Jakubas dar porai dienų pasiliko miške, kad išsiaiškintų kai kuriuos asmeninius reikalus.

Turėjau tam tikrą patirtį, taigi nevirptelėjo nė antakis, bet kolegos sutriko ir meiliai nusišypsojo.

Beata juos paragino *irgi* pabandyti keisti gyvenimo būdą, nes tropikų miškai nyksta vienos futbolo aikštės per sekundę greičiu, o vienas amerikietis per dieną prišiukšlina kiek pats sveria.

Šis priešamerikinis išpuolis privertė ir mane kilstelti antakius.

Beata turbūt susivokė, nes akimirksniu pradėjo pasakoti, kaip kartu su organizacija manifestavo priešais *McDonald*'ą Vodičkovos gatvėje – kaip tik tenai, kur mažiausiai vienąkart

per savaitę sėdėdavo su Styvu ir kur pažinojo visą personalą.

– Nesuprato... – piktinosi Beata. – Vertėjo jums tai pamatyti.

Jos miela autoironija visą leidyklą pripildė taip reikalingo atsipalaidavimo – puolėme juoktis kartu su ja.

Jakubo – lygiai kaip ir Šikniaus – asmeniškai nepažinojau. Jis turbūt vienas iš tų vaikinų priešais *K-mart*'ą, bet iki šiol neįtariu kuris. Turbūt jautrus, pasiaukojantis žmogus, jeigu nedvejodamas atsidavė *sąjūdžiui* visa širdimi: vos tik išgirdęs visus tuos siaubingus skaičius apie dorojamus banginius, sulaužęs vestuvių terminą metams išvyko į Norvegiją.

3. *Tačiau viduje, širdyje, šis žmogus mums, tetai ir man, labai trukdė ir kėlė rūpesčių, ir, atvirai pasakius, aš dar toli gražu juo neatsikračiau. Naktimis kartais jį sapnuoju ir jaučiu, kad jau vien šio žmogaus egzistavimas, iš esmės imant, man trukdo ir kelia nerimą, nors aš jį tiesiog pamilau.**

Hermanas Hesė, *Stepių vilkas*

Viena iš kompiuterinės sistemos *Windows*, kuria – berods jau esu užsiminęs – rašau šią knygą, dalių yra vadinamoji *ekrano užsklanda*. Jos darbą galiu aprašyti paprastai: jeigu per tam tikrą laiką nepajudinate pelės ir nepaspaudžiate klavišo, spindintis ekrane tekstas automatiškai pakeičiamas tamsiu judriu paveiksliuku. Kadangi mano kompiuteriui užtenka trijų minučių užsisvajojimo – neprisilietimo, kad monitoriuje pasirodytų *Starfield Simulation* užsklandėlė, vis dažniau spoksau į juodą žvaigždėtą kosmosą.

Bet jos ten niekur nėra.

Kas nutiko, pasakaite?
Kad prapuolė kumelaitė.

* Vertė Z. Mažeikaitė.

12

1. Po Styvo ir Jakubo paskutiniu Beatos vaikinu tapo Dievas. Tačiau iš pradžių dar nebuvo aišku *kuris*.

Pirmiausia susipažino su keliais Smichovo mormonais, bet tie jai nepatiko (taip tvirtino Agata), kad išpažįsta daugpatystę ir kad jie amerikiečiai. Vėliau išgirdo apie ekologišką *Hare Krišna* fermą netoli Benešovo ir kelias dienas puoselėjo mintį išvykti, bet turbūt persigalvojo, nes ten būtų tekę visą dieną dirbti laukuose ir rytais anksti keltis. Važiuodavo ir pas vieną evangelikų kunigą į Černy Mostą, bet gyvenvietė buvo toli, kunigas jai pasirodė pasipūtęs ir, be to, kiekvieną kartą daugiabučio, kuriame jis gyveno, koridoriuose ją užpuldavo kažkokie romai (Agata pasakė paprastai: *čigonai*). Mintyse šypsojausi, nes Beatos Dievo ieškojimas gerokai priminė aną baldų pirkimo vajų. Sužinojau, jog galiausiai konkursą laimėjo Zbraslavės jehovistai – buvo arčiausiai ir už mažiausią kainą Dievą atnešdavo tiesiai į namus.

Akivaizdu, aš priklausau tai gausiai ignoruotojų grupei, nedvejojančiai tik dėl to, kad egzistuoja *kažkas* aukščiau už mūsų supratimą, bet nebūtinai Dievas (tėvas Halikas dėl to mus pašaipiai vadina *netyraisiais*). Mane asmeniškai Dievas užkalbino tik vienąkart gyvenime, priešais prekybos namų *Bata* Vaclavo aikštėje vitrinas. Tuomet per mažą rusvą pakistanietį, vil-

kintį oranžiniais marškinėliais, man pranešė, jog *išties mane myli* (akimirką pamaniau, jog tai kaži kaip susiję su išstatytų pusbačių kainomis). Kaip tik tuo metu, kai iš Agatos sužinojau apie Beatos atsivertimą, redagavau Kohouto romaną *Sningu*, todėl negalėjau nusikratyti tam tikros antipatijos moterims, kurios sekmadienio rytais skausmingai svarsto, ar eiti melstis, ar verčiau pačiužinėti. Iš tiesų nenoriu užsitraukti vietos vyskupų tarybos atstovo spaudai, o gal net ir popiežiaus dialogo su netikinčiaisiais tarybos pykčio, bet jeigu jau turiu rašyti *tiesą*, tai mano giliausius jausmus iš to paskutinio Beatos laikotarpio geriausiai apibūdina šventvagiška parafrazė *ką žmogus sujungė, Dievas teneišskiria.*

2. Trumpučiai skirsniai – įtampai sustiprinti.

Tai jau artinasi. Prieš mane kokių penkių mėnesių darbas. Pirmus tris mėnesius vakarais ir savaitgaliais parašiau pirmąjį romano variantą, kovą ir balandį vienu prisėdimu – antrąjį. Jau nebetveriu sulaukti, kai už poros puslapių palaidosiu Beatą ir galiausiai galėsiu *atsipūsti.*

Antras ir kartu paskutinis laiškas, kurį man išsiuntė Kralis, atėjo liepos pradžioje (iš pradžių galvojau, ar nereikėtų įspūdžiui sustiprinti jo laiško pristatyti atgaline data, kad tiksliau išpildyčiau pasakišką *lygiai po vienerių metų,* bet vėliau man tai pasirodė per daug savavališka, taigi tos minties vėl atsisakiau). Laiško tonas buvo *ramus ir neprievartinis* – Kralis atsiprašinėjo, kad *po viso to, ką mes kartu praeitais metais išgyvenome,* neatsiliepė anksčiau. Bet jis turėjęs rimtų problemų verslo srityje. Kodėl niekad *neužsuku*? Sužinojo, jog liepą gyvensiu Zbraslavėje, ir mano, jog *Beatai visai patiktų, jei užeičiau. Beje,* ji jau vėl pradėjo rašyti. Netgi yra parašiusi kažką *ilga,* bet dabar, kai esu *toks žymus,* gėdijasi duoti man paskaityti. O kas, jeigu pakartotume tą *sėkmingą* praeitų metų kursą? Tai

tik *akimirkos idėja*, bet gal į ją vertėtų atkreipti dėmesį. Ar nenorėčiau kada užsukti? Gal netgi šį penktadienį? Pusę šešių? Visi manęs *baisiai pasiilgę*.

3. *Pasakojimas – it įnagis prieš neprotingą, žiaurią tikrovę.*
Milanas Jankovičius

Aš irgi pajutau, kad vonioje užsibuvau per ilgai.

Žmona stebėjo mano pasiruošimą egzaminuojamu žvilgsniu.

– Ar galėčiau sužinoti, kur eini? – pasiteiravo.

Pareiškiau jai, kad tokios formuluotės fiziškai nepakenčiu, ir paprašiau, kad ateityje jos vengtų.

– Būk malonus ir nustok mane *auklėti*! – surūgusi paprašė.

Sodas buvo apleistas.

Nenoriu girtis, bet Petršikas atrodė patenkintas, mane pamatęs. Ant jo kaklaraiščio puikavosi Bartas Simpsonas.

Keista: buvo vienas.

– Kur tavo partneris?

– Ligoninėje, – nusišypsojo.

– Leisk, atspėsiu, – tariau. – Neatsargiai elgėsi su tarnybiniu ginklu? Per karatė susilaužė nosies pertvarėlę?

– Kur tau! – nusiviepė. – Tik apendicitas.

Agata, priešingai, buvo be nuotaikos, o dar labiau ją suerzino, kad man visai nerūpi kodėl.

Draugiškai timptelėjau jai už plaukų.

– Ramink hormonus! – sušuko šiurkščiai.

Bet iš tiesų *reikšmingai*.

Kralis buvo išėjęs žaisti teniso. Kralova atrodė susirūpinusi. Kavos man neišvirė – atseit ją man nori virti *ta vienuolė ant aukšto*.

Bandžiau ją paguosti Gėtės žodžiais: *Kad ir kaip vaisių sunka stengtųsi, vyno nepergalės.*

– Kad ir kaip... – abejodama pritarė.

Ir iš tiesų reikšmingai.

4. Pakeliui į mansardą mane vėl apniko baimė.

Bijojau, jog vėl įžengsiu prišvinkusion prieblandon, kur perbalusios lūpos šnibždės karštas maldas, – bet įžengiau į saulės apšviestą kambarį, pilną ryškių laukinių spalvų: ankstesnę juodą–rausvą Beata per amerikietiškąjį periodą buvo ne tik drąsiai papildžiusi keliolika violetinių ir ryškiai geltonų priedų (daugiausia iš kelionių), bet tokiomis pat spalvomis buvo išdažyta visa drabužinė, staliukai ir knygų lentynos. Naujosios užuolaidos buvo slyvinės.

Tarp dviejų Endžio Varholo plakatų kabojo mažutis kryželis.

– Ko tikėjaisi? – nusišypsojo Beata. – Griežto vienuolyno naujokės kambarėlio?

Atrodė ji kuo geriausiai, bet mane nuramino visų pirma tai, kad gebėjo ironizuoti.

– Bet ko, – tiesiai šviesiai atrėžiau. – Nors greičiausiai lizdelio apleistiems strazdams. Arba neekologiškų atliekų punkto...

Žiūrėjo man į akis su kaži kokiu ypatingu atlaidžiu pranašumu.

Kitą kryželį atradau jos – žolės riedulininkės – marškinėlių iškirptėje.

Žingtelėjau atgal.

– Iškepiau tau riestainį, – vaišingai nusišypsojo.

Subėrė kavą į popierinį filtrą ir įjungė kavinuką.

Klebono šeimininkė, nejučia toptelėjo.

– Tvirtinai, jog bažnyčioje jautiesi kaip Merė Pikford, – priminiau. – Šis tas nuo to laiko pasikeitė?

Nieko negalėjau padaryti. Viskas manyje virte virė.

Tikėjimas – tai dovana, ramiai pasakė. Ji tikinti, kad kada nors ir aš gausiu tą dovaną, nes esu jautrus žmogus, ir dar daugiau: kertinis akmuo – Kristus, o mes visi – tik statybiniai akmenys.

Išgirsti žodį *Kristus* šiame kambaryje... Iš šitų lūpų.

Remdamasis dalinėmis iliustruotos *Biblijos vaikams*, kurią per Kalėdas nuo kažko gavo mano dukra, žiniomis, kandžiai ironizavau visą tą *folklorą*.

– Paimk dar vieną riestainį, – meiliai pasiūlė.

– Sakei, – pratrūkau, – kad niekad negalėtum atsiversti, nes taip vėl taptumei *mokine*! Tvirtinai, jog jokių kitų *mokytojų* nebepakęsi!

Bet ji netapo mokine. Tapo vynmedžio, kurio kamienas – Kristus, šakele.

Ji švelniai paglostė man ranką.

Pasidaviau.

Vėliau praleidome labai gražią krikščionišką pavakarę. Kalbėjomės apie Agatą, apie mokyklą ir apie knygų rašymą bei leidybą.

Kai susiruošiau eiti, leidosi pabučiuojama į skruostą ir jau taikėsi man ant kaktos nykščiu užbraukti kryžiuką.

Ji!

Sudirgęs pagriebiau ją už rankos – ant mano kūno jau nežinia ką buvo išdarinėjusi, bet to buvo per daug.

Gailiai pažvelgė.

– Palauk, – tarė.

Atnešė man tamsiai mėlyną įrištą knygelę. *Jehovos mokinių klausimai. Praktiški atsakymai.* Pareiškė esanti tikra, jog būdas, kokiu knyga parašyta, mane neabejotinai provokuos, bet juk svarbu ne forma. Svarbiausia – turinys.

– Nedrįsk *recenzuoti*, – nusijuokė.

Permečiau akimis turinį: *Kodėl turėčiau gerbti tėvą ir motiną? Narkotikai ir alkoholis. Kaip galiu priartėti prie Dievo.*

Nugarėlėje įspaustos aukso raidės *JMK*.
– Tamsiai mėlyną – *JIMK*, – pareiškiau.
Pamačiau priekaištą jos akyse.
Prižadėjau, jog pasistengsiu *nešališkai* perskaityti.
– Telaimina tave, – tariau.
Paskutinis žvilgsnis, kurį man skyrė savo gyvenime, buvo skaudžiai sukrečiantis.
Iki šiol jis *gyvas* mano atmintyje.

Keistas susidomėjimo istorija augimo rezultatas: žmonėms atrodo, jog norint išgyventi tiesiog privalu viską aiškintis.

Solis Belou, *Hercogas*

Jehovos mokinių klausimus, priešingai, nei buvau pažadėjęs, atsiverčiau tik rašydamas šio romano pastabas. Be kita ko, perskaičiau, *jog masturbacija – blogybė*, kad *per didelis alkoholio kiekis žmogui yra it gyvatės* geluonis ir kad *laisvalaikiu turime susiieškoti sau sveikos, naudingos veiklos.* Tiesiog įkvėpė literatūros skyrius: *Meilės romanai gal ir traukia, bet ar jie ugdo sveiką požiūrį į gyvenimą ir santuoką?*

5. Kaip aš išsigandau (rašinys).
Iš Danijos važiavome siaubingai ilgai, nes teko važiuoti per Vokietiją, o Vokietijoje vis taisė kelius. Parvykome jau vėlai naktį, kažkas buvo mūsų pašto dėžutėje, taigi nuėjau rakto. Dėžutę atrakinęs, radau laišką – jame buvo parašyta, kad numirė mano draugė Beata. Man kraujas gyslose sustingo ir iš išgąsčio net kvapą užgniaužė.

Ir nors krikščionys tikina, kad *asmeninis bendravimas su Dievu padeda įveikti sunkią depresiją*, Beata savo depresijos neįveikė. Juk turėjo žinoti, – jeigu vadovą tikrai skaitė, – jog *savižudybė ne išeitis*, ir vis dėlto nusižudė. Nebandė kaip Me-

lanija sau pamaloninti ko nors nusipirkti, nerengė kokių nors trumpų iškylų kaip Debė, neišsivirė nieko pagal savo mėgstamą receptą kaip Dafnė ir netgi nesprendė kryžiažodžių, kurie spausdinami žurnale *Pabuskite!* – ne, ji kaip Viviena nesugebėjo įsivaizduoti, kad depresija jai vienąsyk praeis, ir todėl sėdo į savo juodą golfą ir beveik šimto aštuoniasdešimt kilometrų per valandą greičiu įsirėžė betoninėn viaduko sienelėn prie išvažiavimo į Strakonicės plentą.

Užmigo amžinu miegu ir nebepabudo.

Ir visas miestas buvo aptrauktas juodu audeklu.

O jos širdį, paverstą pelenais, sargas Františekas Nedelničekas susėmė saujon ir paleido pavėjui į kapinių pievas, kurios – Zbraslavės gyventojų pasididžiavimas.

Rašau romaną ne tik kad išsaugočiau gyvuosius, o dar ir todėl, kad iš užmaršties prikelčiau praeitį, norėdama iš jos pati išsivaduoti. Kol rašau, rusena vilties kibirkštėlė sugrįžti atgal, sugrįžti į gyvenimą – atgauti supratimą, valią, žmogišką veidą.

Daniela Hodrova

6. O vakar žiūrėjau į dukrą, besišukuojančią priešais veidrodį prieškambaryje.

Su plaukais elgėsi mikliai kaip subrendusi moteris.

Pajuto, kad stebiu ją.

– Kas atsitiko? – paklausė baikščiai šypsodama – rankos ant pakaušio, segė burnoje.

Angelėlis.

– Nieko.

Meiliai ją kumštelėjau.

Neišlaikė pusiausvyros ir plaukai išslydo iš pirštų.

– Ramink hormonus! – susiraukė.

Anglų rašytojas Greihamas Grynas išgarsėjo tuo, kad paskutiniais savo knygų sakiniais neretai su pasitenkinimu aukštyn kojom apversdavo visus ankstesnius tvirtinimus. Šio romano tokia *gryniška* pabaiga tebūnie tokia.

– Na, tu ir išsidirbinėjai, – perskaičiusi rankraštį ironiškai pratarė žmona.

Ėmė įdėmiai mane stebėti, kiek prasikaltęs aš jaučiuosi, kad galėtų įvertinti mano nuodėmių dydį ir svarbą. Vis dėlto tai rodė, jog dar tik svarsto: širsti ar neširsti.

– Gal tau tikrai vertėjo imtis to darbo, – susimąsčiusi pridūrė.

Norėjau ją apkabinti, bet išsigynė.

– Eik tu, – ėmiau raminti, – juk tai tik literatūra – kam imti giliai širdin.

Serija „Garsiausios XX a. pabaigos knygos“

- ✓ Peter Høeg „Panelės Smilos sniego jausmas“
- ✓ Jostein Gaarder „Sofijos pasaulis“
- ✓ Kerstin Ekman „Įvykiai prie vandenų“
- ✓ Umberto Eco „Fuko švytuoklė“
- ✓ Michael Ondaatje „Anglas ligonis“
- ✓ Einar Már Guðmundsson „Visatos angelai“
- ✓ Robert Schneider „Miego brolis“
- ✓ Andréï Makine „Prancūziškas testamentas“
- ✓ Peter Høeg „Moteris ir beždžionė“
- ✓ Milan Kundera „Nemirtingumas“
- ✓ Nino Ricci „Šventųjų gyvenimai“
- ✓ Thomas Brussig „Herojai kaip ir mes“
- ✓ Andrzej Zaniewski „Žiurkinas“
- ✓ Gabriel García Márquez „Apie meilę ir kitus demonus“
- ✓ Michael Larsen „Netikrumas“
- ✓ Alessandro Baricco „Šilkas“
- ✓ Viktor Pelevin „Čiapajevas ir Pustota“
- ✓ Irvine Welsh „Traukinių žymėjimas“ (Trainspotting)
- ✓ Ute Ehrhardt „Geroms mergaitėms dangus, blogoms – viskas“
- ✓ Susanna Tamaro „Eik kur liepia širdis“
- ✓ Umberto Eco „Vakarykštės dienos sala“
- ✓ E. Annie Proulx „Akordeono nusikaltimai“
- ✓ Elfriede Jelinek „Geidulys“
- ✓ Zyranna Zateli „Grįžtantys su vilkų šviesa“
- ✓ Svava Jakobsdóttir „Gunlodos saga“
- ✓ Agneta Pleijel „Žiema Stokholme“
- ✓ Lydie Salvayre „Šmėklų draugija“
- ✓ Ute Ehrhardt „Kaip tapti bloga mergaite“
- ✓ Carl-Johan Vallgren „Lošėjo Rubašovo dokumentai“
- ✓ Michael Larsen „Gyvatė Sidnėjuje“
- ✓ Alina Fernández „Alina“
- ✓ Margaret Atwood „Greis“
- ✓ Ingrid Noll „Šaltas vakaro dvelksmas“

- ✓ Eva Wlodarek „Neliksiu nepastebėta“
- ✓ Catherine Clément „Teo kelionė“
- ✓ Connie Palmen „Dėsniai“
- ✓ Robert Schneider „Oreigė“
- ✓ Nikolaus Piper „Feliksas finansininkas“
- ✓ Lennart Hagerfors „Svajonė apie Ngongą“
- ✓ Arto Paasilinna „Zuikio metai“
- ✓ Judith Krantz „Tesės Kent brangenybės“
- ✓ Elizabeth Wurtzel „Prozaco karta“
- ✓ Marie-Claire Blais „Geismai“
- ✓ Ian McEwan „Amsterdamas“
- ✓ Ragnhild N. Grødal „Grobuonis!“
- ✓ Zoë Jenny „Žiedadulkių kambarys“
- ✓ Denis Guedj „Papūgos teorema“
- ✓ John O'Donohue „Anam ċara. Keltų pasaulio dvasinė išmintis“
- ✓ Jean-Pierre Vernant „Pasaulis, dievai, žmonės. Mitų interpretacijos“
- ✓ Philippe Delerm „Pirmas gurkšnis alaus ir kiti maži malonumai“
- ✓ Chuck Palahniuk „Kovos klubas“
- ✓ Carl Sagan „Demonų apsėstas pasaulis“
- ✓ Alessandro Baricco „Jūra vandenynas“
- ✓ Milan Kundera „Atsisveikinimo valsas“
- ✓ Umberto Eco „Rožės vardas“
- ✓ John Banville „Parodymų knyga“
- ✓ Michal Viewegh „Mergaičių auklėjimas Čekijoje“
- Samuel Shem „Dievo namai“
- Pentii Lempiäinen „Skaičių simbolika“
- Milan Kundera „Gyvenimas yra kitur“
- Umberto Eco „Baudolinas“
- Karl Ove Knausgård „Anapus pasaulio“
- Finn Skårderud „Nerimas“
- Jose Donoso „Tamsus nakties paukštis“

Viewegh, Michal

Vi94 Mergaičių auklėjimas Čekijoje : romanas / Michal Viewegh; iš čekų kalbos vertė Aigustė Vykantė Bartkutė. – Vilnius : Tyto alba, 2001. – 191[5] p. (Garsiausios XX a. pabaigos knygos)

ISBN 9986-16-213-0

Michalas Viewegh'as (g. 1962), savo romaną „Mergaičių auklėjimas Čekijoje" įvilkęs į žaidimo formą, narplioja pasikeitusios visuomenės papročius, požiūrį į tradicines vertybes, meną. Pasak autoriaus, pateikti nūdienos gyvenimo, aukštyn kojom apvirtusio pasaulio vaizdą įmanoma tik įpinant grotesko, net absurdo elementų. Šiandien realybė būtent tokia: kupina chaotiškumo, bedvasiškumo, abejingumo tikram skausmui ir kančiai, net mirčiai.

UDK 885.0

Michal VIEWEGH

MERGAIČIŲ AUKLĖJIMAS ČEKIJOJE
Romanas

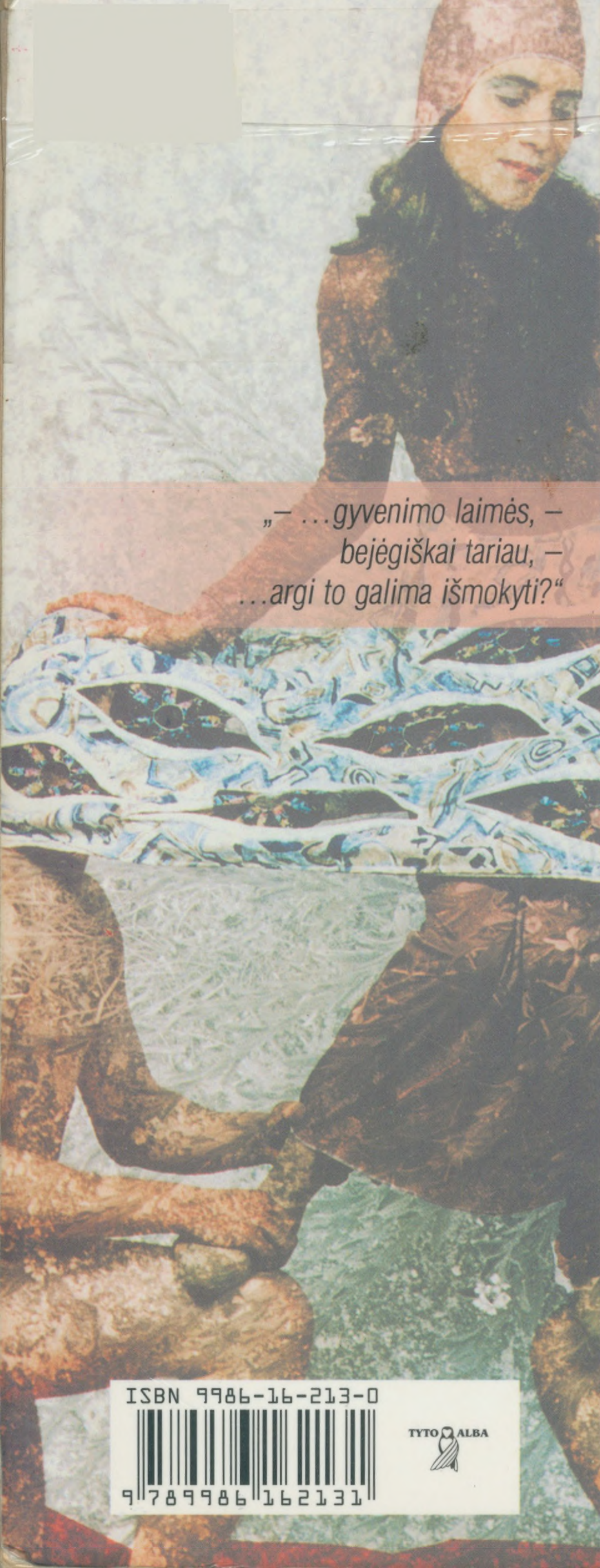
Iš čekų kalbos vertė *Aigustė Vykantė Bartkutė*

Viršelyje panaudota *Artūro Valiaugos* nuotrauka

(Irenos Marmienės rūbų kolekcija*)*

Viršelio dailininkai *Daumantas Každailis, Ilona Kukenytė*

SL 1686. 2001 07 23. 7,07 leidyb. apsk. l. Užsakymas 722
Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio 10, 2600 Vilnius
Spausdino AB „Standartų spaustuvė", S. Dariaus ir S. Girėno 39, 2038 Vilnius

„– …gyvenimo laimės, –
bejėgiškai tariau, –
…argi to galima išmokyti?“

Michalas Viewegh'as – garsiausias, įdomiausias ir produktyviausias šiuolaikinis čekų rašytojas. Nuo pirmos knygos 1990 m. pasirodymo yra išleidęs dar aštuonias, visos sukėlė didžiulį kritikų ir skaitytojų susidomėjimą. Du jo romanai ekranizuoti. „Mergaičių auklėjimas Čekijoje“ (1994 m.) – pati žinomiausia (kol kas) rašytojo knyga, atspindinti visas jo stiliaus ypatybes: polinkį į literatūriškumą (romanas apie romano rašymą; citatos, mokymas rašyti, svarstymai apie literatūros prasmę), humoro jausmą, paradoksalumą, groteską. Tai knyga apie šiandieninę Čekiją ir opiausias jos dvasines problemas, apie jauną mokytoją ir seną mokymo sistemą, apie šeimą ir neištikimybę, nesugebėjimą rasti vietos tarp žmonių ir mirtį.

…Kas atsitinka jaunam literatūros mokytojui, kai vietos milijonierius verslininkas už neribotus honorarus nusamdo jį savo jaunai dukrelei kaip korepetitorių literatūriniams bandymams? Kokie išmėginimai laukia visų, kai literatūra pamiršta ir įsuka gyvenimas? Kodėl visko pertekę, talentingi jauni žmonės nebemoka rasti sau vietos ir susitvarkyti patys su savimi? Kur juda pasaulis, kuriame viskas taip susiplakė ir viskas apipilama tuo pačiu standartiniu kečupu?

Iš pirmo žvilgsnio ši juokinga, ironiška knyga (beje, savo realijomis dažnai primenanti mūsų gyvenimą) priverčia ją prisiminti ir analizuoti jos „žaidimo taisykles“. Ir priešintis. Apie tai autorius sako: „Kurpiu linksmus siužetus, kad jais paslėpčiau skaudžios tikrovės grimasas“.

ISBN 9986-16-213-0
9 789986 162131
TYTO ALBA